

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Ivana Doležalová

Obraz partyzána v československé společnosti v letech 1945–1948

The Image of Partisan in Czechoslovak Society 1945–1948

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 29. července 2013

.....

Ivana Doležalová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří mi pomáhali při psaní bakalářské práce, především pak vedoucímu mé práce PhDr. Ondřejovi Vojtěchovskému, Ph.D. za věnovaný čas, cenné rady a připomínky. Rovněž děkuji svým nejbližším, rodině a přátelům za vyjadřovanou podporu.

Abstrakt

Bakalářská práce *Obraz partyzána v československé společnosti v letech 1945–1948* ukazuje na základě studia dobového tisku, jakým způsobem bylo partyzánské odbojové hnutí v československém veřejném prostoru prezentováno.

Práce přibližuje, jak se vyvíjel mediální obraz partyzána v tisku v průběhu prvních poválečných let. Sleduje, kdy se typ partyzánského bojovníka jako reprezentanta protifašistické rezistence objevuje, kdo tuto prezentaci československého odboje prosazoval nejvíce, a zda se tak dělo na úkor jiných forem odbojové činnosti.

Těžištěm práce je analýza stěžejního pramene k problematice formování poválečného mediálního obrazu partyzánského hnutí – tiskového orgánu Sdružení českých partyzánů – týdeníku *Partyzán*, a to v letech 1946, 1947 a na začátku roku 1948. Kvalitativní analýza časopisu *Partyzán* umožnila zachytit mediální obraz partyzána na stranách tohoto týdeníku, jeho proměnu v průběhu času, a zároveň konfrontaci s některými dalšími poválečnými československými periodiky.

Přínos práce spočívá v tom, že doplňuje předchozí práce s tematikou partyzánského odboje o pohled poválečného dobového tisku.

Abstract

The bachelor thesis (work) *The Image of Partisan in Czechoslovak Society 1945 – 1948* based on study of contemporary press shows the way the partisan movement was presented in Czechoslovak public space.

The work introduces the development of the media image of partisan in the press during the early post-war years. It describes, when the type of guerrilla fighter as a representative of the antifascist resistance occurred, who this presentation Czechoslovak resistance advocated most, and if it was at the expense of other forms of resistance activities.

The focus of the work is the analysis of main source of the problems of forming post-war media image of the partisan movement - weekly *Partisan*, in the years 1946, 1947 and early 1948. The qualitative analysis enabled putting down the media image of partisan in weekly *Partisan*, its transformation through the time, and simultaneously the confrontation with some other post-war Czechoslovak periodicals.

The contribution of this work is in the fact that it complements previous studies on the topic of the partisan movement of view of post-war contemporary press.

Klíčová slova

Partyzán, odboj, druhá světová válka, Československo 1945–1948, politika paměti

Keywords

Partisans, Antifascist Resistance, World War II, Czechoslovakia 1945–1948, Politics of Memory

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. ČESKOSLOVENSKÝ ODBOJ ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	13
1.1 První léta československého odboje.....	13
1.2 Přípravy na závěrečné povstání v Čechách.....	15
1.3 Rozvoj partyzánského hnutí.....	16
1.4 Květnové povstání 1945.....	18
1.5 Role partyzánského hnutí v posledních dnech války a v prvních měsících po osvobození.....	19
2. ČESKOSLOVENSKÝ STÁT A SPOLEČNOST 1945 – 1948.....	21
2.1 Konsolidování svobodného československého státu.....	21
2.2 Volby 1946.....	22
2.3 Od svobodných voleb k „vítěznému únoru“	23
2.4 Československá společnost 1945 – 1948.....	24
2.5 Československý tisk v éře „Třetí republiky“.....	25
3. ANALÝZA ČASOPISU PARTYZÁN.....	27
3.1 Struktura časopisu Partyzán.....	31
3.1.1 Ročník číslo I – 1946.....	31
3.1.2 Ročník číslo II – 1947.....	37
3.1.3 Ročník číslo III – 1948.....	43
3.1.4 Shrnutí.....	43
3.2 Články s partyzánskou tematikou.....	44
3.2.1 Pohled časopisu na statut partyzána a jeho obhájení před společností.....	44
3.2.2 Významné osobnosti přispěvateli Partyzána	47
3.2.3 Jaké postoje zaujímal týdeník Partyzán k dalším formám ilegálního odboje.....	53

3.2.4 <i>Jak Sdružení českých partyzánů a časopis Partyzán pohlížely na úvahy o mezinárodním sjednocení odboje.....</i>	56
3.2.5 <i>Polemické články s dalšími zástupci československého periodického tisku v letech 1945 - 1948.....</i>	58
3.2.6 <i>Články o Čechách v zahraničním partyzánském hnutí.....</i>	63
ZÁVĚR.....	67
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	71
PRAMENY A LITERATURA.....	72
SEZNAM PŘÍLOH.....	78
PŘÍLOHY.....	79

Úvod

V květnu 1945 skončila v Evropě druhá světová válka a nastal čas vypořádat se s jejími následky. Pro obyvatele Protektorátu Čechy a Morava skončilo období okupace a přišlo období budování nového státu, nového Československa. V této době hodně pozornosti poutali lidé, kteří za války vystoupili proti nacistickým okupantům a bojovali za osvobození své země, mezi ně patřili také partyzáni. V poválečných letech se v československé společnosti objevovaly různé názory na přínos partyzánského hnutí. Někteří partyzány oslavovali a vítali je jako národní hrdiny, někteří naopak v působení partyzánského hnutí neshledávali nic pozitivního.

Ač brzo budeme slavit 70. výročí skončení druhé světové války, i dnes ve společnosti nacházíme rozdílné názory na působení partyzánů. Partyzánské hnutí již jistě není tak frekventovaným tématem, ani mezi laickou ani mezi odbornou historickou veřejností, tak jako tomu bylo bezprostředně po konci války, nebo následně v 60. letech a či ještě později v 90. letech minulého století. Přesto je dodnes toto téma kontroverzní, a takovým zřejmě zůstane navždy.

Tato bakalářská práce si klade za cíl postihnout, jak se postupně formovaly postoje k partyzánům a jak se vyvíjel jejich mediální obraz v československém státě v prvních poválečných letech.

V úvodních dvou kapitolách je nastíněn dobový kontext československého odboje za druhé světové války a období tzv. třetí československé republiky. Tyto kapitoly jsou důležité pro pochopení souvislostí mezi utvářením názorů československé veřejnosti na československý odboj v atmosféře znovu se konstituujícího Československa a skutečným odbojem za války. Z toho důvodu se první kapitola zaměřuje nejen čistě na činnost partyzánů, ale i ostatních složek odboje a ve zkratce shrnuje veškeré rezistenční působení za dobu okupace. Zároveň druhá kapitola přibližuje vznik a upevňování třetí republiky až do jejího zániku v únoru roku 1948, stručně popisuje ovzduší ve společnosti a to, jak fungoval tehdejší tisk.

V těchto vstupních kapitolách jsem vycházela ze sekundární literatury, týkající se období druhé světové války a primárně odboje v českých zemích, zejména pak odboje partyzánského, a dále z literatury k období tzv. třetí československé republiky.

Pro tuto bakalářskou práci byla velmi důležitou publikací kniha německého teoretika práva a politiky Carla Schmitta - *Teorie partyzána: poznámka na okraj k pojmu politična*¹. Je stěžejním teoretickým dílem k problematice osobnosti partyzána jako takového. Schmitt zde osobnost partyzána rozebírá v obecné, teoretické rovině, sleduje, kde se obecně začal poprvé používat pojem partyzán, a co všechno je pro partyzána charakteristické.

Literatura k problematice československého odboje vznikala průběžně v podstatě od konce druhé světové války. Zpočátku se jednalo spíše o memoárové knihy, zachycující vzpomínky přímých účastníků bojů. Pro mne byla v tomto případě inspirativní například kniha Josefa Grňa *Sedm roků na domácí frontě*², jež sice v Československu vyšla poprvé až v roce 1968, nicméně Grňa ji sepsal krátce po osvobození Československa a dokončil ji v květnu roku 1948.

Postupně se přidávaly publikace od autorů z řad odborné historické veřejnosti, ovšem tyto knihy, které vznikaly v období let 1948–1989, jsou zatíženy atmosférou doby, v níž vycházely. Komunističtí autoři většinou produkovali velmi tendenčně psaná díla, která nabízela jednostranný, neobjektivní a nekriticky obdivný pohled na československý odboj za druhé světové války. Přesto je pravdou, že v 60. letech se objevovaly pokusy věrohodněji popsat a zhodnotit činnost partyzánského hnutí v českých zemích – příkladem snad může být kniha pracovníka Vojenského historického archivu v Praze Antonína Bendíka *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*³.

Skutečně objektivní, nezaújaté studie na téma československého odboje začaly vznikat až po pádu komunistického režimu v Československu v 90. letech 20. století. Za důležité považují práce historiků Jana Gebharta a Jana Kuklíka, jako například *Dramatické i všední dny protektorátu*⁴, dále Václava Kurala *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*⁵ nebo *České národní povstání v květnu 1945*⁶ či regionálního historika Zdeňka Jelínka *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*.⁷

Jednou z nejnovějších publikací je dvousvazková monografie *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945*⁸ autorů Jaroslava Hrbka a Víta Smetany

¹ SCHMITT, C.: *Teorie partyzána. Poznámka na okraj k pojmu politična*, Praha 2008.

² GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*, Brno 1968.

³ BENČÍK, A. a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*, Praha 1961.

⁴ GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.

⁵ KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*, Praha 1997.

⁶ KURAL, V.; ŠTĚPÁNEK, Z.: *České národní povstání v květnu 1945*, Praha 2008.

⁷ JELÍNEK, Z.: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*, Roztoky u Prahy 1984.

⁸ HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945.*, (Svazek I a Svazek II), Praha 2009.

nebo práce *Na každém kroku boj: historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945)*⁹ od Marie Hrošové.

Neméně zásadní jsou práce zahraničních autorů. Čistě československým prostředím se zabýval kupříkladu německý historik Detlef Brandes ve svém díle *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*¹⁰. Širší pohled na partyzánské hnutí v celoevropském měřítku poskytuje kniha britského historika Kennetha Mackseyho *The Partisans of Europe in World War II*.¹¹

Pro období třetí československé republiky pro mne byly jistě nejpřínosnější práce československého historika Karla Kaplana – *Pravda o Československu 1945–1948*¹² či *Československo v poválečné Evropě*.¹³ Z historiků mladší generace se tomuto tématu dnes věnuje například Michal Pehr, z jehož publikace *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*¹⁴ jsem taktéž vycházela.

Pro orientaci v československém poválečném tisku pro mě zpočátku byla stěžejní kniha Milana Drápaly *Na ztracené vartě Západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948*¹⁵ a také příspěvek Petra Bednaříka – ze sborníku příspěvků z konference o Rozvoji české společnosti v Evropské unii z roku 2004 – s názvem *Český tisk v letech 1945–1948*.¹⁶

Žádná ze zmíněných publikací o odboji či obecněji o období Protektorátu a třetí československé republiky si však nekladla za cíl zodpovědět otázku, jakým způsobem formoval postoje společnosti k partyzánskému odboji soudobý periodický tisk. Tato bakalářská práce se tedy pokouší alespoň částečně zaplnit tuto mezeru.

Ústřední část práce se zaměřuje na kvalitativní analýzu československého periodického tisku a následnou interpretaci.

⁹ HROŠOVÁ, M.: *Na každém kroku boj: historie 1. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944–květen 1945)*, Vsetín 2012.

¹⁰ BRANDES, D.: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999.

¹¹ MACKSEY, K.: *The Partisans of Europe in World War II*, London 1975.

¹² KAPLAN, K.: *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.

¹³ KAPLAN, K.: *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.

¹⁴ PEHR, M.: *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha 2011.

¹⁵ DRÁPALA, M.: *Na ztracené vartě Západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948*, Praha 2000.

¹⁶ BEDNAŘÍK, P.: *Český tisk v letech 1945–1948*. In: Končelík, Jakub; Köpplová, Barbara; Prázová, Irena; Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii (příspěvky z konference konané ve dnech 21. – 23. 10. 2004)*. III, Média, Teritoriální studia. Praha 2004, s. 132–144.

Sledované období je vymezeno lety 1945–1948, respektive ukončením druhé světové války v Evropě v květnu roku 1945 a uchopením veškeré politické moci v Československu komunisty v únoru roku 1948.

Cílem práce bylo doplnit studie o československém partyzánském odboji z hlediska utváření jeho mediálního obrazu v období tzv. třetí republiky. Zjistit, jak se obraz partyzána formoval na stránkách vybraného tisku, zda se nějak měnil v průběhu sledovaného období.

Podkladovým materiálem pro výzkum byly novinové články týkající se partyzánského odboje. Původním záměrem bylo analyzovat zástupce československého periodického tisku, na jedné straně komunistického, a na druhé straně nekomunistického. Nekomunistický zahrnoval jak tisk liberálně-konzervativního proudu, který se v českých zemích nejvíce uplatnil v komentářích a úvahách otiskovaných na stranách časopisů a novin vydávaných Československou stranou lidovou, jako byly týdeníky *Obzory* a *Vývoj*, tak socialistický tisk. Z tohoto důvodu jsem při heuristické práci prostudovala několik československých periodik. Jednalo se jednak o tiskové orgány některých politických stran zastoupených v Národní frontě, jako již zmiňované týdeníky Československé strany lidové – *Vývoj* a *Obzory*, dále o tisk Československé strany národně socialistické – deník *Svobodné slovo* a týdeník *Svobodný zítřek*, ale i o tzv. nezávislá periodika, mezi které můžeme řadit týdeník *Dnešek*, který nepatřil žádné politické straně. Následně jsem přistoupila ke studiu spíše prokomunisticky zaměřených periodik – týdeníku *Partyzán*, týdeníku *Náš rozhlas* či regionálních novin – jihlavského *Našeho slova* a havlíckobrodského *Svobodného Havlíčkova kraje*.

Československá periodika, vycházející v letech 1945–1948 jsem studovala v Národní knihovně České republiky a v Oddělení časopisů Knihovny Národního muzea. Šlo jak o noviny v klasické tištěné podobě – *Partyzán*, *Svobodné slovo*, *Svobodný zítřek*, *Svět práce*, *Obzory*, *Vývoj*, tak v podobě mikrofilmů – *Dnešek*. Ve všech případech šlo o celá vydání novin, takže noviny jsem ve sledovaném období procházela celé a vyhledávala články týkající se problematiky partyzánského odboje.

Při tomto studiu jsem shledala týdeník *Partyzán* natolik zajímavým a stěžejním pramenem k problematice utváření poválečného mediálního obrazu partyzánského hnutí, že jsem se rozhodla věnovat se mu podrobněji a všimnout si i dalších témat, kterými se časopis na svých stránkách zabýval, a nikoli pouze jejich prezentací partyzánského hnutí. Následně mi již rozsah bakalářské práce a čas přiměřený k jejímu sepsání neumožnil podniknout podrobné analytické studie i dalších výše zmíněných periodik.

Při analytickém rozboru časopisu *Partyzán* jsem se snažila zjistit, jestli byl partyzánský odboj ve sledovaném období přeceňován a bylo mu věnováno až příliš prostoru

třeba na úkor jiných forem odbojové činnosti, anebo byl naopak upozaďován. Zásadní otázka také zněla, zda se lišil mediální obraz partyzána předkládaný jednotlivými československými periodiky.

Na základě studia sekundární literatury jsem předpokládala, že v období třetí republiky existoval ještě prostor a snaha o relativně objektivní přístup v prezentaci partyzánského odboje. Zároveň jsem se domnívala, že se bude lišit mediální zobrazení partyzána v komunistickém a nekomunistickém tisku.

Srovnání časopisu *Partyzán*, a jím podávaného obrazu partyzánského odboje, s dalšími československými periodiky bylo alespoň nastíněno v kapitole o polemikách, které se objevovaly v jednotlivých novinových člancích, nejčastěji v tiskovém orgánu Československé strany národně socialistické – deníku *Svobodné slovo*, dále týdeníku *Dnešek* či týdeníku Československé sociální demokracie *Svět práce*. Týdeník *Partyzán* tedy nenabízel jen zcela jednostranný pohled tiskového orgánu organizace zastupující všechny české partyzány, ale konfrontační články na jeho stranách poskytly širší obrázek o mediálním obrazu partyzánského hnutí.

Cílem práce bylo zachytit formování mediálního obrazu partyzána a partyzánského hnutí v československém poválečném týdeníku *Partyzán*, proměnu tohoto obrazu v čase, a to, ve kterých sporných bodech se lišil obraz podávaný týdeníkem *Partyzán* a některými dalšími československými periodiky. Poslední zmiňovaný bod je v bakalářské práci spíše nastíněn a je nutné jej šířeji rozpracovat v následné magisterské práci.

1. Československý odboj za druhé světové války

1.1 První léta československého odboje

Mnozí zásluhy a výsledky II. československého odboje zveličují, někteří naopak neuznávají vůbec, že by nějak výrazněji zasáhl do průběhu války nebo významným způsobem ovlivnil její výsledek. Jisté je, že snahy o odboj v Protektorátu Čechy a Morava existovaly. Jistotu však máme i v tom, že československý odboj nedosáhl a ani nemohl dosáhnout takových rozměrů a nabýt takové důležitosti jako například v Polsku, Řecku či Jugoslávii.

Od chvíle, kdy 16. března 1939 vešel v platnost Hitlerův Výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava, se objevovaly na různých místech a při různých příležitostech projevy nesouhlasu a odporu protektorátního obyvatelstva k novému státnímu zřízení.¹⁷

Postupně se začal formovat i organizovaný odpor. Okamžitě po 15. březnu 1939 se začínají aktivizovat českoslovenští občané v exilu v čele s Edvardem Benešem. Po obsazení celého zbývajících československého území Němci v březnu 1939 považovali Beneš a jeho spolupracovníci Mnichovskou dohodu za definitivně anulovanou a pustili se do boje za znovuzískání svobody Československa.¹⁸

Formoval se i domácí odboj. Přímě na území bývalé ČSR se začalo utvářet několik odbojových skupin.¹⁹ Jednou z nich byl Petiční výbor Věrní zůstaneme (PVVZ), který se zaměřoval hlavně na zpravodajskou činnost pro spojenecké armády, sabotážní činnost, ilegální převod lidí přes hranice apod.²⁰ Politickou složku odboje tvořilo Politické ústředí (PÚ), jež se skládalo z příslušníků některých prvorepublikových politických stran, ovšem bez účasti členů KSČ. Mělo udržovat kontakty s exilovou vládou v Londýně a snažilo se vybudovat jakousi podzemní politickou strukturu připravenou po válce převzít moc.²¹ Primárně vojenskou složku počátků druhého československého odboje reprezentovala organizace Obrana národa (ON). Její vedení se skládalo z bývalých vojenských důstojníků. Právě ON si postupně získala dominantní postavení. Pod jejím patronátem vznikala a

¹⁷ GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny...*, str. 37; 94–102.

¹⁸ Tamtéž, str. 171.

¹⁹ Blíže v publikacích BRANDES, D.: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999.; GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.; HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945.*, (Svazek I a II), Praha 2009.; KURAL, V.: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*, Praha 1997.

²⁰ GRŇA, J.: *Sedm roků na domácí frontě*, Brno 1968, str. 26–27.

²¹ GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny...*, str. 58.

rozzrůstala se podzemní armáda, jež měla v příhodný čas vystoupit z ilegality a zahájit otevřený boj proti okupantům.²²

Odbojové organizace byly od počátku decimovány rozsáhlými zatýkacími akcemi nacistů. Přesto na začátku roku 1940 zbytky rezistentních složek založily centrální orgán, který měl pod sebou sjednotit kompletní domácí nekomunistický odboj. Nazvali jej Ústřední vedení odboje domácího, zkráceně ÚVOD. Jeho úkolem bylo koordinovat veškerou odbojovou činnost na území Protektorátu.²³

Jak v této době vypadal komunistický odboj? Komunistická strana Československa byla donucena již v období tzv. druhé republiky přejít do ilegality. Několik jejích významných členů opustilo Československo a odešlo do Moskvy, kde tak mohlo vzniknout ilegální vedení KSČ v čele s Klementem Gottwaldem. Zde se českoslovenští komunisté stali zcela závislími na direktu sovětského vedení a dostávali instrukce neprovádět žádnou odbojovou činnost. K probuzení komunistického odboje došlo až v červnu 1941 po zapojení se Sovětského svazu do druhé světové války na straně spojenců. V Protektorátu byla následně navázána poměrně úzká spolupráce nekomunistického a komunistického odboje.²⁴

Zintenzivnění postupu nacistů vůči československému domácímu odboji nastalo v září 1941, kdy na Pražském hradě usedl ve funkci zastupujícího říšského protektora Reinhard Heydrich. Další zatýkací akce velmi citelně zasáhly celý organizovaný odboj. Těžiště příprav na ozbrojené povstání v ČSR se tak přesunulo do sídla československého zahraničního odboje, do Londýna. Zde již v červenci 1940 vznikl Výbor pro zvláštní operace (Special Operations Executive – SOE), který měl na starosti přípravu a organizaci sabotáží a vojenských akcí na územích okupovaných nacisty.²⁵

Po atentátu na Reinharda Heydricha 27. května 1942 dostala už tehdy oslabená domácí odbojová scéna poslední těžký zásah a ocitla se v nejhlubší krizi od počátku války.

Rezistenční složky na území Protektorátu začínaly znovu přicházet k životu až v polovině roku 1943, v souvislosti s převratnými změnami, jež se udály na hlavních válečných frontách. Události jako bitva o Stalingrad na přelomu let 1942 a 1943, a pak především vítězství Rudé armády v největší tankové bitvě druhé světové války u Kurska, daly mocný podnět k regeneraci československého domácího odboje. Jako zastřešující organizaci domácího odboje v této fázi války uznala londýnská exilová vláda Radu tří. Toto uskupení

²² HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945*, (Svazek I), Praha 2009, str. 97–98.

²³ GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny...*, str. 142.

²⁴ Tamtéž, str. 200.

²⁵ HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda...* (Svazek I), str. 104–106.

vznikalo již od podzimu 1942 na Českomoravské vysočině, nejdříve pod názvem Přípravný revoluční výbor, posléze Jaro. Od léta 1944, kdy došlo k jeho sloučení s jinou odbojovou organizací, neslo název Rada tří (R-3).²⁶ V jejím čele jako nejvyšší vojenský představitel stál generál Vojtěch Luža²⁷, vedoucí politickou osobností byl Prof. dr. Josef Grňa²⁸.

1.2 Přípravy na závěrečné povstání v Čechách

Pro uskutečnění případného povstání v Protektorátu se od počátku války jevila jako naprosto nezbytná pomoc zahraničního odboje. Tuto skutečnost mnohem dříve zohlednil ve svých plánech československý zahraniční odboj na západě. V létě 1940 vznikl v Londýně již zmiňovaný Výbor pro zvláštní operace – Special Operations Executive (dále již jen SOE)²⁹. Ještě na podzim téhož roku navázal spojení s československou exilovou vládou Edvarda Beneše, respektive s II. zpravodajským oddělením Ministerstva národní obrany v Londýně, vedeným plukovníkem Františkem Moravcem.

Ze vzájemných jednání vzešlo rozhodnutí, že je nutné pomoci domácím odbojovým organizacím v Protektorátu, a to nejenom jejich zásobováním technickým materiálem. SOE ve spolupráci s Ministerstvem národní obrany měl provádět operace směřující do Protektorátu za účelem zpravodajské a sabotážní činnosti. K těmto operacím připravovali a školili československé parašutisty, které vybírali z řad dobrovolníků v československé armádě ve Velké Británii. Jejich úkolem bylo navázat kontakt s domácími odbojovými organizacemi, zprostředkovat jim spojení s československým exilem a pomáhat organizovat přípravy na závěrečné povstání.³⁰

²⁶ GRŇA, J.: *Sedm roků...*, str. 146–150.

²⁷ **Vojtěch Luža** - za první světové války sloužil jako legionář. Po svém návratu do ČSR dosáhl hodnosti majora v Československé armádě. Účastnil se mobilizace v roce 1938 a nikdy se nesmířil s mnichovskou kapitulací. Od roku 1941 žil v ilegilitě a společně s Josefem Grňou vybudoval odbojovou organizaci Přípravný revoluční výbor, jenž se později změnil v Radu tří. Konce války se nedožil. 2. října 1944 byl se svým pobočníkem Josefem Korešem zastřelen českými četníky v obci Hřiště u Přibyslavi.

²⁸ **Josef Grňa** - původně profesor brněnské techniky. V první fázi okupace byl čelným představitelem Petičního výboru Věrní zůstaneme. Po rozpadu této organizace se velkou měrou zasadil o nové zaktivizování československého domácího odboje. Až do konce války stál v čele odbojového hnutí Rada tří. Po skončení války dosáhl na významnou pozici ve Svazu národní revoluce. V prvních poválečných letech také sepsal svoji knihu vzpomínek – *Sedm let na domácí frontě*, která poprvé vyšla až v roce 1968. Josef Grňa byl v roce 1951 odsouzen komunistickým režimem za neoznámení protistátní činnosti jiných osob. V roce 1965 se dočkal rehabilitace a o dva roky později zemřel.

²⁹ Blíže MATÚŠŮ, M.: *SOE a Zvláštní skupina D - příprava čs. parašutistů za druhé světové války*, Praha 2005.

³⁰ Tamtéž, str. 93–194.

SOE nakonec provedl 32 úspěšných výsadkových operací, při nichž do Protektorátu dopravil přes 90 československých parašutistů.³¹ Po dlouhou dobu byla spolupráce s exilovým ministerstvem národní obrany v Londýně jedinou pomocí zahraničních složek odboje domácímu hnutí.

1.3 Rozvoj partyzánského hnutí

Vytvářet ozbrojené bojové oddíly v samotném týlu nepřítele a rozšířit partyzánský boj na celém území Protektorátu – tak vypadala vize ilegálního vedení KSČ v Moskvě už od počátku roku 1943.³² Její uvedení do praxe si však ještě žádalo čas. I bez příkazů z Moskvy se ale v Protektorátu začaly přibližně od poloviny roku 1942 formovat první partyzánské jednotky. Většinou se sestávaly z válečných sovětských zajatců, nebo lidí, kteří utekli z nuceného nasazení, popřípadě z jiných důvodů byli pronásledováni okupační správou a v lesích mezi partyzány hledali úkryt. Nastartovala se první fáze partyzánského hnutí, která trvala do přelomu léta a podzimu roku 1944, kdy se zde objevily první organizátorské výsadky ze Sovětského svazu. V období let 1942–1944 vznikly především v oblastech Moravy, v Beskydech nebo na Českomoravské vysočině partyzánské oddíly jako Zelený kádr, Jiskra – Bílek, Brdy – Neliba, Štramberští partyzáni, Petráš, Bílá Ivica – Jan Žižka moravskoslezský, Čapajev.³³ Charakteristické pro jejich působení bylo, že nikdy netrvalo příliš dlouho. Gestapo je vždy poměrně záhy po jejich založení odhalilo a zlikvidovalo. Je nutné připustit, že určitého významu partyzánské hnutí v bývalém Československu nabylo skutečně až po zapojení se sovětských partyzánsko-organizačních výsadků.

Výrazným impulsem pro rozvoj partyzánského způsobu boje v Čechách se stalo Slovenské národní povstání na konci léta a na podzim 1944. Právě na Slovensko mířily první sovětské partyzánské výsadky a od léta 1944 organizoval Sovětský svaz podobné výsadky i do českých zemí.

Konkrétní realizace sovětské pomoci ve formě vojenského materiálu, letecké přepravy a výcviku partyzánských organizátorů byla svěřena Ukrajinskému štábu partyzánského hnutí v Kyjevě (UŠHP). Jednotkám vysílaným na obsazená území velel vždy sovětský partyzán, jenž měl už své zkušenosti s bojem ve východní části Evropy. Důležitou funkci v jednotce

³¹ MATÚŠŮ, M.: *SOE a Zvláštní skupina D...*, str. 211.

³² GEBHART, J.: *Cesta k vítězství. (Kapitoly z dějin partyzánského hnutí v českých zemích v letech 1943–1945)*. Praha 1981, str. 13.

³³ HROŠOVÁ, M.: *Na každém kroku boj: historie I. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945)*, Vsetín 2012, str. 16.

zastával tzv. politický komisař, který měl plnit především politickoorganizační úkoly. Například inicioval zakládání revolučních národních výborů na okupovaném území.³⁴

Některé jednotky se do Čech, respektive na Moravu, přesunuly pěšky ze Slovenska. Mezi takové patří i skupina Jána Ušiaka, která se později přejmenovala na oddíl Jana Žižky. Postupně se rozrostla v největší partyzánskou jednotku na území Protektorátu a dosáhla povýšení na I. československou brigádu Jana Žižky.³⁵ Vzdušnou cestou ze SSSR se do prostoru především Českomoravské vrchoviny snesly paravýsadky Jan Kozina, Mistr Jan Hus, Dr. Miroslav Tyrš, Jermark a další. Na Českomoravské vysočině se vytvořilo druhé hlavní centrum partyzánského hnutí, hned po oblasti Beskyd. Organizovat partyzánské hnutí na území Protektorátu měl i jeden výsadek ze západu – výsadek Wolfram, který v Protektorátu přistál 13. září 1944.³⁶

Partyzánské hnutí se postupně stále rozšiřovalo s tím, jak jednotlivé jednotky přijímaly do svých řad nové členy. Ani rozsáhlé protipartyzánské akce, zejména tzv. zimní ofenziva nacistů, nedokázaly již partyzánský odboj zastavit. Během jara 1945 přicházely další výsadky z východu, tentokrát se jednalo o oddíly Kirov, Vpřed, Za Prahu.³⁷ Aktivita partyzánských jednotek s přibývajícím časem stoupala. Přibližně od dubna už se nejednalo jen o jednotlivé případy přepadů četnických stanic za účelem získání zbraní, ale výrazně se zvýšil celkový počet srážek mezi okupanty a partyzány, kteří především podnikali útoky na nepřátelskou dopravu na všech druzích komunikací.

České země se rozsahem činnosti partyzánského hnutí rozhodně nemohou rovnat zemím, jako byla Jugoslávie a Řecko, ale ani zemím jako Nizozemí či Norsko. Historici při svém výzkumu dospěli k závěru, že počet účastníků partyzánského způsobu boje dosáhl zhruba 8 000, přičemž toto číslo vztáhli k období zimy 1944 a jara 1945.³⁸ Také koordinace postupu mezi jednotlivými partyzánskými jednotkami navzájem, případně s dalšími složkami rezistence, nebyla vždy do detailu propracovaná, což přispělo jistě ke zbytečným ztrátám na životech a snižovalo to výsledky bojové činnosti partyzánů. Partyzánské hnutí nebylo rozhodujícím faktorem v boji proti okupantům v Československu, přesto svoji iniciativou a bojovou aktivitou na mnoha místech země přispělo k urychlení závěrečných bojů a ke skoncování s nacistickou okupací.

³⁴ GEBHART, J.: *Cesta k vítězství*, Praha 1981, str. 30.

³⁵ Blíže HROŠOVÁ, M.: *Na každém kroku boj: historie I. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945)*, Vsetín 2012.

³⁶ Tamtéž, str. 70.

³⁷ GEBHART, J.: *Cesta k vítězství*, Praha 1981, str. 68.

³⁸ Televizní debata historiků Jana Kuklíka, Petra Koury a Jana Borise Uhlíře na téma druhého československého odboje. In: Historie.cs., Česká Televize, [online], 24. 4. červen 2008. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/17557-druhy-odboj/>.

1.4 Květnové povstání 1945

Na počátku roku 1945 v Protektorátu existovala řada odbojových skupin a organizací, které postrádaly ústřední vedení. Teprve koncem února 1945 se znovu podařilo zformovat ústřední ilegální orgán, jenž disponoval i radiotelegrafickým spojením s londýnským exilem. Na základech odbojových organizací Rady tří, ilegální Ústřední rady odborů a čtvrtého prozatímního ústředního vedení KSČ se vytvořila Česká národní rada. Klíčové postavení v ní zaujímaly komunistické nebo alespoň levicově, socialisticky orientované osobnosti.³⁹

Uskutečnění rozsáhlého celonárodního povstání proti okupantům, o kterém snily všechny rezistenční složky od počátku války, bylo takřka nemožné, jednak z důvodů nedostatečného zásobování zbraněmi a technickým materiálem, jednak i díky nedostatečné organizaci odbojového hnutí. A tak se konečná fáze války na území Protektorátu omezila spíše na jednotlivá menší povstání v některých českých městech, například ve Vsetíně nebo při osvobozování Brna.⁴⁰ Nejvýznamnější se odehrálo v Praze.

Pražské povstání vypuklo 5. května 1945. Jeho vedoucím politickým orgánem se stala Česká národní rada (ČNR) v čele s profesorem Albertem Pražákem⁴¹. Německá skupina armád „Mitte“ rozprostřená ještě na území Protektorátu dostala rozkaz k ústupu před postupujícím sovětským vojskem k americkým liniím na západě.

Po výzvách z rozhlasu se lidé v Praze pustili do budování dnes proslavených barikád, aby zastavili ustupující německé vojáky. Na stranu povstalců se přidala také skupina tzv. vlasovců⁴² a o úspěchu povstání bylo takřka rozhodnuto. Právě zásluhou povstalců se šance skupiny armád „Mitte“ na záchranu před sovětským zajetím zredukovaly na minimum.⁴³

Když 9. května ráno dorazily do Prahy první jednotky Rudé armády, k žádným výrazným střetům s Němci již nedošlo.⁴⁴ Pražské květnové povstání skončilo a jeho největší význam spočíval v tom, že zabránilo nacistům zorganizovat účinnou obranu proti Rudé armádě, čímž zabránilo těžším lidským i materiálním ztrátám, které by boje Němců se Sověty

³⁹ HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda...* (Svazek II), str. 163.

⁴⁰ Tamtéž, str. 173–175.

⁴¹ **Albert Pražák** – vysokoškolský profesor, český literární historik. V květnu 1945 byl jmenován předsedou České národní rady. Byl vybrán jako respektovaná osobnost bez předchozí politické angažovanosti. Po válce se ještě načas vrátil jako přednášející na univerzitu. V roce 1949 byl donucen odejít a dožil v ústraní. Zemřel v září 1956.

⁴² Vlasovci – původně sovětsí váleční zajatci v Německu, kteří vytvořili jednotky Ruské osvobozené armády a za druhé světové války byli nasazeni po boku německého wehrmachtu. Své označení získali podle jména svého velitele generála A. A. Vlasova. V závěru války se pokoušeli vyhnout nasazení na frontě, aby unikli sovětskému zajetí. Jejich šance na přežití měla zvýšit i účast v pražském povstání na straně československých povstalců. Jejich příspěvek k pražskému povstání bylo skutečně zásadní, přesto po válce byli vlasovci vesměs vydáni do SSSR, kde je jako zrádce odsoudili k vysokým trestům.

⁴³ HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda...* (Svazek II), str. 189.

⁴⁴ Tamtéž.

ještě jistě přinesly. Povstání mělo i důležitý symbolický význam, dodalo argument, že český národ povstal se zbraní v ruce proti nepříteli a přinesl své oběti konečnému vítězství ve válce.

1.5 Role partyzánského hnutí v posledních válečných dnech a prvních měsících po osvobození

Partyzánské hnutí představovalo na jaře 1945 prakticky jedinou rezistenční složku schopnou okupačnímu nacistickému režimu komplikovat situaci v zemi.⁴⁵ Při osvobozovacích bojích ve většině velkých měst v květnových dnech roku 1945 sehrály partyzánské jednotky, již delší dobu působící na území Protektorátu Čechy a Morava, svou významnou úlohu. Na některých místech iniciovaly povstání místních civilních obyvatel či se alespoň výrazně podílely na osvobozovacích bojích a pomohly tak uspišit pád okupačního režimu v zemi. Dnes asi nejznámější akce partyzánů z osvobozovacích bojů se odehrávaly ve městech jako Brno, Vsetín, Praha.⁴⁶ A samozřejmě v další důležité partyzánské oblasti – na Českomoravské vrchovině, zde se jednalo o přepady menších oddílů a posléze ustupujících kolon německé armády, či pomoc při osvobozování měst – Jihlavy, Německého Brodu (dnes Havlíčkova) a dalších.⁴⁷

Dodnes však zůstává otázka pozitivního či negativního přínosu partyzánského hnutí sporným a ožehavým tématem. Mnoho obyvatel si ze setkání s partyzány neodneslo dobré vzpomínky. Partyzáni povětšinou přebývali v lesích a jednou z jejich základních starostí bylo shánět nějakým způsobem potraviny, aby své mnohdy početné oddíly vůbec uživil. Některé obce ochotně s partyzány spolupracovaly a dodávaly jim vše, co mohli ke své ilegální činnosti potřebovat, ale tam, kde se partyzánům tak vřelého přijetí nedostalo, si především jídlo, ale i ošacení, léky apod. obstarávali jak jen to šlo, častokrát je získali na civilním obyvatelstvu násilnou cestou.

Dalším problematickým bodem bylo, že v prvních květnových dnech roku 1945 se partyzánské jednotky rozrůstaly nebývalým tempem. Hovoří se o tzv. „partyzánech posledních dnů.“ Jednalo se nejčastěji o prospěcháře, kteří vytušili, že po válce budou partyzáni mnohými označováni za hrdiny, jež pomohli osvobodit vlast, a díky tomu na ně budou čekat určité výhody. A tak se v posledních dnech války či dokonce ještě i po jejím

⁴⁵ HRBEK, J.; SMETANA, V.: *Draze zaplacená svoboda...* (Svazek II), str. 161.

⁴⁶ Tamtéž, str. 174-175.

⁴⁷ STANĚK, T.: *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005, str. 195 a 250.

skončení takoví lidé houfně hlásili do partyzánských řad, aby mohli říci, že i oni se zasloužili o vybojování svobody.

Následně pak mohli, těžíce ze statutu partyzána, získávat významné pozice a různá privilegia, například i při obsazování a strážení pohraničních oblastí po odsouvaných obyvatelích německé národnosti. A tady docházelo k dalším sporným případům, které se týkaly působení partyzánů. Chování partyzánů, ale i dalších skupin podřízených při obsazování pohraničí vojenskému velení československé armády, jako byly revoluční gardy ustavující se v Praze v době květnového povstání, bylo často velmi neukázněné. Při vysídlovacích akcích nezřídka docházelo k násilným aktům na občanech německé národnosti, k rabování a krádežím.⁴⁸

Všechny tyto problematické případy a činy partyzánů, ať již v době války nebo bezprostředně po ní, působily na obyvatele Československa a ovlivňovaly jejich názory na partyzánské hnutí vůbec. V atmosféře třetí republiky převládalo spíše pozitivní hodnocení. Účelem této bakalářské práce je však zjistit, kde a jakým způsobem vystupovala kritika vůči partyzánům. Jaké používala argumenty a jak naopak na kritiku odpovídali zastánci partyzánů.

⁴⁸ Konkrétní případy poválečných zločinů a násilí zejména v pohraničních oblastech Československa rozebírá Tomáš Staněk ve své knize *Poválečné excesy v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*.

2. Československý stát a společnost v letech 1945–1948

Kapitola nastiňuje alespoň základní představu o politickém a společenském vývoji československého státu v prvních letech po skončení druhé světové války. Dne 8. května 1945 v Evropě oficiálně skončil dosud největší válečný konflikt, jaký svět do té doby poznal. V tento slavnostní den hitlerovské Německo vyhlásilo bezpodmínečnou kapitulaci, a alespoň pro starý kontinent se tak uzavřela etapa druhé světové války. Po šesti letech lidského utrpení a strádání nastal opět čas míru a bylo třeba postavit evropské národy znovu na nohy.

2.1 Konsolidování svobodného československého státu

Důležité přípravné kroky k uspořádání československé poválečné společnosti provedla exilová reprezentace v Londýně v čele s Edvardem Benešem již v průběhu války. Usilovali zejména o anulování spojeneckých podpisů pod mnichovskou smlouvou a o mezinárodní uznání kontinuity Československa v předmnichovských hranicích.⁴⁹ V březnu 1945, tedy těsně před koncem války, společně s exilovým vedením KSČ v Moskvě vypracovali vládní program nového Československa.⁵⁰

Košický vládní program, vyhlášený 5. dubna 1945, ustanovil, že poválečný československý stát má být budován jako lidově demokratický režim. Tzv. „košická vláda“ přebrala moc v zemi do svých rukou okamžitě po svém příletu do Prahy 10. května 1945.⁵¹

Za hlavu státu všichni do jednoho uznávali dr. Edvarda Beneše, který se v zemi těšil mimořádně velké autoritě. Beneš sám sebe stavěl do role nadstranického prezidenta a nechtěl zasahovat do ustavování nové vlády.⁵²

Košická vláda se označila za vládu Národní fronty Čechů a Slováků a byly v ní rovnoměrně zastoupeny všechny československé politické strany, jimž bylo umožněno působit na československé politické scéně i po druhé světové válce.⁵³ V českých zemích – Komunistická strana Československa, Československá sociální demokracie, Československá strana národně socialistická a Československá strana lidová, na Slovensku pak Komunistická strana Slovenska a Demokratická strana. Oproti situaci v první československé republice neměly již v poválečném Československu dále figurovat na politické scéně pravicové

⁴⁹ GEBHART, J.; KUKLÍK, J.: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, str. 171.

⁵⁰ PEHR, M.: *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha 2011, str. 153.

⁵¹ KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991, str. 18–19.

⁵² PEHR, M.: *Zápas o nové Československo...*, str. 160.

⁵³ Tamtéž, str. 154.

politické strany. Nejsilnější česká pravicová strana – agrární, dále Národní demokraté a Hlinkova slovenská ľudová strana nesměly znovu obnovit svou činnost. Exiloví představitelé zkonstatovali, že se „*těžce provinily na zájmech republiky*“.⁵⁴ Ve své podstatě tak fakticky zanikla politická opozice.

V rámci vypracovaného Košického vládního programu se postupně začaly uskutečňovat první státní reformy. Týkaly se především hospodářské oblasti. V první řadě se řešila otázka pozemkové reformy. Současně s pozemkovou reformou docházelo ke znárodňování, a to nejen majetku německé menšiny, kolaborantů a zrádců, ale znárodňovací proces dosáhl na všechna klíčová průmyslová odvětví, doly, bankovní a peněžní systém a pojišťovnictví. V listopadu 1945 přišla na řadu také měnová reforma.⁵⁵

V prvních měsících po skončení druhé světové války v Československu ještě nepracovalo Prozatímní národní shromáždění, které později zastávalo legislativní funkci. Veškeré legislativní aktivity, tudíž i výše zmíněné reformy, se prováděly prostřednictvím prezidentských dekretů.⁵⁶ Období tzv. prezidentských dekretů se uzavřelo 28. října 1945. Tehdy poprvé se sešlo Prozatímní národní shromáždění.⁵⁷

2.2 Volby 1946

Zásadními pro období tzv. třetí československé republiky se staly volby do nového parlamentu, nazvaného Ústavodárné národní shromáždění (ÚNS), které Národní fronta stanovila na neděli 26. května 1946. Výsledky voleb nakonec mnohé překvapily. V celostátním měřítku zvítězila komunistická strana s téměř 38% hlasů.⁵⁸ Druzí byli národní socialisté s 18% hlasů následováni stranou lidovou s 15, 5%. Čtvrtý nejvyšší výsledek na celostátní úrovni dosáhla slovenská Demokratická strana⁵⁹, Československá sociální demokracie společně se svou nově založenou slovenskou odnoží – Stranou práce – získaly 13% hlasů a na posledním místě skončila další nová slovenská strana – Strana Slobody.⁶⁰

⁵⁴ KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991, str. 28.

⁵⁵ Tamtéž, str. 20-26.

⁵⁶ HORKA, F.: *Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše (Benešovy dekrety)*, www.psp.cz/docs/laws/dek/, [online], 2012.

⁵⁷ KAPLAN, K.: *Československo...*, str. 34.

⁵⁸ Tj. po sečtení a zprůměrování výsledků obou komunistických stran v Československu. Komunistická strana Československa získala 43% volební hlasů, ale Komunistická strana Slovenska pouze 30% hlasů.

⁵⁹ Pro komunisty byla tato strana ve volbách nemilým překvapením, protože na Slovensku drtivě porazila KSS, když obdržela 62% hlasů, tedy více než dvojnásobek hlasů získaných KSS.

⁶⁰ KAPLAN, K.: *Československo...*, str. 48.

Celkově volby znamenaly úspěch komunistických stran⁶¹, kdežto jejich demokratické protějšky cítily velké zklamání ze svých výsledků.⁶²

Při sestavování nové vlády prosadili komunisté jako vítězná volební strana svůj nárok na premiérské křeslo. V následujícím období začaly demokratické strany při politických jednáních vystupovat důsledněji proti politice komunistů a jejich návrhům. Přesto se jim nepodařilo převzít iniciativu do vlastních rukou a stejně tak nenašly odvahu přejít do oficiální vládní opozice.⁶³

2.3 Od svobodných voleb k „vítěznému únoru“

V roce 1947 československou politickou scénu a vůbec dění v celém státě počaly opět silně ovlivňovat mezinárodní události. Zintenzivňoval se tlak Moskvy na československou politiku a Československo se stávalo součástí formujícího se organizovaného mocenského bloku Sovětského svazu. KSČ se ve svém vystupování takřka zcela podrobovala příkazům sovětského vedení.⁶⁴

V koalici Národní fronty se množily spory o politické i hospodářské otázky. Komunisté nakročili poslední úsek cesty k nastolení vlády jedné strany. Demokratickým stranám zbývala jediná možnost, a to spojit své síly proti politikům KSČ a KSS. Nepodařilo se jim ale pro boj za demokratické hnutí zmobilizovat občany, mobilizace mas byla naopak silnou zbraní komunistů. Zdá se, že politika sblížení nekomunistických stran, která by zatlačila KSČ do pozadí, přišla příliš pozdě.⁶⁵

Od začátku roku 1948 vláda již prakticky nevykonávala svou činnost, šance na jakoukoli dohodu mezi politickými stranami se vyčerpaly, Národní fronta se od listopadu 1947 dokonce už ani nescházela.⁶⁶ Nekomunistické strany viděly řešení situace v nových volbách, které by urovnaly poměr sil, k těm však již nedošlo. Politická krize vyvrcholila 20. února 1948, kdy ministři některých demokratických stran Národní fronty podali demisi v domnění, že tak padne vláda a krize povede k předčasným volbám. Ve svých propočtech se ale zmýlili a sami sebe v podstatě vyšachovali ze zápasu o politickou moc.⁶⁷

⁶¹ Formálně existovaly dvě komunistické strany. Komunistická strana Československa a Komunistická strana Slovenska, byl to však spíše politický kalkul československých komunistů pro větší úspěch ve volbách. Ve skutečnosti KSS ve všem podléhala KSČ, nejvýraznější představitelé KSS sídlili v Praze a byli členy předsednictva ÚV KSČ.

⁶² PEHR, M.: *Zápas o nové Československo...*, str. 196.

⁶³ KAPLAN, K.: *Československo...*, str. 58–59.

⁶⁴ Tamtéž, str. 72–75.

⁶⁵ Tamtéž, str. 115.

⁶⁶ Tamtéž, str. 143.

⁶⁷ Tamtéž, str. 148–150.

Situaci nyní pevně drželi v rukou komunisté. Ustavili tzv. akční výbory Národní fronty, jakési nové mocenské orgány, v nichž rozhodnou převahu měli právě členové KSČ. Fakticky během několika dní převzaly výbory moc v zemi.⁶⁸ I na nejvyšší úrovni prosadili komunisté své řešení vládní krize. Současná vláda měla i nadále pokračovat. Ministry, kteří podali demisi, nahradí zástupci stejných politických stran, které ovšem vybere Klement Gottwald jako premiér. Prezident Beneš jmenoval 25. února 1948 novou vládu, v níž zasedali buď přímo komunističtí ministři, popřípadě ti, kteří byli přinejmenším ochotni spolupracovat s komunisty.⁶⁹ Tato vláda se stala základem komunistického monopolu v Československu na dalších čtyřicet let.

2.4 Československá společnost 1945–1948

Z dnešního pohledu poměrně logickým důsledkem prožitých útrap druhé světové války bylo, že se národní společnosti obecně ve svých názorech a nahlížení na tehdejší stav jejich země, potažmo na dění ve světě, přikláněly výrazněji k myšlenkám radikální levice. Československá společnost měla oproti zbytku evropských států ještě o jeden důvod víc. Silně ji zasáhla událost z podzimu 1938, jejíž následky odborníci popisují jako tzv. „mnichovské trauma“.⁷⁰ V českém národě zůstal trpký pocit zrady západních spojenců z Mnichova 1938 dodnes. Nejen mnohé obyvatele poválečné ČSR, ale i její politické vedení, vzpomínky na Mnichov přiměly k přesměrování zahraniční orientace Československa od západního světa k východnímu, reprezentovanému Sovětským svazem. Ostatně prosovětská orientace se utvářela již od poloviny 30. let.⁷¹

Novou jednotící ideou, kterou ve svém programu měly všechny politické strany, ale nejvíce z jejího prosazování vytěžili opět komunističtí politici, se stala idea slovanství. Její náplň představovala myšlenka intenzivnějšího sbližování slovanských národů, slibovala to, co si tehdy přáli všichni – zajistit dlouhotrvající, nejlépe již nikdy a ničím nenarušený mír.⁷²

Samozřejmě hlavním z důvodů příklonu obyvatel Evropy k levicovému smýšlení byly hospodářské důsledky války. Politické vedení všech evropských států mělo po skončení války nejdůležitější úkol, totiž přeorientovat válečnou ekonomiku zase zpět na ekonomiku mírovou.

Tehdejší společnost se proměňovala i v dalších směrech. Přicházelo nadšení z osvobození a skončení válečných strastí, touha zapomenout na prožité časy vedly některé

⁶⁸ KAPLAN, K.: *Československo...*, str. 151.

⁶⁹ Tamtéž, str. 152.

⁷⁰ PEHR, M.: *Zápas o nové Československo...*, str. 82.

⁷¹ KAPLAN, K.: *Československo...*, str. 6.

⁷² PEHR, M.: *Zápas o nové Československo...*, str. 112.

občany k velikému zapálení pro věc, které si v dnešní době lhostejnosti lidí ke všemu, co je obklopuje, dokážeme jen těžko představit. Lidé pracovali velmi intenzivně na tom, aby mohli žít ve svobodné, silné a dobře prosperující zemi. Všichni snili o harmonické a spravedlivé společnosti.⁷³

I politické spektrum se výrazně vychýlilo doleva. Panoval pocit naprostého selhání dosavadních liberálních hodnot a jistot. Strany demokratického středu a umírněné levice měly tendenci radikalizovat se směrem doleva.⁷⁴ Socialistické strany a zejména komunistická strana v takové společnosti snadno rozšiřovaly svůj vliv, připočteme-li k tomu ještě, že si pomohly odstraněním svých možných politických protivníků - předválečných pravicových stran.

2.5 Československý tisk v éře „Třetí republiky“

Jak probíhala novinářská práce ve státě, který se prezentoval jako svobodný, lidově demokratický? Skutečně každý měl právo napsat, co chtěl, co si myslel tak, jak bychom to nejspíše ve svobodném státě očekávali, anebo se nám i do tohoto období ukrádají prvky cenzury a omezování svobody projevu a tisku?

V první řadě je nutné poznamenat, že po osvobození ČSR obecně zůstaly v platnosti zákony z první československé republiky, což pro tehdejší vydavatele a novináře a obecně pro všechny občany země znamenalo, že svoboda slova je jim zaručena ústavou. Přesto, že i v době prvorepublikové fungovala cenzura tisku, nynější českoslovenští politici považovali vydavatelský systém první republiky za příliš volný.⁷⁵ A podobně jako například v průmyslové oblasti chtěli mít přehled a kontrolu i nad vším tím, co vzejde z tiskařského lisu. Největší pravomoci nad tiskem vláda svěřila zcela novému ministerstvu informací, v jehož čele stanul komunist Václav Kopecký. Dohled nad tím, co se objevovalo v novinách, vykonával tiskový odbor, příslušející svou činností pod ministerstvo.⁷⁶

Již v květnu 1945 vyhláška ministerstva informací úředně zastavovala vydávání periodik, u kterých se prokázal jejich podvrtný obsah. A tak se stalo, že bylo zastaveno, respektive vůbec nebylo obnoveno, vydávání novin či časopisů zmiňovaných předválečných politických stran, které v novém systému Národní fronty nesměly dále vykonávat svou činnost.⁷⁷ Povolání k vydávání tisku mohly od ministerstva dostat kromě stran sdružených

⁷³ PEHR, M.: *Zápas o nové Československo*..., str. 164.

⁷⁴ DRÁPALA, M.: *Na ztracené vartě Západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948*, Praha 2000, str. 21.

⁷⁵ BEDNAŘÍK, P.: *Český tisk v letech 1945–1948*, str. 132–144.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Tamtéž.

v Národní frontě a státních úřadů jenom instituce celonárodního významu, které prokázaly na vydávání veřejný zájem, jako například Revoluční odborové hnutí, Jednotný svaz zemědělců, Svaz české mládeže apod.⁷⁸

Ke konci roku 1946 v českých zemích vycházelo 28 deníků a 751 časopisů, z toho 87 s politickým obsahem a 128 kulturních periodik. Oproti roku 1940 došlo k více než trojnásobné redukci množství vydávaných tiskovin.⁷⁹ Nejdůležitější deníky a periodika bychom mohli rozdělit na tři hlavní proudy. Na prvním místě figuroval komunistický, krajně levicový tisk. Dále můžeme hovořit o vydavatelské činnosti umírněné levice, politického demokratického středu, zastupovaného třeba stranou národních socialistů. A nejméně početný – nesocialistický, liberální tisk, produkovala nejliberálněji vystupující část Československé strany lidové – proud kolem poslankyně Heleny Koželuhové.⁸⁰

Celkově tisk v době Třetí republiky byl silně propojen s politikou a byl jí velmi ovlivňován. Sloužil k prezentaci postojů jednotlivých politických stran. Fungoval více jako jakési zrcadlo politické scény, než jako svobodný glosátor soudobé situace v zemi. Novináři, kteří neměli v úmyslu zaplést se s úřady, se drželi zásady raději se zcela vyhýbat některým tématům. Například nepouštět se do kritiky prezidenta Beneše nebo vlády, nezpochybňovat naši zahraničně politickou orientaci na Sovětský svaz a podobně.⁸¹

⁷⁸ BEDNAŘÍK, P.: *Český tisk v letech 1945–1948*, str. 132–144.

⁷⁹ DRÁPALA, M.: *Na ztracené vartě...*, str. 47.

⁸⁰ Tamtéž, str. 51.

⁸¹ Tamtéž, str. 25.

3. Analýza časopisu *Partyzán*

To, jak partyzáni přispěli k činnosti druhého odboje, se v poválečné společnosti stalo velkým a hodně diskutovaným tématem. Pro vysledování základních sporů ohledně této otázky jsem pozornost ve své bakalářské práci věnovala studiu československých periodik vycházejících v letech 1945–1948. Vzhledem k předpokládanému nejhojnějšímu výskytu článků s odbojovou, zejména partyzánskou problematikou jsem se zaměřila nejintenzivněji na týdeník *Partyzán*. *Partyzán* vycházel jako tiskový orgán Sdružení českých partyzánů (SČP), a to od roku 1946 do roku 1949.

SČP vzniklo po skončení druhé světové války za účelem sdružování všech partyzánů i v době míru.⁸² Partyzáni si chtěli udržet i v obnovené republice svůj výjimečný status, který si vydobyli aktivním bojem za osvobození země proti nacistickému nepříteli, a dosáhnout jeho co největšího uznání v řadách široké veřejnosti. Hluboce přesvědčení o své privilegovanosti, pokoušeli se dosáhnout i na jisté výhody v rámci společenské hierarchie. Přiznáním jejich válečných zásluh měl dát československý stát jasně na srozuměnou, že si váží práce, kterou pro zemi vykonali. Například žádali, aby byli upřednostňováni při obsazování míst ve státních úřadech, na armádních postech, popřípadě v řadách Sboru národní bezpečnosti. Dále požadovali, aby se pozůstali po padlých členech jejich svazu domohli odpovídající péče, a to nejen zdravotní, ale i finanční, aby samotní válkou postižení odbojáři měli kde léčit svá zranění a jejich vdovy, sirotci či staří rodiče nežili život v bídě. Také, aby mohli získávat speciální vysokoškolská-partyzánská stipendia a podobně. Dožadovali se finančních příspěvků pro své dříve aktivní členy, jakési odměny či doživotní renty za zásluhy v bojích o vlast.

Jednotlivé pobočky SČP se rozšiřovaly i na krajské úrovni. Zároveň se ale pražské ústředí SČP, v čele s nejvýznamnějšími osobnostmi Rudolfem Slánským a Augustinem Schrammem⁸³, snažilo udržet plnou kontrolu nad všemi příslušníky českého partyzánského odboje. K tomu mělo mimo jiné napomoci i organizační včlenění SČP do struktur jednotného Svazu národní revoluce (SNR). Jednotlivé pobočky SNR vznikaly živelně okamžitě po

⁸² Podobně vznikaly i další odbojářské organizace jako Svaz národní revoluce (SNR) nebo Svaz osvobozených politických vězňů (SOPV), v nichž se sdružovali příslušníci domácího i zahraničního odboje. Zařadily se tak, vedle již dříve existující (založené v roce 1921) a nyní pouze obnovené Československé obce legionářské (ČSOL), která sdružovala příslušníky tzv. prvního odboje z první světové války.

⁸³ **Augustin Schramm** byl již před válkou jako mladý komunista členem Ústředního výboru KSČ. Roku 1938 uprchl do Sovětského svazu, kde následně dohlížel na výcvik parašutistických výsadků a spoluorganizoval jejich vysílání na území Protektorátu Čechy a Morava a na Slovensko. Po válce se stal vedoucím oddělení pro otázky odbojového a partyzánského hnutí na ÚV KSČ a jedním z předních představitelů Svazu českých partyzánů. Jeho život ukončily výstřely ze samopalu v květnu 1948. Dodnes se o jeho vraždě, pravděpodobně zinscenované StB, vedou diskuse.

skončení války, ale jasnou organizační strukturu dostával svaz až od roku 1947. Od té doby směřoval za jasným cílem – sdružit všechny bojovníky proti nacismu z let 1938 až 1945, ať již se jednalo o partyzány, politické vězně, příslušníky zahraniční československé armády nebo revoluční bojovníky z barikád Pražského květnového povstání. Funkci předsedy Svazu národní revoluce zastával prof. Josef Grňa.

Časopis vydávaný Sdružením českých partyzánů vycházel pravidelně každý týden. To znamená, že v každém kalendářním roce se na pultech novinových stánků objevilo přibližně 50 čísel, přičemž každé obsahovalo kolem dvaceti novinových stran.

Obecně poválečný československý tisk můžeme rozčlenit do dvou skupin – na tisk zaměřený socialisticky a nesocialisticky. Týdeník *Partyzán* je třeba rozhodně řadit do prvně jmenované skupiny, socialisticky zaměřeného tisku. Po druhé světové válce byl socialismus ústřední tendencí doby, ztělesňoval sen o harmonické a spravedlivé společnosti pro všechny. Vždyť také československý domácí odboj se již v průběhu války přikláněl k nastolení lidově demokratického státního zřízení v obnoveném poválečném Československu. V duchu dobového společenského diskursu tedy i *Partyzán* dával ve svých článcích najevo jednoznačně kladné stanovisko k socialismu. Dá se říci, že právě na stránkách časopisu *Partyzán* je dobře pozorovatelné, jak socialistické postoje a názory postupně stále silněji zasahovaly a ovlivňovaly československou společnost.

Většině československých listů v době třetí republiky připadla role zprostředkovatele politiky Národní fronty.⁸⁴ Stejně tak tomu bylo i u týdeníku *Partyzán*, i když ten se v počátcích politickým tématům vyhýbal a zaměřoval se primárně na prezentaci československého odboje, zejména partyzánského hnutí. Již v průběhu prvního roku vydávání – 1946 – byl ale v některých příspěvcích znát příklon k politickým postojům, které mezi lidmi prosazovala komunistická strana. Postupem času se tato tendence ještě více radikalizovala. V druhém ročníku časopisu, vycházejícím v roce 1947, rapidně ubývalo článků z ryze partyzánského prostředí a jejich místo nahrazovala politická témata. Respektive prakticky do všech příspěvků, ať už se týkaly jakékoli oblasti, dokonce i kulturních událostí, vědy či sportu, dokázali jejich autoři zapojit politické hledisko. Jako rozumný krok členů redakce se zdálo zabývat se i jinou než partyzánskou problematikou. Přece jen zásobárna novinek a zajímavostí z této oblasti nebyla nevyčerpatelná, a pokud si redakce chtěla udržet čtenáře, musela jim nabídnout nové informace a neopakovat stále stejná témata.

⁸⁴ DRÁPALA, M.: *Na ztracené vartě Západu...*, str. 45.

Ač SČP co nejdůrazněji prohlašovalo, že jimi vydávaný týdeník je apolitickým, nadstranickým listem⁸⁵, že „*nejsme nástrojem žádné z politických stran, jak někteří z těch, kdož nás nemají rádi, tvrdí.*“⁸⁶, ve skutečnosti se stále silněji projevovala jejich podpora politice komunistické strany.

Stěžejní článek, týkající se nestrannosti SČP a časopisu *Partyzán* vůči postojům, jež zastávaly politické strany v době tzv. třetí československé republiky, otiskla redakce v čísle z 30. ledna 1948. Jeho titulěk zněl *Politické zaměření a nadstranictví SČP. Poměr k politickým stranám* a napsal jej Jaroslav Cigánek. Účelem bylo definitivně obhájit nadstranickost organizace sdružující české partyzány. Cigánek zde vysvětluje, že partyzáni bojovali za osvobození republiky a za spravedlivější společenský řád, za který i po skončení války stále považují řád socialistický. Z těchto důvodů prý logicky od počátku bylo partyzánské hnutí a nyní i SČP sdružením politickým, avšak s vlastní ideovou náplní a vlastními politickými požadavky. Toto jeho tvrzení dokládá Prof. Josef Grňa, když ve svých pamětech píše, že už první československé odbojové organizace vytvářely svůj vlastní ideově-politický program a politické požadavky na uspořádání budoucího státu po vítězné válce.⁸⁷

Jaroslav Cigánek pak v příspěvku dále argumentoval, že je nespravedlivé, pokud je SČP obviňováno, že zastává politiku levicových stran, nebo dokonce přímo politiku komunistické strany. Doslova napsal: „*Děláme politiku levicových stran, t. j. národní, pokrokovou a socialistickou, a proto snad jednostrannou. Děláme ji proto, že jest naším programem. A jestliže program některých politických stran je shodný s programem naším; jest to pro nás zadostiučiněním a důkazem správnosti naší cesty.*“ Zde právě obhajoval existenci vlastních politických postojů a požadavků partyzánského sdružení, neovlivňovaných při svém vzniku žádnou z politických stran Národní fronty. Jelikož SČP nemohlo působit přímo na politické scéně, prosazovat své požadavky a ovlivňovat chod státu, je dle jeho výkladu logické, že podporovali jednotnou politiku Národní fronty, která měla zemi dovést k vytoužené sociálně spravedlivé společnosti, po níž volalo partyzánské hnutí již za války. Přičemž, jak potvrzují mé závěry vyplývající z analýzy článků časopisu *Partyzán*, jejich požadavky se nejvíce shodovaly s programem komunistické strany a Sdružení jí také alespoň na stránkách týdeníku projevovalo stále zřejmější podporu.

Po volbách v květnu 1946 a v následujícím roce 1947, kdy se spory v Národní frontě mezi jednotlivými stranami vyhrocovaly a komunistická strana dokonce začala úspěšně

⁸⁵ Redakční kruh *Partyzána*: *Nadstranicky*, in: *Partyzán*, 27/1946, s. 6.

⁸⁶ *Partyzáni a politika*, in: *Partyzán*, 4/1947, s. 12.

⁸⁷ GRŇA, J.: *Sedm roků...*, str. 69–72.

rozvíjet kampaň proti Demokratické straně na Slovensku, právě partyzánské svazy, jak v českých zemích, tak na Slovensku,⁸⁸ hrály v plánech na zdiskreditování Demokratické strany důležitou roli.⁸⁹ V rozpoutaném tažení proti Demokratické straně, jež byla komunistům největším konkurentem, pak partyzáni důsledně a všemi možnými prostředky požadovali očištění strany a celého veřejného života od bývalých lůdáků a někteří vyzývali i k vyloučení strany z Národní fronty. Jedním z míst, kde partyzánské sdružení prezentovalo takovéto své požadavky, byl právě týdeník *Partyzán*. „*Co je vlastně Demokratická strana? Spojili se v ní všichni, kteří jsou na Slovensku zaměřeni protilidově a protidemokraticky, našli v ní místo všichni agrárníci, vedení Ursinim, všichni kapitalisté, kteří za samostatného slovenského státu zbohatli, ..., všechny reakční živly, které jsme v našich zemích vyhnali z jejich výhodných pozic... Nebude-li na straně DS tolik demokratické vůle, aby uznala zákony republiky, ...a bude-li pokračovat v protidemokratických provokacích, ...pak nechť si nestěžuje, bude-li sama smetena způsobem, jež nyní používá.*“⁹⁰ Jádrem rozpoutaného hnutí proti Demokratické straně se mělo stát tzv. „Protistátní spiknutí na Slovensku.“

Charakteristickým znakem *Partyzána* byl fakt, že pod mnoha otištěnými články se neuvádělo jméno novináře, který je napsal. Případně se pisatelé příspěvků podepisovali pouze iniciálami či pseudonymy – jako Jindra, Přemysl, Kuba nebo Radovan Příšňák. Taková jména mohli autoři zmíněných článků získat během svého působení v ilegalitě a nyní se k nim hrdě hlásit a v jejich užívání pokračovat, aby prokázali svoji provázanost s odbojovou činností. Otázkou ale zůstává, jak podobné pseudonymy rozpoznávala a přijímala čtenářská obec, kterou redakce *Partyzána* nemohla opomíjet ve své snaze rozšiřovat ideu hrdinského partyzánského odboje ve společnosti. Někteří je snad mohli považovat i za pokusy o skrývání pravé identity pisatelů příspěvků.

⁸⁸ Paralelně se Sdružením českých partyzánů fungoval na Slovensku Zvaz slovenských partyzánov.

⁸⁹ KAPLAN, K.: *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991, str. 134.

⁹⁰ *Varujeme*, in: *Partyzán*, 7/1947, s. 2–3.

3.1 Struktura časopisu *Partyzán*

Titulní strana listu je vždy to první, co má za úkol upoutat oči zvědavého čtenáře, a to ještě ve chvíli, kdy noviny spočívají nerušeně na pultech prodejních stánků. Ani u týdeníku *Partyzán* tomu nebylo jinak, a tak jeho úvodní stranu vždy zdobila velká fotografie, která nejčastěji vystihovala hlavní náplň zrovna vydaného čísla. Jelikož časopis měl sloužit k připomínání a oslavování válečných a odbojových úspěchů, fotografie zachycovaly především nejvýznamnější účastníky bojů druhé světové války, po nichž často hned na další straně následoval příspěvek psaný jejich rukou. Dále se objevovaly obrazy upomínající na stěžejní události v dějinách československého státu, ať již se jednalo o výročí konce druhé světové války v Evropě, vzpomínané 9. května, o vítání československých partyzánů v Praze, o výročí Slovenského národního povstání, o vznik Československé republiky 28. října 1918 nebo úmrtí prvního prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka. Nevzpomínalo se však jen významných výročí československých, ale také sovětských, jako úmrtí Vladimíra Iljiče Lenina, některých sovětských partyzánů nebo oslav založení Rudé armády. Některé fotografie z titulní strany byly věnovány i Sboru národní bezpečnosti, Svazu brannosti nebo poctivé práci v zemědělství i průmyslu, která měla vést k blahobytu národa. Od podzimu 1946 už se nápadnost titulních stran poněkud snížila, redakce stáhla formát velké fotografie přes celou titulní stranu a nahradila ho úvodními články.

Stejně jako většina kulturně a společensky zaměřených periodik, i jednotlivá čísla časopisu *Partyzán* se členila do zvláštních novinových oddílů, které v průběhu sledovaného období let 1946–1948 nezůstávaly stále stejné. Pro oživení obsahu bylo po čase nutné vytvořit novou rubriku a zařadit nová témata v závislosti na tom, jak se rozšiřovalo celkové zaměření týdeníku.

3.1.1 *Ročník číslo I – 1946*

Hlavní motto většiny čísel vypovídalo o tom, jaká organizace stála za vznikem časopisu a řídila jeho vydávání. Jako ústřední téma prakticky po celý rok 1946 nalezneme partyzánství a druhý československý odboj obecně. Relativně krátce po skončení druhé světové války to jistě byla problematika, která zajímala mnoho čtenářů. Požadavkům doby a čtenářů se přizpůsobilo i členění periodika do jednotlivých rubrik. V prvním ročníku se přispěvatelé skutečně jen výjimečně zabírali otázkami z oblasti politiky, většinou pouze v případě, že

zrovna probíhaly události opravdu předního významu, jež si zasluhovaly, aby jim byla věnována dostatečná pozornost, jako například volby v květnu 1946.⁹¹ Velmi zřídka narazili na závažné problémy globálního charakteru, které obcházely světem, jako hlad či chudoba, konkrétně třeba v článku *Výkřik svědomí světa – Hladovějící Indie*.⁹² Jednalo se o výpověď jistého mladého Američana o jeho zkušenostech z cesty po Bengálsku v letech 1943–1944, a zejména o jeho výrazný apel na bohatší část světa, aby se nestavěla lhostejně ke katastrofální situaci v některých asijských či afrických zemích. Zároveň článek vyjadřoval podporu národně osvobozeneckým bojům probíhajícím v těchto zemích.

Na úvodních stranách každého čísla najdeme vždy hlavní příspěvky, často obracející se k samotným příslušníkům odboje. Nejčastěji to byly projevy plné chvály a vděku, mnohdy z úst nejvyšších představitelů československého státu, popřípadě apely na členy SČP k neutuchající práci pro vlast i v době mírové. Následovaly články s ryze partyzánskou problematikou, ať již se dotýkaly života partyzánů během války nebo následně po jejím skončení. Rozhodně se ale nezaměřovaly pouze na jednotky v rámci československého odboje. Hned od počátku se časopis *Partyzán* velmi intenzivně věnoval rozšiřování povědomí i o zahraničních partyzánech. Za příklad byli samozřejmě na prvním místě dávání sovětských příslušníků ilegálního odboje, ale pozadu nezůstávali ani bojovníci za vlast z Jugoslávie, Řecka, či Albánie nebo Itálie. Lehce upozadřování byli partyzáni ze zemí západní Evropy – z Nizozemí či Belgie, i když i o nich se občas v *Partyzánu* vyskytl článek.⁹³

V prvních měsících roku 1946 dostávala vcelku logicky hodně prostoru rubrika nazvaná – *Pátrání po nezvěstných partyzánech*. Její iniciátoři se snažili co nejvíce zapojit i čtenáře, jak můžeme vidět z úryvku uvádějícího tuto sekci příspěvků v život. „...budeme soustavně uveřejnovati jména nezvěstných partyzánů. V zájmu přesné evidence všech partyzánů prosíme naši partyzánskou veřejnost, aby zprávy o nezvěstných partyzánech (zda žije, kdy a kde padl, kde je pochován, kdo by o něm mohl podat bližší zprávu apod.) oznámili na adresu tazatele a také na ministerstvo národní obrany.“⁹⁴

⁹¹ *Za vítězství našich národních revolučních ideálů nebo SNB a volby. Koho bude volit náš SNB?*, in: *Partyzán*, 18/1946, s. 2 a 4.

⁹² *Výkřik k svědomí světa – hladovějící Indie*, in: *Partyzán*, 28/1946, s. 12–13.

⁹³ *O holandských partyzánech*, in: *Partyzán*, 25/1946, s. 8.

⁹⁴ *Pátrání po nezvěstných partyzánech*, in: *Partyzán*, 2/1946, s. 5.

Své pevné místo měla od února 1946 zajištěno také rubrika *Sociální hlídka*. Zde referovali o činnosti Sociální komise, fungující v rámci SČP. Jako svůj cíl si stanovila zajišťovat péči pro partyzány – invalidy, informovat pozůstalé po padlých, na jaké podpory mají nárok, pomáhat jim je získávat apod. Zároveň měly články v této části časopisu sloužit jako jakési zrcadlo toho, jak se československá poválečná společnost nedostatečně stará o své válečné hrdiny a především o jejich pozůstalé. Redakce poukazovala na nejkřiklavější případy bezpráví páchaného na doživotně invalidních partyzánech, jejich vdovách a sirotcích. V čísle z konce února 1946 upozorňovala na ještě nedořešené případy žádostí o podporu, ale psala o nich spíše proto, aby se na ně nezapomnělo, nikoli vyloženě se snahou kritizovat.⁹⁵ Březnové číslo už ovšem dost kriticky referovalo o situaci jisté vdovy, která si žádala o bydlení, jelikož o svůj starý dům přišla za války. Na jejím případě, který podle názoru novinářů byl pouze jedním z mnoha podobných, chtěli autoři doložit, jak neurvale se k žadatelům chovali příslušní odpovědní úředníci, respektive referenti zajišťovacích odborů NV. Autor příspěvku nečinil odpovědným za nedostatky celý systém, který zdá se, považovali za dobře ošetřený zákonem čís. 34 Sb. ze 14. února 1946 vymezujícím statut partyzána, ale právě byrokratický aparát, jenž měl zákon provádět v praxi.⁹⁶ Červnové číslo *Partyzána* dokonce oceňovalo, jak se tehdejší československá vláda starala o své děti. „...zřizují se odborně vedené dětské jesle a mateřské školky, kde se všude dbá, aby dítě bylo přes den v nejlepším prostředí, jaké mu vůbec můžeme dát. Naše vláda vyšla z lidu, pracuje pro lid a především pro děti.“⁹⁷ Kvitovali samozřejmě i to, že peníze na založení dětských útulků od ministerstva zemědělství dostávaly na jednom z prvních míst obce, které ve válce podporovaly partyzánské hnutí.

Od března 1946 se objevuje rubrika *IN MEMORIAM*, kde jsou připomínány životy a činy slavných padlých bojovníků, případně jejich pomocníků z řad civilního obyvatelstva, kteří za svou statečnost zaplatili životem. Podobné memoárové příspěvky se udrželi na stránkách časopisu až do ledna roku 1947, přičemž v červenci 1946 pouze změnil svůj název na *Padlí za vlast*. Nejdojemněji působily připomínky malých padlých hrdinů, kluků navštěvujících teprve základní školy, kteří se také nebáli chopit zbraně, ale konce války se už nedožili. Takto se čtenáři mohli dozvědět například o osudech Josefa Máši z Dlouhé Lhoty u Příbrami, zabitého německými samopaly vlastně již po ukončení války, 10. května 1945.⁹⁸ Přibližně stejného věku mohl být Antonín Matuš, mezi partyzány zvaný Tonda Kominík,

⁹⁵ *Sociální hlídka*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 21.

⁹⁶ *Sociální hlídka. Jak s námi jednají...*, in: *Partyzán*, 10/1946, s. 20.

⁹⁷ *Sociální hlídka. Partyzánské obce zřizují dětské útulky*, in: *Partyzán*, 23/1946, s. 10.

⁹⁸ *Padlí za vlast. Malý hrdina Josef Máša ze Dlouhé Lhoty*, in: *Partyzán*, 25/1946, s. 16.

který dokonce vstoupil přímo do brigády Jana Žižky. Ani on se nedočkal osvobození, padl v boji s Němci v únoru 1945.⁹⁹

V rámci sekce *IN MEMORIAM* pod mottem „*My nezapomínáme!*“ zdůrazňovala redakce nezbytnou součinnost partyzánských jednotek s obyčejnými českými a slovenskými lidmi, kteří ochotně pomáhali odboji, a bez nichž by se partyzánský odboj nemohl uskutečňovat. Většinou články referovaly o celých obcích na území bývalého Československa, které se v určité fázi války staly útočištěm partyzánů. Místní lidé je zásobovali jídlem, oblečením, někteří měli možnost sehnat třeba i léky a zdravotnické potřeby a vytvářeli tak ilegálním bojovníkům zázemí, z něhož mohli vyrazet k provádění sabotážní činnosti.¹⁰⁰ Některé obce podobně jako Lidice nebo Ležáky své spojení s odbojem odnesli vyhlazením. Tak například obec Ploština v pohraničí moravsko-slovenských hor, kterou němečtí příslušníci gestapa a SS vypálili, a 23 jejích občanů postříleli.¹⁰¹ Našli se jistě i zcela opačné případy zbabělosti lidí, kteří raději udali na gestapu kohokoli, jen aby je samotné nestihl trest. I takové příběhy svým čtenářům *Partyzán* nabízel.¹⁰² V každém případě ale novináři týdeníku mnohem více akcentovali statečnost československého obyvatelstva, které se zapojovalo a pomáhalo odboji, jak mohlo. V době krátce po skončení války tak, tedy alespoň v časopise *Partyzán*, převažovalo vyzdvihování statečnosti československého lidu nad příklady kolaborace.¹⁰³

Všechna čísla I. ročníku poskytla hodně místa románovým příběhům a povídkám z partyzánského prostředí. V prvních měsících se takovéto příběhy objevily i tři v jednom výtisku. Sloužily k pobavení čtenáře a zároveň k přiblížení odbojového života ze všech možných úhlů pohledu čtivou a jednoduchou formou. Čtenáři se v takových povídkách měli možnost ztotožnit s hlavními hrdiny, zvláště pokud se jednalo o příběh, který zachycoval pomoc, již se partyzánům dostávalo z řad civilního obyvatelstva. Jedním z takových byl

⁹⁹ *Padl za vlast*. Tonda Kominík, in: *Partyzán*, 48/1946, s. 15.

¹⁰⁰ *Krucemburk, obec hrdinů*, in: *Partyzán*, 3/1946, s. 7.; *Čest partyzánským obcím*, in: *Partyzán*, 3/1946, s. 17.

¹⁰¹ *Ploština, moravské Lidice, hrdině padla v boji za vlast*, in: *Partyzán*, 9/1946, s. 14.

¹⁰² *Vyhaslé zrady parašutistů skupiny Antimon žalují. Sud'te zrádce čestných ilegálních pracovníků*, in: *Partyzán*, 3/1948, s. 18–19.

¹⁰³ Jejich postoj k této problematice potvrzuje většina dnešních historiků. Například současný český historik Jan Boris Uhlíř se v pořadu České televize Historie.cs vyjádřil k otázce mýtu o Čechách jako národu největších kolaborantů za druhé světové války, ve smyslu, že tato myšlenka se nejvíce šířila v 90. letech 20. století, aniž by k ní ale existovaly reálné podklady. Zatímco dnes již myšlenka rozsáhlé české kolaborace za války není příliš aktuální a historici se k ní stavějí spíše skepticky. Dosud ani nevznikla žádná evropská srovnávací studie o tom, který z okupovaných národů více či méně kolaboroval. Ta jediná by podle jeho slov mohla tento mýtus potvrdit nebo vyvrátit. –Viz.–Televizní debata historiků Jana Kuklíka, Petra Koury a Jana Borise Uhlíře na téma druhého československého odboje. In: *Historie.cs., Česká Televize*, [online], 24. 4. červen 2008. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/17557-druhy-odboj/>.

například článek *Ochránci podblanických partyzánů*¹⁰⁴ z pera Františka Kulhavého, který zde popsal život jisté rodiny Svatoňů z Blanicka za druhé světové války. Všichni její členové napomáhali odboji a následně si za to odpykávali tresty v malé pevnosti v Terezíně. František Kulhavý zde pateticky ztotožnil sovětské partyzány se slavnými blanickými rytíři, kteří podle pověsti přijdou české zemi pomoci, až jí bude nejhůře.

Autory většiny původně česky psaných krátkých románových příběhů byli samotní příslušníci různých partyzánských skupin nebo jejich podporovatelé z řad civilního obyvatelstva, kteří zaznamenávali své vlastní zážitky a zkušenosti, a dělili se o ně se svými kolegy ze Sdružení a se čtenáři časopisu. Vedle takových příspěvků se pak nejčastěji jednalo o úryvky nebo ukázky ze souborů povídek, které byly připravovány ke knižnímu vydání.

Velké množství příspěvků pocházelo od autorů ze zahraničí. V jejich případě už se pak většinou jednalo spíše o renomované spisovatele, než o přímé účastníky bojů – jako například o ruské spisovatele Alexeje Nikolajeviče Tolstého¹⁰⁵, Konstantina Simonova¹⁰⁶, Sergeje Borzenka či Vsevoloda Ivanova. Překladová vyprávění zahraničních autorů tvořily asi polovinu všech otištěných příběhů. Nejčastěji se samozřejmě objevovaly překlady z ruštiny¹⁰⁷, ale třeba i z francouzštiny¹⁰⁸ nebo italštiny.¹⁰⁹

Tematicky povídky většinou postihovaly nelehký život v partyzánských podmínkách, nebo zachycovaly průběh různých bojových akcí. Spíše výjimku pak tvořily příběhy zasazené do prostředí koncentračních táborů, jako například povídka *Zina* z cyklu *Osvětimská vyprávění*¹¹⁰ nebo povídka *Děti* od G. Rajcinové.¹¹¹ Opět i tady platí, že vyprávění se neomezovala jen na české a slovenské prostředí, což plyne již z faktu, že mnoho z příhod vzniklo za hranicemi českých zemí, ale vyprávěly příběhy odbojových hrdinů ze Sovětského svazu, Jugoslávie, Ukrajiny, z Francie, Itálie, dokonce i z Maďarska.

Z některých povídek vytvořila redakce vlastně romány na pokračování, když je rozdělila a v několika vydáních za sebou pak čtenáře provázela vždy jedna její část. Za všechny mohu

¹⁰⁴ František Kulhavý: *Ochránci podblanických partyzánů*, in: *Partyzán*, 29/1946, s. 15–16.

¹⁰⁵ **Alexej Nikolajevič Tolstoj** byl ruský spisovatel a sběratel lidové tvorby. Narodil se v roce 1883 a zemřel krátce před koncem druhé světové války, v únoru 1945. Byl vzdáleným příbuzným Lva Nikolajeviče Tolstého. V jeho dílech se odrážela poslušnost a podřízenost komunistické ideologii.

¹⁰⁶ **Konstantin Michajlovič Simonov** byl ruský spisovatel, básník, dramatik a překladatel, působil také jako válečný dopisovatel. Žil v letech 1915 až 1979.

¹⁰⁷ TOLSTOJ, A.: *Odvážlivci*, in: *Partyzán*, 2/1946, s. 23–24.; SIMONOV, K.: *Dny a noci*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 17–18.; BORZENKO, S.: *Statečnost*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 20 a 22.; IVANOV, V.: *Tvůrčí síla vítězství*, in: *Partyzán*, 22/1946, s. 21–22.

¹⁰⁸ PARCHERA, A.: *Útok...*, in: *Partyzán*, 4/1946, s. 19.; RAYMOND, G.: *Cesta do pekel*, in: *Partyzán*, 9–12/1946.

¹⁰⁹ GOZZER, T., V.: *Polenta bez soli*, in: *Partyzán*, 44/1946, s. 20.

¹¹⁰ ZAREMBINSKA, M.: *Zina*, in: *Partyzán*, 28/1946, s. 14 a 17.

¹¹¹ RAJCINOVÁ, G.: *Děti*, in: *Partyzán*, 48 – 50/1946.

jmenovat například partyzánskou povídku od spisovatele B. Rajtonova s názvem *Právě o půlnoci*.¹¹² Když v 37. čísle časopisu redakce otiskla poslední díl povídky, nahradil ji zase další cyklus příběhů a povídek na pokračování s názvem *Vyzvědači. Z činností agentů, špiónů a záškodníků*,¹¹³ který měl vykreslit obraz toho, jak fungovala vyzvědačská služba, jednak vojenských štábů spojenců, jednak štábu německého.

K předávání informací z pražského centra SČP vytvořila redakce rubriku *Zprávy z ústředí*. Tady publikovali pozvánky na různé konference pořádané Sdružením českých partyzánů. Analogicky existovala také část věnovaná *Zprávám z odboček*. Zde dostávaly prostor k vyjádření jednotlivé odbočky SČP, vznikající postupně v různých obcích po celém Československu. Zprávy docházely jednak z větších měst, ale zároveň i z malých vesniček, které měly sotva pár desítek obyvatel, ovšem pro partyzánské hnutí představovaly významnou oporu. Jednalo se především o vesnice z oblastí Beskyd či Českomoravské vysočiny. Relace pojednávaly nejčastěji o různých oslavách, připomínkových akcích, jež ta která odbočka SČP zrovna organizovala ve svém regionu. Informovaly o založení nových odboček, o změnách v jejich vedení, o zvolení nových vedoucích představitelů, dále o chystaných výstavbách pomníků odbojovému hnutí, a jak úspěšně na podobné akce probíhají veřejné sbírky. „*Odbočka Sdružení českých partyzánů v Táboře oznamuje, že peněžní dary na postavení pomníku padlým partyzánům v Mnichu dosáhly již částky 50 000 Kčs.*“¹¹⁴

Spíše minoritní zastoupení měly rubriky Redakční pošta, nebo v říjnu 1946 spuštěná rubrika *Dopisujeme si se čtenáři*. Zde redakce otiskovala krátké výňatky z dopisů od čtenářů. V únoru 1946 tuto sekci příspěvků uváděla slova: „*Rozhodli jsme se uveřejňovat výňatky z dopisů, pokud by ovšem mohly zajímat také ostatní čtenáře.*“¹¹⁵ Podle těchto slov se zdá, že redakční sbor pečlivě vybíral, které dopisy otisknou a které nikoli. Je poměrně nápadné, že na stránkách týdeníku se objevovaly takřka výhradně dopisy s veskrze pozitivními ohlasy na partyzánské hnutí, popřípadě přímo na časopis.

Za další řekneme okrajovou oblast můžeme v prvním ročníku označit kulturu. I když oproti hospodářské problematice nebo například sféře vědy a techniky, kulturní události a novinky měly svoji vlastní rubriku, nevyskytovala se nutně v každém čísle. Stejně tak po celý

¹¹² RAJTONOV, B.: *Právě o půlnoci*, in: *Partyzán*, 29 - 37/1946.

¹¹³ *Vyzvědači*, in: *Partyzán*, 38 – 47/1946.

¹¹⁴ *Z dnešního života partyzánů*, in: *Partyzán*, 2/1946, s. 6.

¹¹⁵ *Redakční pošta*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 20.

rok 1946 novináři *Partyzána* zcela přehlíželi oblast sportu, kterou zřejmě považovali za příliš vzdálenou vytyčenému směru týdeníku.

Na konci každého čísla nesmělo chybět místo pro inzeráty a především reklamu na obchody a provozovny poskytující různé služby či řemesla. Jednalo se o běžnou inzerci a reklamu, která zdá se nijak výrazně neprotěžovala některá konkrétní řemesla či provozy. Byl to spíše doplněk časopisu, nesouvisící s jeho zaměřením k odboji a partyzánskému.

3.1.2 Ročník číslo II – 1947

S příchodem nového roku se ve struktuře týdeníku *Partyzán* změnilo mnohé. Zásadní proměna, kterou druhý ročník přinesl, se projevila ve velkém rozšíření tematické základny. Samozřejmě snahou většiny časopisů bylo dosáhnout zvýšení nákladu listu a pracovat na rozšíření čtenářského okruhu, s čímž úzce souviselo co nejširší rozkročení tematické. Nejvíce prostoru pro sebe v pozměněné struktuře *Partyzána* získaly politické příspěvky. Postupně problematika politiky Československé republiky, ale i dalších evropských států a zejména Spojených států amerických vytlačovala původní náplň časopisu, ryze partyzánskou a odbojovou. Jakoby novináři z redakce již vyčerpali všechna zajímavá témata z tohoto prostředí. To je jistě částečně pravda, na druhou stranu velkou zásluhu na potlačení původního zaměření časopisu k odboji a jeho nahrazení politickými články, měly dle mého názoru měnící se postoje členů redakce *Partyzána* a SČP, kteří jeho vydávání řídili. Týdeník *Partyzán* jakoby se postupně skutečně stále více stával nástrojem politické propagandy ve prospěch KSČ. Prakticky ať novináři otiskli v tomto ročníku časopisu příspěvek na jakékoli téma, téměř vždy šlo v jeho podtextu vyčíst agitaci pro socialismus a politiku komunistické strany.

Množily se také články, ve kterých jejich pisatelé napadali státní systém některých západoevropských států a také politiku Spojených států amerických. Ačkoli zvyšující se výskyt článků o USA se projevoval již na konci roku 1946,¹¹⁶ v průběhu roku 1947 se postupně zintenzivňovala útočnost zpráv o dění v USA. Novináři se v nich otírali o současnou americkou politiku, kdy prý obě politické strany, jak demokratická v čele s Harry Trumanem,

¹¹⁶ První větší článek o USA se objevil v čísle 36, které vyšlo na konci září 1946. Jeho titul zněl *Chaloupka strýčka Toma. Příspěvek ke kapitole o západní demokracii*. Jako autor byl uveden známý ruský spisovatel, básník a publicista Ilja Erenburg. Velmi ostře zde oponoval názorům, že USA jsou státem, který zajišťuje rovnoprávnost všem svým národnostem a rasám, a upozorňoval na rasovou segregaci v americké společnosti. Další článek v následujícím čísle se týkal situace v USA před volbami do kongresu. Na něj navazoval článek *K volbám v USA* z počátku listopadu 1946. Zájem o dění v USA evidentně stoupal.

tak republikánská, vedly štvavou kampaň proti SSSR a nevyhnutelně hnaly lid Spojených států do další války.¹¹⁷ V dalších článcích se snažili autoři mírnit představy o skvělém a bezstarostném životě v USA, který si prý lidé, jež Spojené státy nikdy nenavštívili, příliš idealizovali. „*Americké cigarety, ledničky, automobily, americké filmy, nu ano, ale také americké stávky, americké demonstrace, američtí nezaměstnaní, americké mrakodrapy a Američané, kteří nemají kam složit hlavu. To všechno je Amerika.*“¹¹⁸ Ani americká demokracie nebyla podle nich tak dokonalá, jak ji američtí představitelé prezentovali. Dokládali to zprávami o údajném potlačování dělnického odborového hnutí v USA a snaze postavit tamější komunistickou stranu (která ovšem nikdy nepředstavovala významnější politickou sílu) mimo zákon.¹¹⁹ Vděčným předmětem kritiky se stala tzv. Trumanova doktrína.¹²⁰ V ní žurnalisté *Partyzána* spatřovali nástroj USA k ovládnutí co největší části světa. Napadají doktrínu, že podle ní v podstatě Amerika jen uplácí různé státy světa (v tomto čase zaměřeno v Evropě na Řecko a Turecko), což kamuflují půjčkami a údajnou hospodářskou pomocí, a ještě u toho na sebe berou plášť ochránců světa před komunistickou expanzí. „*Zda tento program souhlasí s vůlí zdrcující většiny obyvatelstva jednotlivých států, to Trumana a spol. nezajímá. Jim jde prostě pouze o to, aby co možno nejvíce států přivedli do hospodářské, politické a vojenské zájmové sféry USA, aby je – stručně řečeno – dostali za „zlatou oponu*“.“¹²¹ Dalším cílem kritiky byla obrovská námořní síla, kterou si USA vybuďovaly za války a nyní v tom pokračují i v době míru. Taková politika se naprosto rozcházela s usnesením Valného shromáždění OSN o omezení zbrojení, pro které hlasovali také zástupci Spojených států.¹²² V jiném příspěvku, tentokrát z října 1947, se jeho autor D. Mělnikov odvolával na projev vedoucího sovětské delegace na zasedání Valného shromáždění OSN A. J. Vyšinského. Ten hovořil o nebezpečí amerického kapitalismu, jenž spočívá v tom, že finanční magnáti z Wall Street pronikají do všech řídicích orgánů státní správy a jejich zákulisní lobby podněcuje k rozpoutání nové války.¹²³

Pravdou je, že i v nejvýznamnější „výspě západní demokracie“, dokázali členové redakce *Partyzána* najít něco pozitivního, respektive některé osobnosti. Od začátku velmi uznávali osobnost amerického prezidenta F. D. Roosevelta, psali o něm jako o „*velkém*

¹¹⁷ *Tváří v tvář USA*, in: *Partyzán*, 2/1947, s. 5–6.

¹¹⁸ *Skok za velkou louží*, in: *Partyzán*, 3/1947, s. 22.

¹¹⁹ *Americká demokracie bez okras*, in: *Partyzán*, 14/1947, s. 7.

¹²⁰ *Ještě k Trumanovu projevu*, in: *Partyzán*, 14/1947, s. 7; *Svoboda není na prodej*, in: *Partyzán*, 21/1947, s. 11, 16.

¹²¹ *Svoboda není na prodej*, in: *Partyzán*, 21/1947, s. 16.

¹²² *Problém odzbrojení a USA*, in: *Partyzán*, 27/1947, s. 11.

¹²³ MĚLNIKOV, D.: *Americké monopoly a válka*, in: *Partyzán*, 41/1947, s. 9.

prezidentovi Rooseveltovi“¹²⁴ a věrném spojenci Sovětského svazu za druhé světové války. Jen slova chvály nacházeli také pro Henryho Wallace, bývalého Rooseveltova viceprezidenta a ministra jeho vlády, který po válce prosazoval zlepšení vztahů mezi USA a SSSR, čímž si vysloužil přízeň Komunistické strany USA.

Novináři přispívající do časopisu začali také mnohem více akcentovat otázky hospodářství, a to opět nejen v Československu, ale i dalších státech Evropy a v USA. Obecně počátek roku 1947 se v ČSR nesl ve znamení nadšeného vstupu do prvního dvouletého plánu, jenž měl obrodit československou ekonomiku a nastartovat její poválečný rozvoj. Článků apelujících na všechny partyzány a čtenáře týdeníku, aby se s radostným elánem zapojili do první dvouletky a intenzivně pracovali pro oživení hospodářství své vlasti, se objevilo hodně.¹²⁵ Významným novým rysem příspěvků týkajících se hospodaření nového státu byly útoky a obvinění proti rozkradačům národního majetku, tzv. šmelinářům,¹²⁶ kteří si na úkor slušné československé veřejnosti přivydělávali černým obchodem. V jednom z mnoha článků se píše: „...obohacují se na úkor těch, kteří mají přednostní právo na konfiskáty, t. j. partyzánů, příslušníků zahraničního odboje a jiných. Je proto na místě, aby se žádný nerozpakoval a oznámil zloděje národního majetku příslušnému úřadu, t. j. Fondu národní obnovy v Praze.“¹²⁷ Podobné výzvy, aby se čtenáři nebáli upozorňovat na nekalosti odehrávající se v jejich zemi, se opakovaly ještě mnohokrát.

Takto v nástinu vypadaly hlavní příspěvky v druhém ročníku časopisu. Pokud se vrátíme ještě zpět k výčtu jednotlivých rubrik a jejich proměně s nástupem roku 1947, na prvním místě je nutné zmínit, že některé zůstaly úplně stejné jako v prvním ročníku. Jednalo se o *Zprávy z ústředí* a *Zprávy z odboček*, které přibližně v polovině roku došly ještě rozšíření, v některých číslech až na dvě strany. Dokonce ze zprávy ze zasedání ústředního výboru SČP z ledna 1948, která se dochovala v Národním archivu, vyplývá, že každou svoji pobočku ústředí SČP nabádalo k intenzivnější spolupráci s partyzánským časopisem, aby tak dosáhlo

¹²⁴ *Tváří v tvář USA*, in: *Partyzán*, 2/1947, s. 5. Dokonce dvoustranný článek k připomenutí památky F. D. Roosevelta najdeme v čísle 15 z 11. dubna 1947 k výročí uplynutí dvou let od jeho smrti.

¹²⁵ ŠUSTR, Vašek: *Naše úkoly a povinnosti v novém roce*, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 4.; *Plnou parou do dvouletky*, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 7.; 1947-1948, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 14-15.

¹²⁶ Příspěvky jako *Naše návrhy pro boj proti šmelinářům; Zloději národního majetku*, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 8 a 17.

¹²⁷ Dr. Václav Voborník, vrch. Fin. Rada, přednosta vyšetřovacího oddělení Fondu národní obnovy v Praze: *Neváhejte udati zloděje národního majetku*, in: *Partyzán*, 2/1947, s. 7.

zvýšení jeho nákladu. Je samozřejmé, že čtenářům ze všech českých regionů se muselo jevit periodikum o to zajímavější, čím více informací ze svého kraje v něm nalezl.¹²⁸

Dále pokračovaly rubriky *Padli za vlast*, *Kultura*, občas se ještě objevila i *Sociální hlídka*. Své jisté místo neztratily ani články o historii partyzánských skupin, a také románové příběhy a povídky z odbojového prostředí, i když už se přeci jen nevyskytovaly v tak hojném počtu jako v prvním roce vydávání časopisu. Jak už bylo zmíněno, přibýly i zcela nové a nikoli okrajové novinové oddíly.

Hned v prvním lednovém výtisku roku 1947 rozšířila původní řady nová rubrika *Co nového ve světě*, která se později ustálila pod názvem *Svět kolem nás*. V každém čísle tak vycházely krátké zprávy o dění v zemích východní ale i západní Evropy. Důraz byl kladen na politické události v tom kterém státě, například podepisování různých spojeneckých smluv mezi státy apod. Některé články zachycovaly i dění v mimoevropských zemích jako bylo Turecko, Palestina či Indie. Vznikl tak prostor pro další kritický obraz západních demokracií a naopak pochvalné ukázky toho, jak dobře fungují státní systémy východních tzv. lidově demokratických republik.

Jistě zajímavou novinkou byla rubrika *Okénko do tisku*, kterou jakoby se redakce pokoušela nabudit zdání objektivního přístupu tím, že v každém čísle svého časopisu otiskla úryvky příspěvků z různých jiných československých periodik a denních listů. Tak se od ledna 1947 objevují na stránkách *Partyzána* útržky z článků například *Rudého práva*, *Zemědělských novin*, *Svobodných novin*, *Svobodného slova*, *Mladé fronty*, *Národní revoluce*, *Práva lidu*, *Práce*, *Filmových novin*, či některých krajských novin jako *Tep nového Zlína*, většinou ještě doplněné jednou či dvěma větami komentářů od novinářů z redakce *Partyzána*. Výběr úryvků měl opět dosti široký záběr od oslav odboje a budovatelské činnosti partyzánů, nutnosti branné výchovy, přes hospodářské otázky, zahrnující úspěšně postupující dvouletý hospodářský plán a na druhé straně hospodářskou kriminalitu, až ke kritice byrokratismu v zemi a různých polotajných sekt a společností, například Svědků Jehovových, které by se měly dostat pod větší dohled a kontrolu státu.

Čas od času se příspěvky týkaly zahraničních zemí, nejčastěji sousedního Německa, přičemž připomínaly jeho nebezpečný potenciál do budoucna. Redakce časopisu však při

¹²⁸ Svaz protifašistických bojovníků. *Průvodce II. partyzánského sjezdu v Praze v roce 1948*, Národní archiv, fond 1063, s. 6.

výběru úryvků nepřipouštěla publikování jakkoli odlišných názorů ani nastolení kontroverzních témat.

Jednou z mála výjimek snad mohl být výtažek z článku otištěného na stránkách *Mladé fronty* z dubna 1947, kde své slovo dostal úspěšný československý podnikatel Baťa, spjatý s hospodářstvím první republiky: „*Pražská vláda sama je podvod. Je známo, že prezident Beneš již dvakrát podal demisi, ale nebylo mu povoleno abdikovat. Od presidenta až po posledního občana všichni žijí pod terorem komunistické menšiny, podporované Moskvou a vítěznou Rudou armádou.*“¹²⁹ Ironický nadpis *Jan Baťa v Brazílii to musí vědět!*, který mu dodala redakce *Partyzána*, ale jasně vypovídá, co o něm soudí.

Pohled z perspektivy ostatních novin, který nabízel, se tedy jeví dost schematicky. Dokládá to v první řadě výběr novin a dále většina úryvků, které se v rubrice objeví. Pro představu cituji výrok z *Národní revoluce*: „*Pro zájem celku byl odboj veden a ze stanoviska celku budiž také hodnocen. Pak teprve nám vyvstane skvělý obraz mužných ctností, složený z desetitisíců chlapeckých charakterů těch, kteří zůstali věrni odkazu. A takového vzoru potřebujeme dnes více než kdy jindy, neboť takový vzor může i narušenou páteř narovnat!*“¹³⁰

Podobnou (od června 1947 nově zařazenou) rubrikou, byla *My v očích ciziny*. V této sekci členové redakce otiskovali úryvky z článků evropských novin, jako britského *Daily Herald*, švýcarského *Basler Nachrichten*, polského *Tygodnik Powszechny*, italského *L'unita* či rakouského *Österreichische Zeitung* a jiných.

Jakkoli kritickým článkům byl dán jen minimální prostor a úryvky byly opět selektovány podle potřeb politické propagandy, o níž se týdeník *Partyzán* snažil. Dokladem budiž úryvek z ústředního tiskového orgánu Italské komunistické strany *L'unita* otištěný v čísle 40 z října 1947 a většina ostatních příspěvků sekce *My v očích ciziny*: „*...Lid československý je skutečně svobodný. Cítíte to již ve vzduchu, když se díváte na Čechy, procházející se pražskými ulicemi. Svoboda diskuse je tu naprostá... Ve zdravém světě není nad Čechoslováky povolanejšího národa, který by pojil civilizaci atlantickou s civilizací slovanskou.*“¹³¹

Pokud se přece jen objevil článek, který vyzníval kriticky vůči poměrům panujícím v novém Československu, redakce záměrně vybrala úryvek článku, který měl ukázat neznalost československých poměrů ze strany některých zahraničních tiskovin, a tedy i neoprávněnost jejich kritiky, jako třeba v případě úryvku z *New Yorkeru*: „*Ceny všeho zboží*

¹²⁹ *Okénko do tisku*, in: *Partyzán*, 15/1947, s. 13.

¹³⁰ NÁRODNÍ REVOLUCE. *Okénko do tisku*, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 6.

¹³¹ L'UNITA. *My v očích ciziny*, in: *Partyzán*, 40/1947, s. 8.

jsou v Praze tak vysoké jako v Americe, ale Čech, který má příjem 20 dolarů týdně, je považován za šťastného. Šatstvo, které je možno koupit na poukazy, je mizerné i pro filosofické Čechy, kteří nikdy nevynikali marnivostí.“¹³² Podobně tomu bylo i u přetištěného úryvku článku z italského *Osservatore Romano*: „Obyvatelstvo celých zničených vesnic je nuceno žít ve sklepích. Není dost mýdla a svrab je rozšířen. Odhaduje se, že 66% veškerého československého obyvatelstva je nakaženo nebo ohroženo tuberkulosou...“¹³³

Novinkou z úplně jiného soudku se stalo spuštění *Získávací soutěže týdeníku Partyzán* v prvním čísle druhého ročníku. Jejím účelem bylo rozšířit časopis i do „nepartyzánských kruhů“. Každý jednotlivec mohl a měl do soutěže přispět tím, že se pokoušel získat co nejvíce nových předplatitelů, a tyto jednotlivce pak zase sdružovaly krajské pobočky SČP. Zrodila se v podstatě další rubrika, jelikož v každém následujícím vydání časopisu se objevovaly průběžné výsledky soutěže, to znamená, který kraj doposud dosáhl nejvyššího počtu „naverbovaných“ čtenářů. Soutěž trvala celých pět měsíců, teprve v čísle 21 z 23. května 1947 časopis vyhlásil její konec a vítěze. Jména vítězů v tabulce jednotlivců nám toho příliš neřeknou, ale výsledky jednotlivých okresních odboček mohou napovědět, v kterých českých a moravských oblastech bychom mohli hledat nejvíce sympatizantů partyzánů a jejich časopisu. Nejvyšší počet získaných předplatitelů si zapsala odbočka v Mostě – 1621 občanů. Druhé místo obsadila odbočka v Olomouci a třetí v Brně. Dále se umístily odbočky v Jihlavě, Hradci Králové a tak dále. Vítěz a ti, jež v této kategorii obsadili stupínky do třetího místa, získali poháry a sošky. Jistý pan Kiš z Mostu, který se umístil na prvním místě v kategorii jednotlivců, obdržel hlavní cenu, a to motocykl ČZ 125 ccm. Druhý v pořadí jistý pan Pešťák z Mostu vyhrál látku na oblek, a třetí výherce dostal sošku a kolekci sýrů. SČP bylo, zdá se, s průběhem a výsledky soutěže nadmíru spokojeno. „Její úspěch je jasný: dokázal nejen rozšíření časopisu a tím i našich názorů mezi nové odběratele, ale zejména dokázal, že při nadšené a organizované práci, práci jednotné a bez osobních sporů dokážeme vždy a všude prorazit a zvítězit.“¹³⁴ Spokojena s výsledky soutěže na jedné straně, tedy s tím, že časopis zasahoval stále širší čtenářský okruh, ovšem zřejmě nespokojena s počtem dosavadních předplatitelů, spustila redakce v říjnu 1947 II. získávací soutěž *Partyzána* znovu podle stejných pravidel.

¹³² NEW YORKER. *My v očích ciziny*, in: *Partyzán*, 24/1947, s. 9.

¹³³ OSSERVATORE ROMANO. *My v očích ciziny*, in: *Partyzán*, 24/1947, s. 9.

¹³⁴ *Konečné výsledky soutěže Partyzán*, in: *Partyzán*, 21/1947, s. 20.

Opět jistě v zájmu přilákání nových čtenářů od února 1947 nastupuje zcela nová rubrika *Sport*. Jak jsem již uvedla, v předchozím ročníku redakce nejevila nejmenší zájem o sledování výkonů československých sportovců či výsledků sportovních utkání. Průlom přinesl článek o chystaném Mistrovství světa v hokeji, jež se mělo konat od 16. února 1947 v Praze.¹³⁵ Od této doby si již sport udržel své místo na stránkách časopisu a relativně pravidelně mu patřila poslední strana každého čísla. Samozřejmě pozornost se nevěnovala pouze hokeji, ale i jiným sportovním odvětvím. Příznačné je, že nemálo prostoru vyčlenila redakce pro zprávy o úspěších sovětských sportovců.

3.1.3 Ročník číslo III – 1948

Se třetím ročníkem přišly na počátku roku 1948 sice některé nové rubriky, respektive nově nazvané oddíly jako *Tvrdá fakta*, která obsahovala krátké zprávy o událostech na domácí scéně, nebo *Od všeho trochu*, kde pro změnu redakce otiskovala informace o dění v zahraničí. Navíc aby československé čtenáře mohla ještě intenzivněji zpravovat o tom, co se odehrává v zemích východní a jihovýchodní Evropy, zavedla rubriku *Ze slovanského světa*, v níž samozřejmě nejvíce prostoru připadlo zprávám ze Sovětského svazu a ostatní byl rozdělen mezi země jako Polsko, Bulharsko či Ukrajinskou socialistickou sovětskou republiku.

Jinak ale směřování časopisu nastolené v druhém ročníku 1947 zůstávalo po dobu mnou sledovaného období, tedy do nastolení komunistické nadvlády na konci února 1948, prakticky stejné. Projevovalo se v potlačování původního zaměření týdeníku čistě na československý, zejména partyzánský odboj a naopak ve stále intenzivnějším zájmu o politiku a vyjadřování podpory komunistické straně.

3.1.4 Shrnutí

Je evidentní, že z tiskového orgánu Sdružení českých partyzánů, jenž byl původně založen především za účelem prezentace partyzánského odbojového hnutí a zpočátku byl adresován zřejmě především bývalým účastníkům odboje, se postupně vyprofiloval časopis, který si kladl za cíl oslovovat nejen partyzánské prostředí, ale širokou čtenářskou obec. Projevilo se to ve zcela zjevném a dost rozsáhlém rozšíření témat a problematiky probíraných na jeho stránkách.

¹³⁵ *Hockey zatlačil kopanou. Máme dobré vyhlídky na Mistrovství světa v Praze*, in: *Partyzán*, 5/1947, s. 21.

3.2 Články s partyzánskou tematikou

3.2.1 Pohled časopisu na statut partyzána a jeho obhájení před společností

Základní otázkou je, kdo v Československu v letech 1945–1948 byl označován jako partyzán. V jakém smyslu bylo tohoto označení užíváno ve veřejné debatě? Bezprostředně po ukončení války zajímalo téma partyzánského odboje všechny věkové kategorie lidí napříč společnostmi. Ve veřejném diskursu se začal formovat obraz partyzánského hnutí, který postupně přijímala stále větší část československé společnosti.

Právě Sdružení českých partyzánů a jeho tiskový orgán zaujaly jedno z předních míst mezi institucemi, které nejvíce ovlivňovaly a formovaly názory na partyzánskou problematiku. Jak tedy týdeník *Partyzán* prezentoval osobnost partyzána a otázku partyzánského odboje před veřejností?

Časopis *Partyzán* plnil velmi dobře svoji roli propagátora co nejsvětějšího obrazu ilegálních bojovníků. „*V tom duchu vedeme i náš časopis, jako nositele partyzánské tradice, bojovníka za naši republiku i nyní, v době mírové výstavby, a strážce její svobody.*“¹³⁶ Začal vycházet v době, kdy českoslovenští politici připravovali zákon, jenž by přesně vymezil status partyzána, stanovil, kdo se za něj smí prohlašovat a kdo nikoli. V únoru 1946 se SČP dočkalo tolik očekávaného legislativního opatření zhodnocujícího partyzánské hnutí. V prvních měsících roku 1946 se proto na stránkách týdeníku objevovalo velké množství článků odvolávajících se na zákon č. 34 Sb. ze 14. února 1946.¹³⁷ Články měly důsledky vyplývající z nového nařízení uvést v co nejširší veřejnou známost a definitivně tak učinit konec všem dohadům okolo toho, komu patří zásluhy za odboj proti nacistickému nepříteli. Týdeník *Partyzán* se jako tiskový orgán SČP od počátku své existence zcela jasně postavil za pozitivní odkaz partyzánského hnutí v českých zemích a posláním vytvářet a prezentovat tento kladný obraz ve veřejném prostoru si vzal za své.

Vzápětí po vydání zákona č. 34 Sb. zřídilo Ministerstvo národní obrany (MNO) prověřovací komisi, jejíž úkol zněl, přesně identifikovat, kdo se skutečně nějakým svým činem zasloužil o vybojování svobody a těm pak přidělit partyzánské legitimace a odznaky, a na druhé straně odhalit ty, kteří se pouze snažili přiživit na slávě jiných. Autor článku *Kdo je partyzánem? O činnosti prověřovací komise partyzánů* musel ujišťovat bouřící se ilegální

¹³⁶ REDAKCE: *Upřímné slovo*, in: *Partyzán*, 13/1946, s. 20.

¹³⁷ Znění zákona č. 34/1946 Sb. viz příloha č. 1.

bojovníky, že komise neměla za cíl zpochybňovat zásluhy skutečných hrdinů, ale právě vyloučit z řad partyzánů ty, kteří si na hrdiny pouze hráli, a vrhali tak špatné světlo na celé partyzánské hnutí.¹³⁸ Samo SČP uznávalo, že vzápětí po skončení války se vyrojilo hodně takových jedinců, a chtěli od nich svoje řady co nejrychleji očistit.

S uznáním společenského statutu partyzána úzce souvisela také otázka jeho ocenění formou jistých privilegií. Novináři *Partyzána* často kritizovali, že jejich požadavky na finanční odměny a především požadavky na přiznání důstojnických hodností, které partyzáni získali v ilegaltě jako velitelé odbojových skupin a nyní se dožadovali jejich uznání v řádne československé armádě, nebyly vyslyšeny. V 6. čísle časopisu redakce zveřejnila prohlášení společné konference Ústředního výboru SČP a partyzánských velitelů, které uvedla titulkem *Vládě republiky československé. Partyzáni zde vyzdvihovali své zásluhy na osvobození vlasti a oficiálně žádali „...důsledné dodržení článku vládního programu o nové branné moci, ve kterém se praví: Nová čs. armáda... jejím základem jsou a budou aktivně se zbraní bojující složky branných sil našich národů doma i za hranicemi. (I. čs. sbor v SSSR, naši letci, ... slovenští a čeští partyzáni...)... Činnost v partyzánských oddílech se uznává po prozkoumání v plném rozsahu za službu v nové čs. armádě. Důstojnické hodnosti v partyzánských oddílech se přiznávají v nové čs. armádě po přezkoušení, event. po ukončení krátkého kursu.*“¹³⁹ Přesně na tuto část zákona se odvolávaly kritické příspěvky z pera novinářů *Partyzána*, adresované zejména ministerstvu národní obrany (dále již jen MNO). V článku *Nebudeme mlčky přihlížet* se některý z členů SČP rozhořčoval nad tím, že úředníci osobního oddělení MNO, kteří měli přiznávání partyzánských hodností na starosti, úmyslně nepostupovali dle výše zmiňovaného zákona o vymezení pojmu partyzán, a bránili tak bývalým ilegálním bojovníkům v účasti na znovubudování armády. Zároveň apeloval na partyzánské oddělení MNO, aby se proti takovému jednání konečně ozvalo a zajistilo nápravu. Odpovědné za špatný stav tedy opět činil, podobně jako v případech nedostatečné podpory raněným partyzánům a pozůstalým po padlých, byrokratický systém a neochotné státní úředníky.

Velmi rozhodně se redakce *partyzána* stavěla za práva svých chráněnců a ze všech sil se snažila bojovat za dosažení uznání jejich společenského statusu, na druhé straně se je i pokoušela mírnit v jejich nárocích a vystupování, nabádala je k trpělivosti a povzbuzovala k další práci. V příspěvku *Nesmíme odpočívat na vavřínech* A. Šrám rozvíjel racionální úvahu, že si nestačí jen stěžovat na libovůli byrokratů, ale jít spravedlnosti více naproti. Tedy, že pokud při obsazování důležitých míst ve státní správě a v armádě byli upřednostňováni lidé

¹³⁸ *Kdo je partyzánem? O činnosti prověřovací komise partyzánů*, in: *Partyzán*, 1/1946, s. 15.

¹³⁹ *Vládě republiky československé*, in: *Partyzán*, 6/1946, s. 2.

s odbornými znalostmi, dělo se tak správně. Každého, kdo měl zájem získat zaměstnání na takovém postu, pobízel k tomu, aby své zkušenosti z praxe potvrdil i zvýšením svého odborného vzdělání.¹⁴⁰

K otázce oficiálního uznání statutu partyzána se příspěvky vždy vracely, pokud to bylo zrovna aktuální. Například na konci listopadu 1946 vyšla zpráva *MNO již vydává legitimace čs. partyzána*.¹⁴¹ Autor sdílel se čtenáři časopisu radost z toho, že každý příslušník partyzánského odboje bude mít svoji legitimaci, kterou se bude moci prokázat a nikdo ho již nebude moci podezírat z neoprávněného osvojování si bojových zásluh.

Zdá se ale, že problém vymezení, kdo je a kdo není partyzánem, se stále vracel. Ve výzvě *Všem partyzánům* z konce srpna 1946 sám předseda SČP Rudolf Slánský nabádal uchazeče o přiznání partyzánského statutu, aby výsledky prověřovacích komisí přijali, ať už byly jakékoli. Průběh vyšetřování prověřovacích komisí evidentně často doprovázely protesty nespokojených žadatelů. Všem těm Slánský směřoval svá slova: „*Žádáme vás proto, abyste se osobně nedožadovali intervencí nebo zásahů jednotlivých odborů MNO, nebo dokonce jiných centrálních vládních úřadů, poněvadž toto je naprosto bezpředmětné.*“¹⁴²

Jak informoval jeden z dalších příspěvků týdeníku na konci února 1946, vzápětí po vydání zákona č. 34 Sb. postupně měla následovat další zákonná opatření ošetřující postavení partyzána ve státě. V průběhu roku pak skutečně přicházela nová legislativní opatření – zákon o přednostním právu příslušníků národního odboje, o SNB, o započítání doby bojové činnosti do služebních let.¹⁴³ V prosinci 1946 vyšel zákon ještě zpřesňující právo na označení příslušníka národního odboje. V článku *Kdo nemůže být odbojářem* redakce na nový zákon reagovala a napsala „...*horším typem odbojářů jsou však ti, kteří neměli s odbojem vůbec nic společného a nyní se vydávají za národní hrdiny. Často jde o lidi, kteří svou odbojovou legitimací chtějí zastřít své kolaborantské hříchy, nebo o prospěcháře, kteří podvodem chtějí zlepšit své služební postavení. Je jich bohužel ještě mnoho...*“¹⁴⁴ I necelé dva roky po válce se tedy našlo hodně těch, kteří zneužívali výhod vyčleněných pro příslušníky odboje, což mezi lidmi jistě vyvolávalo pohoršení a SČP dělal všechno pro to, aby alespoň svými příspěvky a výzvami k potrestání podvodníků obhájil legitimitu partyzánského hnutí.

V březnu 1947 uspořádali novináři dokonce anketu mezi představiteli armády a zástupci politických stran v branném výboru na téma uznání partyzánských hodností a uplatnění

¹⁴⁰ ŠRÁM, A.: *Nesmíme odpočívat na vavřínech*, in: *Partyzán*, 2/1946, s. 6.

¹⁴¹ ŠUSTR, V.: *MNO již vydává legitimace čs. partyzána*, in: *Partyzán*, 46/1947, s. 16.

¹⁴² SLÁNSKÝ, R.: *Všem partyzánům*, in: *Partyzán*, 33/1946, s. 17.

¹⁴³ *Jsem partyzán, kdo je víc?*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 3.

¹⁴⁴ *Kdo nemůže být odbojářem*, in: *Partyzán*, 5/1947, s. 5.

partyzánů v armádě. První z dotazovaných Viliam Lichner, slovenský generál, pyšníci se partyzánským odznakem a účastí v Slovenském národním povstání, vyjádřil svůj názor, že důstojníkem v armádě se nemůže stát každý, kdo provedl nějaký záslužný, třeba i hrdinský čin v odboji. To prý ještě neznamená, že bude i dobrým armádním velitelem. Hned v úvodu rozhovoru se hájil, že nechce, aby ho někdo považoval za reakcionáře, že pouze hovoří z vlastní zkušenosti.¹⁴⁵ V příštím týdnu odpovídal na podobné otázky náčelník generálního štábu armádní generál B. Boček. Uvedl, že s přiznáním hodností důstojníkům i mužstvu, jež získali v bojích, v zásadě souhlasí a vyslovil politování nad tím, že ještě nebyla kladně vyřízena záležitost reaktivování partyzánských důstojníků v armádě.¹⁴⁶ I z rozhovorů s divizním generálem Heliodorem Píkou, s generálem Haselem, či s představitelem nové vojenské instituce osvětových důstojníků brigádním generálem Jaroslavem Procházkou vyplynulo, že se k uznávání hodností staví kladně, pokud si dotyční žadatelé doplní příslušné vzdělání.¹⁴⁷ Většina armádní elity se tedy vyslovila spíše pro uznání partyzánských hodností a zapojení bývalých partyzánů do nové armády. Anketou redakce sledovala záměr podložit svoje kritické články týkající se nespravedlností, které se dějí příslušníkům odboje, také slovy vysokých armádních kapacit.

Přes kritické články na adresu byrokratů se ale zdá, že redakce *Partyzána* respektovala a uznávala, že systém zákonů a opatření týkající se partyzánů, byl nastaven ve své podstatě správně a byl nakloněný k uznání a ocenění zásluh partyzánského hnutí, a že nespokojenost bývalých ilegálních bojovníků byla spíše přehnanou reakcí na často nepřiliš efektivně pracující státní aparát.

3.2.2. Významné osobnosti přispěvateli *Partyzána*

Jak bylo již zmíněno, tiskový orgán SČP konal vše s vidinou ukotvení co nejpevnější pozice členů svého svazu ve státě, a byl hluboce přesvědčen o veskrze pozitivním přínosu celého partyzánského hnutí, jak v době válečné, tak i v době míru. Velmi jim v jejich úsilí napomáhal fakt, že relativně často do časopisu přispívaly svými články a projevy osobnosti požívající v odbojovém prostředí a vůbec v celé zemi velké autority a vážnosti.

¹⁴⁵ „*Partyzán*“ hovoří s představitelem armády. Uplatnění partyzánských hodnot – Uplatnění partyzánů v armádě, in: *Partyzán*, 11/1947, s. 5.

¹⁴⁶ „*Partyzán*“ hovoří s představitelem armády. Hodnosti partyzánských velitelů budou uznány, in: *Partyzán*, 12/1947, s. 5.

¹⁴⁷ „*Partyzán*“ hovoří s představitelem armády. Potřeba ozbrojeného odboje, in: *Partyzán*, 14/1947, s. 5.

Jako prvního jmenujme Rudolfa Slánského – za války jednoho z představitelů komunistického odbojového centra v Moskvě, účastníka Slovenského národního povstání, po válce generálního tajemníka Ústředního výboru KSČ, komunistického poslance a v neposlední řadě předsedu SČP. Za přibližně dva roky vydávání *Partyzána*, od ledna 1946 do únorového převratu 1948, Slánský publikoval přinejmenším deset velkých článků. Nepůsobil přímo jako člen redakce, ale vždy, když bylo třeba učinit důležitá oznámení, novoroční prohlášení, on se jevil osobou nejpovolanější. Většina jeho příspěvků směřovala k oslavě a chvále činnosti partyzánů. Jako předseda SČP měl důležité poslání, a to reprezentovat co nejdůvěryhodněji a v co nejlepším světle členy svého svazu před širokou veřejností.¹⁴⁸

Dále se některými svými prohlášeními obracel přímo na partyzány, když je například žádal, aby pokorně přijímali rozhodnutí MNO o přiznání či nepřiznání důstojnických hodností.¹⁴⁹ V souvislosti se třetím výročím SNP, které bylo symbolem společného boje českých a slovenských partyzánů, je vyzýval, aby v podobném společném duchu ruku v ruce budovali nový stát.¹⁵⁰

Jeho projevy se postupně vyostřovaly. Od roku 1947 stále intenzivněji propagoval myšlenku o nutnosti zahraničně politické orientace Československa na Sovětský svaz. Nejprve nabádal důsledně střežit slovanské přátelství, respektive přátelství se SSSR.¹⁵¹ Od ledna 1948 ve svých proklamacích zdůrazňoval nezbytnou účast partyzánů v boji proti „reakčním nepřítelům lidově demokratického režimu”.¹⁵² V článku *Kupředu, zpátky ni krok!*, kde upozorňoval, že reakce je nyní mnohem silnější než před rokem, dokonce napadl Spojené státy americké, kvůli jejich údajně protisovětskému postoji již v době války. „...Sovětský svaz, bašta Slovanstva a pokroku není oslaben, jak doufaly imperialistické mocnosti, které pracovaly proti SSSR i za války, jak např. vyplývá z otálení s druhou frontou.”¹⁵³ Takto ostrá rétorika se dosud na stránkách časopisu nevyskytovala. Jistě, mnohé příspěvky kritizovaly poválečnou politiku USA, ale co se týkalo období druhé světové války, novináři o Američanech vždy pojednávali jako o věrných spojencích. Na začátku roku 1948 bylo zjevné, že komunisté si chystali půdu pro převzetí moci do svých rukou na všech frontách a Rudolf Slánský k tomu využíval i stránky týdeníku *Partyzán*.

¹⁴⁸ *Dnešní poslání partyzána*, in: *Partyzán*, 1/1946, s. 3.; *Význam partyzánského hnutí pro osvobození ČSR*, in: *Partyzán*, 14/1946, s. 3, 4, 21.

¹⁴⁹ *Všem partyzánům*, in: *Partyzán*, 33/1946, s. 17.

¹⁵⁰ *O jednotu českých a slovenských partyzánů*, in: *Partyzán*, 36/1947, s. 1.

¹⁵¹ *Po partyzánsku rázně*, in: *Partyzán*, 37/1947, s. 12.

¹⁵² *Střežme odkaz naší národní a demokratické revoluce*, in: *Partyzán*, 1/1948, s. 1.

¹⁵³ *Kupředu, zpátky ani krok! Z projevu posl. Rudolfa Slánského, předsedy Svazu českých partyzánů na zasedání Ústředního výboru SČP*, in: *Partyzán*, 3/1948, s. 11–13.

Významnou přispívající osobností, dokonce z řad nejvyšší politické elity v tehdejší Československu, se stal ministr národní obrany, armádní generál Ludvík Svoboda. Požíval pověsti hrdiny první i druhé světové války, proto redakce *Partyzána* ráda jeho slova umísťovala hned v úvodu mezi prvními a nejdůležitějšími články. I Ludvík Svoboda se zhostil úspěšně úkolu svými projevy ocenit partyzány a poděkovat jim za jejich služby vlasti a motivovat je k další intenzivní práci. Ve chvílích, kdy osobnosti jako Rudolf Slánský, Svoboda a jiní hovořili o skvělých výsledcích partyzánského odboje po celé Evropě, nikdy nezapomněli zdůraznit, že největšího rozsahu a úspěchů dosáhl partyzánský odboj v Sovětském svazu, jenž byl v tomto způsobu boje pro všechny ostatní vzorovým příkladem. „*Nejpozoruhodnějším a nejdůležitějším bojovým a novým činitelem, který se ve válce tak široce uplatnil, byl organizovaný partyzánský boj... Klasické dokonalosti a nesmírných rozměrů dosáhl především v Sovětském svazu...*“¹⁵⁴ Svobodovy příspěvky nad jiné vynikaly vyzdvihováním předností SSSR a kladly důraz zejména na udržení či spíše prohloubení vztahů Československa s velkým slovanským státem na východě, kterému je ČSR vděčna nejen za šťastný a vítězný konec války, ale i za jeho pokračující pomoc po válce, kdy SSSR zásobuje ČSR hospodářsky, napomáhá při vyzbrojování československé armády a tak dále. Taková slova vděku a oddanosti nalezneme například v článku *Věrní zůstaneme*, jež vyšel u příležitosti výročí Velké říjnové socialistické revoluce.¹⁵⁵

Hlavní důvod, kterým generál Svoboda obhajoval nutnost ještě intenzivnější výstavby dobrých vztahů se SSSR, spočíval dle jeho názoru v tom, že ČSR musí zůstat pod ochranou velkého východního spojence před stále trvající hrozbou z Německa. Přetrvávající hrozba útoku ze strany Německa byla vděčným argumentem mnoha obdobných článků přibližně od února 1947, tedy těch zpráv, varujících před stále aktivní nacistickou stranou, která se v Německu pouze přesunula do ilegality, ale nadále ovlivňovala veřejný život různými sabotážemi a měla své organizace i v zahraničí.¹⁵⁶ V pásmu spravovaném SSSR se prý všemi silami a prostředky dařilo vymýtit nacismus a jeho ideologii, naopak západní mocnosti vedly oblasti, přiřčené do jejich správy, směrem k dosažení hospodářské soběstačnosti, čímž podporovaly opětovný rozvoj německého imperialismu a rozpínavosti a hrozbu nové ozbrojené německé expanze. Příspěvky kritizovaly především hospodářskou politiku v západních částech Německa, kde se neprovádělo znárodnování průmyslu, ani pozemková reforma, tak jako v sovětském pásmu. V důsledku toho se zvětšovaly rozdíly mezi západními

¹⁵⁴ SVOBODA, L.: *Úkol partyzánů se neskončil*, in: *Partyzán*, 3/1946, s. 1–2.

¹⁵⁵ *Věrní zůstaneme*, in: *Partyzán*, 44/1946, s. 3.

¹⁵⁶ *Naše stanovisko k Německu*, in: *Partyzán*, 6/1947, s. 14–15.

a východními oblastmi, což znemožňovalo dosáhnout sjednocení Německa tak, jak se na tom vítězné válečné mocnosti dohodly na konferenci v Jaltě v dubnu 1945. Ve skutečnosti právě i politika prováděná SSSR ve východní zóně Německa stavěla velké překážky sjednocení Německa v jednotný demokratický stát. Otázka poválečného vývoje Německa tak byla v týdeníku *Partyzán* také zneužívána ke kritice politiky západních mocností, které svým přístupem ke správě německých oblastí údajně umožňovaly znovu narůstání německé agrese.¹⁵⁷

Svobodův článek nesměl chybět ani v prvním lednovém čísle roku 1947, kdy se rekapitulovaly úspěchy a neúspěchy předchozího roku. V jeho hodnocení v každém případě převažovalo uspokojení z dobře vykonané práce. Zároveň sloužilo opět jako povzbuzení k srovnatelnému pracovnímu nasazení i pro rok 1947 a volalo po co nejužší spolupráci mezi jednotlivými československými odbojovými organizacemi – partyzány, zahraničními vojáky, bývalými politickými vězni.¹⁵⁸

Svůj příspěvek ze září 1947 směřoval ministr národní obrany do slovenského prostředí, k soustředění všech sil na překonání překážek, které brání výstavbě Slovenska, a ke skoncování s nepřátelskými živly, jež přežívají na Slovensku. Svými slovy útočil na stoupence bývalého Tisova a Tukova režimu a na Banderovce, kteří by se chtěli spojovat s luďáckým podzemím a rozpoutávat nepokoje v zemi.¹⁵⁹ Generál Svoboda vyzýval k jednotě Čechů a Slováků, aby zabránili rozvracení lidově demokratického režimu. Pod jeho článkem se nacházel již zmiňovaný příspěvek Rudolfa Slánského *O jednotu českých a slovenských partyzánů*. Oba měly připomenout společné historické hodnoty obou národů, na kterých může znovusjednocený československý stát stavět.

Za politické osobnosti přidali své postřehy i někteří zástupci Československé sociální demokracie, její předseda a současně premiér tehdejší vlády Zdeněk Fierlinger¹⁶⁰, nebo

¹⁵⁷ Od jara 1947 článků na téma hrozby ze strany Německa rychle přibývalo, viz *Pozor na Německo*, in: *Partyzán*, 10/1947, s. 5. Především v souvislosti s chystaným jednáním ministrů zahraničí čtyř velmocí, které si mezi sebou dělily správu nad Německem – USA, Velké Británie, Francie a SSSR – při němž měly vzniknout předpoklady pro uzavření mírové smlouvy s Německem, viz *Otázka stále živá*, in: *Partyzán*, 12/1947, s. 3–4.; Další příspěvky napadající správu západních oblastí Německa z podpory německého imperialismu: ROGALSKIJ, J.: *Němci v sovětském okupačním pásmu*, in: *Partyzán*, 13/1947, s. 8.; *O německé reparace*, in: *Partyzán*, 15/1947, s. 6. ROGALSKIJ, J.: *Poučení z historie*, in: *Partyzán*, 26/1947, s. 13.; *Nové branné síly německého imperialismu*, in: *Partyzán*, 50/1947, s. 12.

¹⁵⁸ *V důvěře a spolupráci*, in: *Partyzán*, 1/1947, s. 3–4.

¹⁵⁹ *Skoncovat se zškodnickými živly*, in: *Partyzán*, 36/1947, s. 3.

¹⁶⁰ **Zdeněk Fierlinger** byl československý politik a diplomat. V roce 1924 vstoupil do sociálně demokratické strany. Těsně před druhou světovou válkou a během ní působil jako vyslanec v SSSR. V dubnu 1945 se stal československým premiérem exilové vlády v Londýně a tím zůstal až do voleb v roce 1946. Tehdy také zaujal

Bohumil Laušman¹⁶¹. Příspěvek předsedy vlády byl vlastně přepisem jeho proslovu na I. sjezdu SČP, konaném ve dnech 20. – 22. dubna 1946 v Praze, a jeho podtitulek jednoznačně vypovídal o charakteru Fierlingerova projevu – *Partyzánské hnutí má právo, aby zaujalo čestné místo, které mu v tomto státě přináleží*.¹⁶² Partyzánskému hnutí vyslovil jednoznačnou podporu.

Laušman se poprvé zapojil jako přispěvatel časopisu až na konci ledna 1948. Svým článkem *K našim úkolům* apeloval na všechny občany ČSR před plánovanými jarními volbami, aby měli více na zřeteli myšlenku slovanské vzájemnosti a podpořili budování státu s cílem vystavět republiku socialistického demokratického řízení.¹⁶³

Jako další člen KSČ se projevil profesor Zdeněk Nejedlý. Krátce před otištěním svého článku *Mistr Jan Hus a naše doba* zastával funkci ministra školství a osvěty. Ve svém příspěvku Zdeněk Nejedlý ukázkově osvětlil, jaké spojení nalézali komunističtí ideologové mezi dobou Mistra Jana Husa a odbojem za druhé světové války. Proč se stala doba husitských válek pro partyzánský odboj takovým vzorem a na československém území bojovaly jednotky jako brigáda Mistra Jana Husa nebo Jana Žižky z Trocnova. Husitská revoluce, při jejímž výkladu Nejedlý a další zdůrazňovali, že ji vedl prostý lid českých zemí, představovala velký národní odboj Čechů proti nespravedlivé vládnoucí šlechtické vrstvě a jako taková byla přirovnávána k národnímu boji proti okupaci nacistickým Německem.¹⁶⁴ I v dalším podobném příspěvku v jiném čísle časopisu novináři srovnávali boj husitů a partyzánů jako boj za právo a spravedlnost proti zlu a lžím.¹⁶⁵

Všechny politické osobnosti, jejichž příspěvky se objevily v listu SČP, svorně vyjadřovaly své sympatie a podporu odboji. Podporu partyzánské hnutí nalézalo i u nejvyššího představitele Československa prezidenta Edvarda Beneše, o čemž svědčí jeho slova otištěná hned v úvodním čísle. „*Vojensky se projevoval národní odboj vedle obou zmíněných povstání, slovenského a pražského, především hnutím partyzánským, jež vykonalo*

pozici předsedy Československé sociální demokracie a dovedl ji až ke sloučení s KSČ po únoru 1948. Až do své smrti v roce 1976 pak zastával různé politické funkce, v nichž zastupoval KSČ.

¹⁶¹ **Bohumil Laušman** byl od počátku svého politického působení spjat s Československou sociální demokracií. Již ve 30. letech zastával post poslance Národního shromáždění, během druhé světové války působil jako člen Státní rady československé v Londýně. Po válce se opět vrátil do poslaneckých lavic za sociální demokraty, byl také ministrem průmyslu ve vládách Zdeňka Fierlingera a v první vládě Klementa Gottwalda. Krátce před únorem 1948 se stal předsedou sociální demokracie, ale v červnu téhož roku ukončil svoji politickou činnost. V roce 1949 emigroval a žil v Rakousku. O 4 roky později jej StB dopravila zpět do Československa, internovala a odsoudila k 17 letům vězení. Za dodnes nevyjasněných okolností zemřel v Ruzyňské věznici v květnu 1963.

¹⁶² *Zdeněk Fierlinger na sjezdu. Partyzánské hnutí má právo, aby zaujalo čestné místo, které mu v tomto státě přináleží*, in: *Partyzán*, 16/1946, s. 9.

¹⁶³ LAUŠMAN, B.: *K našim úkolům*, in: *Partyzán*, 4/1948, s. 3.

¹⁶⁴ NEJEDLÝ, Z.: *Mistr Jan Hus a naše doba*, in: *Partyzán*, 25/1946, s. 18.

¹⁶⁵ *Husovo jméno mezi partyzány*, in: *Partyzán*, 27/1947, s. 9.

činy opravdového válečného hrdinství.“¹⁶⁶ Stejně tak zpráva z března 1947, nazvaná *Prezident dr. E. Beneš a partyzáni*, referující o audienci, kterou poskytl prezident delegaci československých partyzánů, vedené předsedou SČP Rudolfem Slánským, měla sloužit jako ukázka náklonnosti, již Pražský hrad choval k partyzánům.¹⁶⁷

Dalšími přispěvateli byly obecné veřejnosti možná méně známé, přesto v partyzánském prostředí velké osobnosti. Jednalo se o konkrétní zástupce odboje, kteří získali skutečné bojové zkušenosti a měli tím pádem také čím přispět do diskuse. Jedním z nich byl Josef Grňa.¹⁶⁸ Za jeho působení v odboji se mu dostalo odměny ve formě významné funkce ve Svazu národní revoluce. Dokonce více článků než Josef Grňa napsal do týdeníku Grňův spolupracovník z ilegální odbojové organizace Rada tří, a nyní místopředseda SČP, Karel Veselý-Štainer.¹⁶⁹ I jejich řádky plnily strany časopisu na jedné straně kritikou vůči nedocenení odbojových zásluh partyzánů, na druhé straně motivujícími vzkazy, určenými vlastním spolubojovníkům.

Mezi články hrdinů československého odboje se objevil i příspěvek odbojového hrdiny „vyššího stupně“. Toho, jenž měl být pro československé odbojáře vzorem - sovětského partyzánského důstojníka, samotného náčelníka partyzánského štábu 4. ukrajinského frontu – Vasilije Andrejeva. Ve skutečnosti titulěk *Generálmajor Vasilij Andrejev: První českoslovenští partyzáni v SSSR* přinášel jen přeložený úryvek z jeho chystaného dokumentárního díla *Partyzánské hnutí v Československu*.¹⁷⁰ Ze své pozice náčelníka štábu 4. ukrajinského frontu totiž Andrejev spoluorganizoval i partyzánské hnutí v ČSR. Jeho dílo, které redakce *Partyzána* zprostředkovala, mělo dokázat čtenářům časopisu, že o hrdinství československých bojovníků se ví i daleko za našimi hranicemi, věnuje se mu tam velká pozornost, a dokonce se českým a slovenským partyzánům dostane cti, že jejich hrdinské činy budou zaznamenány knižně. Napomáhalo to zvýšení prestiže celého odboje.

Na první pohled by se mohlo zdát, že osobnosti veřejného života přispívající do *Partyzána* byly všechny zároveň členy komunistické strany. Tento dojem navozovalo především velké množství prostoru, které pro sebe uzmul Rudolf Slánský z pozice předsedy

¹⁶⁶ *Partyzán*, 1/1946, s. 3.

¹⁶⁷ *Prezident dr. E. Beneš a partyzáni*, in: *Partyzán*, 13/1947, s. 3–4.

¹⁶⁸ GRŇA, J.: *Slovo o lidových soudech*, in: *Partyzán*, 7/1946, s. 13.

¹⁶⁹ **Karel Veselý-Štainer** po válce zastával funkci zemského velitele SNB. V roce 1947 vydal knihu s názvem *Cestou národního odboje*, jednu z prvních publikací, která mapovala část československého národního odboje, především tedy dění okolo organizace Rada tří.

¹⁷⁰ *Generálmajor Vasilij Andrejev: První českoslovenští partyzáni v SSSR*, in: *Partyzán*, 20/1946, s. 5, 6, 11.

SČP. Mnozí další, kteří třebaže nepřispívali tak často, ale přesto se jejich články na stránkách *Partyzána* objevily, nebyli členy žádné politické strany, anebo příslušeli k dosud samostatné Československé straně sociálně demokratické jako Zdeněk Fierlinger nebo Bohumil Laušman. I ministr obrany, armádní generál Ludvík Svoboda, zatím nepatřil oficiálně k žádné politické straně. I když faktem zůstává, že Zdeněk Fierlinger či Ludvík Svoboda již v této době také otevřeně sympatizovali s komunistickou stranou, nelze záležitost vyjadřování podpory partyzánskému hnutí omezovat jen na členstvo KSČ. Své příznivce mělo i mimo čistě komunisticky vyhraněnou část veřejného prostoru a tito lidé byli ochotni veřejně se přihlásit k pozitivnímu odkazu partyzánského odboje. Vždyť slovy chvály na ně nešetřil ani sám prezident Beneš. I díky takovýmto personám měl časopis *Partyzán* šanci oslovit běžné občany Československa.

3.2.3 Jaké postoje zaujímal týdeník *Partyzán* k dalším formám ilegálního odboje

Sdružení českých partyzánů a jeho tiskový orgán jako výhradní zástupci českého partyzánského odboje věnovali své články i tématům dotýkajících se jiných forem ilegálního odboje. Vzhledem k tomu, že partyzánské hnutí na Slovensku a v českých zemích bylo podřízeno sovětskému velení, se největší kontroverze daly očekávat právě ve vztahu k činnosti odboje organizovaného exilovým československým vedením v Londýně. Jak se SČP stavělo k parašutistickým výsadbám ze západu? Jaký význam a dopad podle nich měla akce skupiny Anthropoid, atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha?

První článek, v němž se jeho autor pod pseudonymem Přemysl lehce dotkl vztahu k odboji organizovanému ze západu, vyšel 18. dubna 1946 v 15. čísle časopisu. Jádrem příspěvku *Partyzáni dali podnět – lid se chopil zbraně* pojednávalo o tom, že i když v českých zemích pracovaly partyzánské jednotky už před vysazením paradesantních oddílů ze SSSR, skutečně organizované a účinné podoby jejich činnosti nabyla až po zásahu Sovětského svazu, který na Slovensko a do Protektorátu začal od léta 1944 vysílat vycvičené partyzánsko-organizátorské desanty. K západním parašutistickým výsadbám se Přemysl nevyslovil nikterak negativně, nicméně naznačil, že jejich význam a výsledky práce se nemohou rovnat s rozsahem pomoci, kterou poskytl SSSR. „Na rozdíl od západních parašutistů, jejichž úkol byl převážně pouze zpravodajský, měli parašutisté z východu obsáhlejší poslání, především

*bojové: založit partyzánské hnutí v určené oblasti, se zbrani v ruce bojovat proti okupantům, provádět sabotáže a udržovat zpravodajskou službu pro Rudou armádu.*¹⁷¹

Zcela zásadnímu počínu nejen západního odboje, ale československého a vůbec celoevropského odboje – atentátu na Reinharda Heydricha – se věnoval článek otištěný v čísle z 24. května 1946, tedy vlastně u příležitosti čtvrtého výročí provedení atentátu. Jeho titulěk zněl *Konec krvavého tyrana Heydricha. Spravedlivá odplata*. Shrnoval osud skupiny Anthropoid, respektive parašutistů Kubiše a Gabčíka, od jejich seskoku na území Protektorátu Čechy a Morava na přelomu roku 1941 a 1942 přes přípravy k atentátu, jeho provedení, až po následnou honbu gestapa za dopadením pachatelů a násilné odvetné akce i na civilním obyvatelstvu Protektorátu. Na dobu, ve které zpráva vznikala, byla napsána fundovaně a se snahou o objektivní zhodnocení operace. V hlavních bodech se dá říci, že se shodovala s dnešní interpretací atentátu. Závěrečný boj parašutistů o život v kryptě kostela sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici popsal autor článku jako statečný zápas národních hrdinů do posledního dechu. Samotné uskutečnění atentátu hodnotil jako úspěšně a hlavně správně vykonaný národní soud nad Heydrichem, který se stal pro další československý odboj, zejména tedy pro partyzánský odboj, velkou vzpruhou. „*Ti, kteří nemohli nečinně přihlížet bezuzdnému řádění Němců, odcházeli. Mizeli jeden za druhým, aby se v lesích a horách organizovali k odvetnému úderu. Pomstít Lidice, pomstít Ležáky, pomstít těch 1700 mrtvých, popravených za heydrichiády, ..., to bylo heslo partyzánského hnutí.*“¹⁷² Je jednoznačné, že atentát po válce SČP hodnotilo velmi pozitivně, a to i s přihlédnutím k obrovským ztrátám na životech, které si vyžádal. Ovšem příznačné je, že v celém zmíněném pojednání nenalezneme ani jedinou zmínku o tom, odkud se vlastně parašutisté Gabčík a Kubiš v Protektorátu vzali. Záměrně byla přehlížena informace, že skupinu Anthropoid vyslalo československé exilové vedení v Londýně.

Dokonce ještě v polovině ledna 1948 se objevil další příběh západního parašutistického výsadku. Tentokrát se jednalo o skupinu Antimon, která měla za úkol po svém vysazení v Protektorátu v říjnu 1942 upevnit zpravodajskou síť mezi domácím odbojem a československou vládou v Londýně. Příslušníky jednotky Antimon popisoval novinář jako muže, kteří před lety opustili svou vlast, aby jí v zahraniční armádě vybojovali svobodu. Neobviňoval je z nějakého zbabělého útěku do zahraničí, ale naopak v jejich odchodu viděl velkou dávku odvahy. Poslání skupiny v Protektorátu v době probíhající krvavé heydrichiády považoval za nesmírně složité a oceňoval, že i přesto se jim úkoly dařilo plnit. Věřil, že nebýt

¹⁷¹ PŘEMYSL: *Partyzáni dali podnět – lid se chopil zbraně*, in: *Partyzán*, 15/1946, s. 8–9.

¹⁷² *Konec krvavého tyrana Heydricha. Spravedlivá odplata*, in: *Partyzán*, 19/1946, s. 12–13.

zrady, jistě by svou misi úspěšně dokončili. Příspěvek byl zároveň obžalobou nečestných zrádných lidí v českém národě, ale parašutisté ze západu z něj v každém případě opět vyšli jako hrdinové.¹⁷³

Stejný obdiv a vděk zrcadlily i příspěvky o československých pilotech na západě. První článek s názvem *Naši letci ve Velké Británii* redakce otiskla v červenci 1946 v souvislosti s připomínáním vzniku první československé letecké stíhací peruti v Anglii, RAF 310. „12. července 1940 je historickým mezníkem vývoje naší letecké zbraně, datem slavného obrození našeho letectva, datem vzniku našich nejslavnějších novodobých bojových tradic.“ Celá relace je jednou velkou ódou na odhodlání a statečnost československých letců. Popisuje jejich počáteční boje ve Francii, významné přispění k nejslavnější letecké bitvě druhé světové války – Bitvě o Británii, i následné ofenzivní operace, jichž se zúčastňovali od jara 1941. Její pisatel, který opět neuvedl své jméno, stejně jako tomu bylo u většiny článků v *Partyzánu*, psal o československých letcích jako o „nejopravdovějších vlastencích“, protože právě oni se hned od počátku války rozhodli bojovat proti společnému nepříteli. Následně se stali velkým vzorem pro uvědomělé vlastence doma, kteří se později dle jejich příkladu také chopili zbraní. Svým působením a skvělými výsledky v zahraničí vyburcovali hrdost národa k odporu i na domácí frontě. Zároveň proslavili československý národ v zahraničí, ukázali, že je národem, který se o svá práva nezdráhá bojovat, a pomohli tak získat uznání československé státnosti od spojeneckých států.¹⁷⁴

V podobném duchu uznalého ocenění zásluh Čechoslováků v řadách RAF se nesl i příspěvek z ledna 1948 *Vzduch, naše moře*. I když tento článek byl zaměřený především na technické otázky ohledně konstrukce letadel, v úvodu jeho autor neopomněl připomenout nemalé úspěchy československého letectví – Jana Kašpara jako jednoho z prvních slavných průkopníků letectví, některé vynikající československé konstruktéry letadel a především „...hrdiny největší – naše zahraniční letce z minulé světové války. To byli ti z největších, kteří proslavili naše jméno v leteckém světě.“¹⁷⁵

S velkou úctou časopis referoval i o dalších československých účastnících zahraničního odboje. V červnu 1946 přinesl zprávu o vyznamenání 12 dobrovolníků účastnících se bojů ve španělské občanské válce. Poté, co válka ve Španělsku skončila, přesunuli se někteří

¹⁷³ *Vyhaslé zrady parašutistů skupiny Antimon žalují. Sud'te zrádce čestných ilegálních pracovníků*, in: *Partyzán*, 3/1948, s. 18–19.

¹⁷⁴ *Naši letci ve Velké Británii*, in: *Partyzán*, 26/1946, s. 12–13.

¹⁷⁵ *Vzduch, naše moře*, in: *Partyzán*, 3/1948, s. 6–7.

z československých dobrovolníků do Francie, kde se v roce 1940 s mnoha tisíci jinými vojáky pokoušeli zastavit postupující vojsko Wehrmachtu.¹⁷⁶ Tak jako svými články bojovali o ocenění zásluh partyzánského hnutí, podobně kritizovali nedostatek uznání od státu a společnosti i u složek odboje, jako byli právě zahraniční vojáci nebo političtí vězni. „Zahraniční vojáci představovali na frontách druhé světové války naši brannou moc. Spolu s příslušníky domácího odboje nepřipustí, aby kdokoliv se pokusil okleštit vymoženosti našeho osvobozovacího boje.“¹⁷⁷

Je patrné, že v celém sledovaném období se pohled na ostatní složky odboje ze strany SČP a novinářů *Partyzána* prakticky neměnil. Od prvních článků v roce 1946 do posledních v lednu 1948 vyjadřovali velký obdiv a uznání všem odbojovým složkám za statečnost a hrdinství při bojích o svobodu vlasti. Úzce s tím souvisela také otázka sjednocování odboje, ať již v rámci Československa, nebo sjednocování na mezinárodní úrovni.

3.2.4 Jak Sdružení českých partyzánů a časopis *Partyzán* pohlížely na úvahy o mezinárodním sjednocení odboje

V úvodní kapitole o časopisu *Partyzán* bylo již uvedeno, že SČP se v roce 1946 stalo součástí Svazu národní revoluce, organizace sdružující postupně jak partyzány, tak také příslušníky československých zahraničních armád, politické vězně, revoluční bojovníky pražského květnového povstání. Všechny složky odboje v rámci českých zemí tak fungovaly pod jedním zastřešujícím svazem. Podporovali čeští partyzáni analogické sjednocování odboje i na mezinárodní úrovni?

Články věnující se mezinárodní situaci v partyzánském hnutí vycházely nejčastěji z pera Pavla Borského. Za stěžejní možno považovat jeho zprávu o konferenci dvanácti evropských států, svolané do Paříže v červenci 1946. Nesla název *Bude evropská federace partyzánů? Konference evropského odboje v Paříži a Evropská federace partyzánů*. Konferenci svolala francouzská Národní rada odboje za účelem dohodnutí podmínek a vytvoření předpokladů pro vznik mezinárodní organizace odboje. Československou delegaci vedl prof. Dr. Josef Grňa a plk. Veselý-Štainer. Borský přiznal, že evropské delegace se v mnohém nedokázaly dohodnout, zejména co se politického programu týče. Československá delegace prý vyjádřila jednoznačně kladný postoj k vytvoření mezinárodní odbojové organizace. Avšak v žádném

¹⁷⁶ První vojáci čs. zahraničního odboje, in: *Partyzán*, 24/1946, s. 8.

¹⁷⁷ SOKOL, J.: Zahraniční vojáci – oddaní bojovníci lidu. Komu jsou zahraniční vojáci nepřijemní?, in: *Partyzán*, 7/1947, s. 4 a 13.

případě se takového projektu nechtěla účastnit, pokud by jeho součástí nebyly také SSSR a Jugoslávie, jakožto zástupci zemí s nejmohutnějším odbojem. Sjednocující organizace mezinárodního odboje iniciovaná Francií bez účasti SSSR a Jugoslávie totiž již existovala a nyní se jednalo o vzniku nové skutečně celoevropské unie. Následně se ukázalo, že v některých samotných zemích byly odbojové organizace dosud tak rozdrobeny a rozpolceny ve svých politických názorech, že prozatím mezinárodní sjednocení nešlo provést. Borský relaci uzavřel s tím, že výsledky pařížské konference byly poměrně uspokojivé, ale nedaly velkou naději na brzké sjednocení mezinárodního odboje.¹⁷⁸ Podle této zprávy se Československo stavělo jednoznačně za vytvoření mezinárodní organizace odboje, ale sjednocování naráželo na nepřekročitelné překážky v politických postojích odbojových organizací v jednotlivých zemích.

I přesto, že k vytvoření oficiální jednotné mezinárodní organizace partyzánů nedošlo, partyzánská hnutí jednotlivých zemí Evropy vcházela v poměrně častý kontakt. Na různých mezinárodních setkáních vedli partyzáni z různých zemí společné rozhovory a jednání, a vyjadřovali si vzájemnou podporu a uznání, o čemž svědčí další příspěvky v týdeníku *Partyzán* o mezinárodních sjezdech partyzánů.¹⁷⁹

¹⁷⁸ BORSKÝ, P.: *Bude evropská federace partyzánů? Konference evropského odboje v Paříži a Evropská federace partyzánů*, in: *Partyzán*, 36/1946, s. 14, 15, 19.

¹⁷⁹ BORSKÝ, P.: *Sjezd francouzských partyzánů volá do boje proti reakci*, in: *Partyzán*, 20/1947, s. 10.; BORSKÝ, P.: *Mezinárodní solidarita odboje*, in: *Partyzán*, 23/1947, s. 8.; BORSKÝ, P.: *I. sjezd italských partyzánů*, in: *Partyzán*, 2/1948, s. 10-12.

3.2.5 Polemické články s dalšími zástupci československého periodického tisku v letech 1945–1948

Stávalo se, že týdeník *Partyzán* napadaly ostatní žurnály kvůli tomu, že se spolčuje s komunistickou stranou a zcela slouží jejím zájmům. A nejen to, redakce dále vedla polemiky s ostatními listy československého novinového spektra zejména, pokud se jejich zprávy a glosy týkaly hodnocení partyzánského hnutí, jejich současného postavení ve společnosti, či se dokonce uchylovaly k hanobení a urážení partyzánů. O tom svědčí ohrazující se články otištěné v týdeníku, v první řadě vůči příspěvkům *Svobodného slova*, ale i vůči článkům uveřejněným v dalších novinách jako v týdeníku *Dnešek*, kde ve funkci šéfredaktora působil Ferdinand Peroutka,¹⁸⁰ v deníku Demokratické strany *Čas* nebo v týdeníku Československé sociální demokracie *Svět práce*.

Kdykoli se redakce cítila zprávou nějakého jiného listu napadena, okamžitě reagovala otištěním vlastního článku objasňujícího situaci ze svého pohledu. Velká konfrontace se *Svobodným slovem* se rozhořela v létě 1947. Od června 1947 se totiž na stránkách *Partyzána* objevovaly ve skutečně hojném počtu články rozebírající podle názoru SČP nespravedlivé stíhání partyzánů, jejich neodůvodněné zadržování ve vojenských věznicích a vyšetřování za činnost během okupace a bezprostředně po jejím skončení.

V červenci 1947 dali českoslovenští politici vzniknout Komisi k prošetření hromadných zákroků proti Němcům po 5. květnu 1945. Měla prověřovat a vyšetřovat nejznámější případy bezpráví a násilí páchaného při odsunu německé národnostní menšiny. Z případů, kterými se komise zabývala, se ale jen minimum dostalo až před soudní řízení. Komise svou činnost ve vší tichosti ukončila v začátcích roku 1948 a v době vlády KSČ se otázka poválečných excesů a aktů odplaty stala tabu.¹⁸¹ Nyní se ovšem několik případů poválečných zločinů dostalo na veřejnost a za jejich spáchání byli prošetřováni partyzáni.

Za viníka či přinejmenším toho, kdo by proti údajně bezprávnému dění vůči partyzánům měl zasáhnout a zjednat nápravu, označovali partyzáni ministra spravedlnosti za Československou stranu národně socialistickou dr. Prokopa Drtinu.¹⁸² Období nejostřejších

¹⁸⁰ **Ferdinand Peroutka** byl český novinář, spisovatel a dramatik. V meziválečných letech působil jako šéfredaktor revue *Přítomnost* a byl také politickým komentátorem *Lidových novin*. Druhou světovou válku prožil částečně v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. Po válce získal místo šéfredaktora *Svobodných novin*, které vlastně navazovaly na předválečné *Lidové noviny*, a redigoval i vydávání týdeníku *Dnešek*. Hlásil se k Československé straně národně socialistické, za niž byl poslancem. Po únoru 1948 odešel nejprve do Velké Británie, později do USA, kde v roce 1978 zemřel. V 50. letech vedl české oddělení rádia Svobodná Evropa.

¹⁸¹ STANĚK, T.: *Poválečné „excesy“*..., Praha 2005, str. 103–109.

¹⁸² *Spravedlnost na scestí. Nehodláme už déle trpně přihlížet – Žádáme p. ministra spravedlnosti dr. Drtinu, aby učinil přítrž neslýchanému jednání svých podržovaných orgánů – Jak byl zavražděn gen. Luža?*, in: *Partyzán*,

ataků vůči ministru spravedlnosti trvalo až do počátku září 1947, kdy po všech velkých kritických člancích vyšla takřka přehlédnutelná, kratičká *Radostná zpráva*¹⁸³, informující o propuštění některých vyšetřovaných partyzánů, tak jak to ministr Drtina slíbil. Nepoměr prostoru, kterého se dostalo hanlivým příspěvkům na adresu ministra Drtiny a následně zprávě o zadostiučinění v některých případech propuštěných partyzánů vypovídá o tom, že redakci *Partyzána* šlo přibližně stejnou měrou o osud a spravedlnost pro zmíněné partyzány, stejně jako o zkompromitování člena národních socialistů.

Tiskový orgán Československé strany národně socialistické si nenechal útoky vůči svému ministrovi líbit a 27. června 1947 otiskl titulek *Agitace s partyzány. Rudé právo křivě nařklo orgány ministerstva spravedlnosti z nesprávností – Komunisté zneužívají partyzánů k ostudné politické kampani*. Zde se novináři *Svobodného slova* rozhořčovali nad tím, že *Rudé právo* vede už několik dní po sobě kampaň proti ministru spravedlnosti, kterého se snaží zdiskreditovat, a teď do hry zapojilo i partyzány a jejich noviny. Dále reagovali na nedávno uskutečněnou delegaci SČP k předsedovi vlády Gottwaldovi, kde si partyzáni na nejvyšších místech stěžovali na neoprávněné držení partyzánů ve vyšetřovacích vazbách. To, že partyzáni obešli ministra spravedlnosti Drtinu a rozhodli se jednat rovnou s premiérem, navíc předsedou KSČ, a to, že o jejich schůzce velmi podrobně informovalo právě *Rudé právo*, bylo pro novináře *Svobodného slova* jasným důkazem o využívání partyzánského sdružení v politické kampani komunistické strany právě proti ministru Drtinovi, jako zástupci Československé strany národně socialistické. „Už z toho, že jediné *Rudé právo* z toho dělá sensaci, je zřejmé, komu zde partyzáni slouží. A jak by nesloužili komunistům, když jejich předsedou je Rudolf Slánský!... partyzáni nikdy neupozornili ministra spravedlnosti na svoje stížnosti... to nesvědčí o dobré vůli partyzánů a ostře kontrastuje se skutečností, že např. Svaz osvobozených politických vězňů, ..., si našel k ministrovi se svými stížnostmi a přáními cestu a v klidu se s ním dohodl. Z toho musí být veřejnosti jasné, že zde iniciátorům této kampaně vůbec neběží o partyzány, ale o politické zneužití partyzánů pro komunistickou agitaci proti ministru spravedlnosti.“¹⁸⁴

Časopis *Partyzán* reakci *Svobodného slova* jistě nemohl nechat bez povšimnutí a ve svém příspěvku 4. července 1947 opět hájil nadstranickost svého sdružení. Navíc informaci o

26/1947, s. 2.; *Partyzáni soudně stíháni za svou odbojovou činnost. Ministr spravedlnosti o tom neví! Spravedlnost pro revoluci*, in: *Partyzán*, 26/1947, s. 6. Některé příspěvky se dovolávaly pomoci v této záležitosti například u ministra národní obrany generála Svobody – PŘEDSEDNICTVO SČP: *Bratře ministře Svobodo*, in: *Partyzán*, 29/1947, s. 4.; *Žádáme o ochranu před reakčními soudci*, in: *Partyzán*, 28/1947, s. 5.

¹⁸³ *Radostná zpráva*, in: *Partyzán*, 36/1947, s. 4.

¹⁸⁴ *Agitace s partyzány. Rudé právo křivě nařklo orgány ministerstva spravedlnosti z nesprávností – Komunisté zneužívají partyzánů k ostudné politické kampani*, in: *Svobodné slovo*, 150/1947, s. 2.

tom, že jediné *Rudé právo* referovalo o návštěvě partyzánů u předsedy vlády, se pokusili obrátit proti *Svobodnému slovu* a dalším listům v tom smyslu, že není jejich chloubou, pokud se nedokáží postavit za zájmy hrdinů, kteří jim vybojovali svobodný stát. Zároveň na oplátku označili deník *Svobodné slovo* za nástroj v kampani proti KSČ.¹⁸⁵ Podobné „slovní přestřelky“ a ostré výměny názorů na stránkách tisku československých politických stran před očima čtenářů nebyly rozhodně výjimkou a dokládaly napjatou atmosféru v Národní frontě a také to, že „nadstranický“ časopis *Partyzán* se do těchto konfrontací ochotně zapojoval.

Článek z října 1947 *Styďte se, pánové!* byl vlastně celý věnován konfrontaci se *Svobodným slovem*, kde redakce *Partyzána* osočovala deník Československé strany národně socialistické z toho, že jejich novináři neustále útočí na partyzány. „...obviňovali je z gestapáckých method, z vražd, krádeží a loupeží“, a následně zahájili tažení útočící na údajnou stranickost partyzánů, rozepsali se „o jejich službičkování jedné straně, řekněme rovnou komunistické straně“.¹⁸⁶ Činili tak prý proto, aby vnesli rozkol mezi samotné partyzány a narušili tak soudržnost partyzánského hnutí.

Je faktem, že článek *Hrozí světová krize? Když zlodějíčkům kvete řemeslo. Banderovci prý načichli duchařinou* ve *Svobodném slově* z 5. října 1947, jehož část redakce *Partyzána* otiskla na svých stránkách a podložila jím své tvrzení o atacích vůči partyzánům, je dokladem toho, že ne všechna československá periodika, vycházející v prvních poválečných letech, viděla v partyzánech národní hrdiny. Ve zmíněném příspěvku se o nich redaktori *Svobodného slova* vyjadřují spíše posměšně v souvislosti s jejich nasazováním proti banderovcům. „Ale i jiné věci se dějí. Slyšíš kanonádu. Jsi-li odvážný, jdeš blíže. A ejhle, on to pan „partyzán“. Vyhledal fotografii z dnů pokvětnových, zkusil se podle ní postavit a vzít do ruky bouchačku, jako právě tenkrát, když mu jeden z „odborníků“ ukázal, jak se to dělá. A pak taky se začal učit z milé bouchačky střílet. Inu, co dělat? Od pažby je sice otok na líci, ale člověk je jednou „partyzánem“ a na ty banderovce přece někdo musí jít. A zatím co vojsko a četníci hlídají, tak že jim těch pár „banderovců“ neunikne, dělají tihle lidé paniku.“¹⁸⁷ Nehodnotili sice přímo činnost partyzánů v době druhé světové války, ale poskytli čtenářům obraz vypovídající o jejich postoji k poválečnému působení bývalých „válečných hrdinů“ a ten rozhodně nevyzněl pozitivně.

¹⁸⁵ J.Č.: *Agitace s partyzány – neboli operace se podařila, pacient zemřel*, in: *Partyzán*, 27/1947, s. 5.

¹⁸⁶ *Styďte se, pánové!*, in: *Partyzán*, 42/1947, s. 11 a 21.

¹⁸⁷ *Hrozí světová krize? Když zlodějíčkům kvete řemeslo. Banderovci prý načichli duchařinou*, in: *Svobodné slovo*, 233/1947, s. 3.

Články, ve kterých *Partyzán* polemizoval s jinými periodiky, se častěji týkaly problematiky banderovců. *Svobodné slovo* o nich psalo v jednom svém příspěvku jako o politických štvancích, kteří pouze v Československu hledají útočiště, kdežto *Partyzán* v nich jednoznačně viděl zbytky ukrajinských a polských fašistů, kteří v Polsku měli napomoci k vítězství polským reakčním silám.¹⁸⁸

Zajímavou odezvu taktéž týkající se částečně problémů s banderovci otisklo *Svobodné slovo* 17. září 1947 v rubrice *Rovně a jasně*. Jednalo se o příspěvek generála Václava Petříčka, místopředsedy vojenského odboru SOPV. Odvolával se na projev Rudolfa Slánského z moravského sjezdu partyzánů a pohoršoval se nad tím, kterak Slánský šíří pomluvy o zrádných československých důstojnících, kteří nechtějí bojovat proti banderovcům a kteří prosazují spolupráci s reakčním západem a naopak odmítají orientaci na SSSR. Rudolfa Slánského označil za pseudoodbojáře, za někoho, kdo se během války schovával v klidném zázemí komunistického exilu v Moskvě a do roku 1941 dokonce „politikařil proti duchu našeho národního odboje.“¹⁸⁹ Takový útok na nejvyššího představitele SČP zase pro změnu nenechal klidným redakci týdeníku *Partyzán*, která vzápětí vytiskla článek s titulkem *Ani generál v. v. nesmí urážet partyzány!*, kde pro změnu zase oni napadali důvěryhodnost politického vězně a generála ve výslužbě generála Petříčka.¹⁹⁰ Občas se z prostoru v denním či týdenním tisku stávalo spíše místo pro vyřizování politických účtů, do kterého, ať již dobrovolně či méně dobrovolně, byly vtahovány významné osobnosti československého odboje. Opět to pouze potvrzuje, jak intenzivně probírané a zároveň kontroverzní téma partyzánské hnutí představovalo ve společnosti a jak snadno bylo toto téma zneužitelné v politických kampaních.

Polemiky ale *Partyzán* nevedl jen s tiskovým orgánem České strany národně socialistické, ale třeba i s novinářem listu *Svět práce* Aloisem Zikmundem. Proti jeho článku, v němž tvrdil, že KSČ se snažila z SNB udělat svoji instituci, na které by vybudovala své mocenské postavení, zaujali novináři *Partyzána* také velmi kritické a odmítavé stanovisko a ujišťovali, že naopak osvěta v SNB stále probíhá tak, jak má v duchu Košického vládního programu. Co víc, je nadstranická, a tedy neupřednostňuje žádnou ze stran Národní fronty.¹⁹¹

¹⁸⁸ *Banderovci mohou být zničeni rázným úderem*, in: *Partyzán*, 36/1947, s. 6.

¹⁸⁹ PETŘÍK, V.: *O té „velezradě“ v armádě*, in: *Svobodné slovo*, 217/1947, s. 2.

¹⁹⁰ *Ani generál v. v. nesmí urážet partyzány!*, in: *Partyzán*, 39/1947, s. 7.

¹⁹¹ ŠKPT. NĚMEČEK, J.: *Převracovačům pravdy*, in: *Partyzán*, 37/1947, s. 14.

Dalším periodikem, se kterým se *Partyzán* dostával někdy do sporu, byl týdeník *Dnešek*. V dubnovém čísle II. ročníku se objevila krátká zpráva *Vlčí „partyzáni“ p. Michala Mareše v Dnešku*.¹⁹² Jednalo se o reakci na Marešův článek o násilnostech a rabování, kterého se měli dopustit za války partyzáni v České Kamenici. SČP se hrubě nelíbilo, že Mareš tento nešťastný případ připsal na vrub partyzánům a dovolil si o nich psát jako o zlodějích a násilnících. Jelikož úřední šetření tohoto případu prý prokázalo, že v České Kamenici se neprovinil ani jeden partyzán, žádali novináře Mareše a týdeník *Dnešek*, aby věci uvedli na pravou míru. SČP dokonce poslalo dopis s požadavkem vysvětlení celé záležitosti přímo redakci *Dnešku*. Jejich dopis se následně objevil na stránkách týdeníku *Dnešek*.¹⁹³ V dopise partyzáni volali po přiznání Marešova omylu. Opět zopakovali slova, která již mnohokrát předtím zakomponovali do článků v *Partyzánu*, že „*my, partyzáni, víme velmi dobře, že v našich řadách se vyskytly živly přímo zločinné anebo že slabé povahy a charaktery neodolaly onomu opojnému pocitu moci a že tuto moc zneužily. Takové lidi jsme však už ve většině případů postavili buď před partyzánské nebo řádné soudy občanské....*“ A znovu připomněli, že v případě České Kamenice byli partyzáni zproštěni jakékoli viny. Pod dopisem byla otištěna poznámka redakce *Dneška*: „*Je téměř samozřejmé, že naše stanovisko k partyzánům nemůže být negativní. Jsme jim vděční za jejich boj, za jejich oběti. Mluví-li se v článku o České Kamenici o partyzánech, tedy jen proto, že neblahé ty postavy se neustále vydávaly za partyzány. Tím více nás těší tento dopis partyzánské organizace, která tak energicky a jasně se odděluje od všeho špatného. Děkujeme za toto jasné stanovisko.*“ Z reakce redaktorů *Dnešku* na obvinění z negativního postoje k partyzánům a na volání po vysvětlení lze vyčíst, že už se nechtěli pouštět do další diskuse, a v podstatě se za své předchozí vyjádření omluvili. Přesto se podobné konfrontace čas od času vyskytovaly a prozrazovaly, že ne všichni ve společnosti jsou přesvědčeni o čistě kladném přínosu partyzánů, tak jako SČP.

Ovšem, abychom nenabyli dojmu, že v člancích demokratických socialistických listů se nenašla pro partyzány slůvka uznání. Týdeník *Partyzán* však reagoval na ostatní periodika hlavně ve chvíli, kdy se vyjadřovaly o partyzánech negativně, tehdy bylo třeba zasáhnout a zjednat nápravu. Neznamená to, že všechny články například *Svobodného slova* či *Dnešku* by proklamovaly čistě záporné stanovisko k činnosti partyzánů. V 42. čísle II. ročníku *Partyzána* se například objevil příspěvek reagující na příspěvek univerzitního profesora Dr. Vratislava

¹⁹² *Vlčí „partyzáni“ p. Michala Mareše v Dnešku*, in: *Partyzán*, 14/1947, s. 4.

¹⁹³ *Dopisy – Partyzáni a Česká Kamenice*, in: *Dnešek*, 3/1947, s. 16.

Buška ze *Svobodného zítřku*, který v něm vyslovuje myšlenku, že soudit partyzány nemá právo ten, který s nimi nebyl a nebojoval.¹⁹⁴ Výmluvný název článku *Konečně i rozumné hlasy ze řad nár. socialistů!* signalizuje, že podobné myšlenky redakce *Partyzána* kvitovala s povděkem.¹⁹⁵ Uvedené články však naznačují spíše negativní hodnocení ze strany zmíněných československých periodik.

Je charakteristické, že výše zmíněné konfrontační články se v časopise *Partyzán* vyskytují až od ročníku číslo II. Tedy od roku 1947, kdy komunistická strana v Československu velmi zintenzivnila svoji politickou kampaň proti některým demokratickým stranám sdruženým v Národní frontě, a ke svému politickému tlaku začala využívat i partyzánského hnutí a jeho vedoucích orgánů a reprezentantů.

Dále všechny polemiky s ostatními periodiky svědčí o tom, že názorové spektrum ve společnosti ohledně partyzánského hnutí bylo mnohem širěji rozkročeno, než jak jej prezentoval týdeník *Partyzán*. Některé československé demokratické listy, i když většinově uznávaly zásluhy partyzánského odboje, na druhé straně se nebály zmínit ve svých člancích i odvrácenou tvář partyzánského hnutí, a to jak v době války, tak i v bezprostředních letech po ní.

3.2.6 Články o Čechách v zahraničním partyzánském hnutí

Hned v prvním čísle časopisu redakce otiskla výzvu *Zahraničním partyzánům*, aby jim posílali své vzpomínky, zážitky a připomínky, a pomohli tak rozšířit rubriku o zahraničních partyzánech, to znamená rubriku o Čechách bojujících v partyzánských jednotkách za hranicemi ČSR.¹⁹⁶ Jejím účelem bylo zdůraznit, že českoslovenští partyzáni nebojovali jenom na domácím československém území, například při Slovenském národním povstání, ale že svojí statečností a dobrovolným odchodem na frontu pomáhali porazit protivníka také v Sovětském svazu, Jugoslávii, Francii či Itálii.

První velký článek zachycující působení československých partyzánů v zahraničí, konkrétně v Jugoslávii, vyšel 1. února 1946 a napsal jej poručík Vladimír Hořký. Poručík Hořký jmenoval československé partyzánské jednotky bojující v Jugoslávii a popisoval snahy o vytvoření jednotného sboru, který by sdružil všechny Čechy v partyzánském boji

¹⁹⁴ BUŠEK, V.: *Jak omluvíte, že jste to všechno přežil?*, in: *Svobodné slovo*, 230/1947, s. 3.

¹⁹⁵ *Konečně i rozumné hlasy ze řad nár. socialistů!*, in: *Partyzán*, 42/1947, s. 7.

¹⁹⁶ *Zahraničním partyzánům*, in: *Partyzán*, 1/1946, s. 4.

v Jugoslávii. Zadostiučinění v tomto směru přišlo v listopadu 1943, kdy vznikla I. Československá brigáda „Jana Žižky z Trocnova“ v Jugoslávii pod vedením mjr. Růžičky. Veliteli Růžičkovi je věnován samostatný příspěvek v *Partyzánu* o několik vydání později.¹⁹⁷ Na závěr článku zdůraznil Hořký houževnatost československých partyzánů v boji a to, že jejich pomoci si cenili právě i jugoslávští partyzáni. „*Hrdinné boje této brigády byly uznány všemi jihoslovanskými spolubojovníky a náš národ také nikdy nezapomene padlých hrdinů, kteří daleko od vlasti položili své mladé životy na oltář vlasti, kterou tolik milovali.*“¹⁹⁸

V květnu 1946 vyšel podobný článek tentokrát o prvních československých partyzánech v Sovětském svazu. Jeho autorem byl generál Vasilij Andrejev. Podle jeho vizitky, kterou opatřila redakce *Partyzána*, působil generál Andrejev jako organizátor partyzánského hnutí v Bělorusku, na Ukrajině, na Slovensku a v Čechách. V roce 1946 právě dokončoval své dokumentární dílo *Partyzánské hnutí v Československu* a tento článek byl právě úryvkem z první části jeho knihy pojednávající o počátcích československých partyzánů v Bělorusku.¹⁹⁹ Popisoval, jak sověští partyzáni vyjednávali se slovenskými důstojníky bojujícími po boku německé armády, aby se přidali na jejich stranu. Je faktem, že takové případy skutečně existovaly. Andrejev uváděl konkrétně případ vytvoření slovenského partyzánského oddílu kapitána Nálepky, který pak bojoval po boku RA na Ukrajině. Úryvek Andrejevova díla měl podpořit ideu bratrské spolupráce slovanských národů, která se úspěšně započala za války a měla by pokračovat i v době míru.

Fakt, že českoslovenští občané nebojovali jen na východě, ale i v západních zemích, měl připomenout příspěvek ze srpna 1946 *Z bojů čs. partyzánů ve Španělsku*. Spíše povídkovou formou článek zachycuje jednu z bojových akcí československé skupiny partyzánů bojujících na republikánské straně ve španělské občanské válce v letech 1936–1939.²⁰⁰

Články o působení československých partyzánů i v zahraničních jednotkách měly dodat na váze tvrzením o odhodlanosti československého národa bojovat proti nacistickému nepříteli a ještě víc podpořit význam československého partyzánského odboje.

Zároveň se ale týdeník partyzán nevěnoval jen československým příslušníkům v zahraničních partyzánských oddílech, nebo přímo samostatným československým partyzánským jednotkám operujícím v zahraničí, ale mnohé příspěvky se zabývaly historií

¹⁹⁷ IN MEMORIAM. Vzpomínka na majora Růžičku, in: *Partyzán*, 10/1946, s. 15.

¹⁹⁸ HOŘKÝ, V.: Českoslovenští partyzáni v Jugoslávii, in: *Partyzán*, 4/1946, s. 22.

¹⁹⁹ ANDREJEV, V.: První českoslovenští partyzáni v SSSR, in: *Partyzán*, 20/1946, s. 5–6.

²⁰⁰ L. C. B.: Z bojů čs. partyzánů ve Španělsku, in: *Partyzán*, 33/1946, s. 14–15.

partyzánského hnutí v konkrétních zemích okupovaných nacistickým Německem. Nejvíce pozornosti a chvály se dostávalo partyzánskému odbojovému hnutí v Sovětském svazu a v Jugoslávii.

Glorifikace sovětských a jugoslávských partyzánů a zároveň zdůrazňování skvělých úspěchů a naprosto zásadní úlohy Rudé armády v postupu k vítěznému konci války, to bylo velmi častým námětem příspěvků v týdeníku *Partyzán*. V žádném projevu některého z významných představitelů československého partyzánského hnutí nesměl být opomenut následovníhodný příklad a vzor slovanských bratrů v odbojových oddílech.²⁰¹

Dokonce některá celá čísla týdeníku *Partyzán* se věnovala připomínání úspěchů a zcela nepostradatelné role Rudé armády v bitvách druhé světové války. Dokládají to titulky z úvodních stran takovýchto čísel – *Blíží se DEN RUDÉ ARMÁDY Osvoboditelky* či *Číslo Rudé armády k 28. výročí založení* v roce 1946, nebo *Armáda bohatýrů* v roce 1947 či *Třicet let slavné armády* v roce 1948.²⁰²

Podobné glorifikující články se neobjevovaly jen v únoru každého ročníku časopisu, tedy v době výročí vzniku Rudé armády, ale prostě kdykoli, když bylo třeba vyzdvihnout a zdůraznit sepětí a provázanost ČSR se Sovětským svazem. V květnu 1946 redakce otiskla článek *Věčně bude žít naše družba!* ukrajinského spisovatele A. Šijana, který za války bojoval v partyzánských oddílech na Ukrajině a v Bělorusku.²⁰³ V listopadu 1946 se objevil titulek *Vám poděkování dnes posíláme* vzdávající hold Rudé armádě, která osvobodila Prahu. Celý příspěvek vyzněl jako óda na sovětského vojáka – spolubojovníka, spoluzajatce, osvoboditele, parašutistu a velitele a organizátora partyzánských jednotek.²⁰⁴

Sovětský a jugoslávský ilegální odpor dostal bezesporu nejvíce prostoru, ale místo se našlo i pro další země, pro partyzánské hnutí za druhé světové války v Řecku, Albánii, Nizozemí.²⁰⁵

Články propagující „družbu“ sovětských a československých partyzánů jen kopírovaly názory, v tehdejší společnosti velmi rozšířené, o významu spolupráce mezi slovanskými

²⁰¹ SVOBODA, L.: *Úkol partyzánů se neskončil*, in: *Partyzán*, 3/1946, s. 1–2.; *Věrní zůstaneme*, in: *Partyzán*, 44/1946, s. 3.; SLÁNSKÝ, R.: *Význam partyzánského hnutí pro osvobození Československa*, in: *Partyzán*, 14/1946, s. 3, 4 a 21.

²⁰² *Blíží se den Rudé armády Osvoboditelky*, in: *Partyzán*, 6/1946.; *Číslo Rudé armády k 28. Výročí založení*, in: *Partyzán*, 7/1946.; *Armáda bohatýrů*, in: *Partyzán*, 8/1947.; *Třicet let slavné armády*, in: *Partyzán*, 8/1948.

²⁰³ ŠIJAN, A.: *Věčně bude žít naše družba!*, in: *Partyzán*, 19/1946, s. 4.

²⁰⁴ *Vám poděkování dnes posíláme*, in: *Partyzán*, 42/1946, s. 14.

²⁰⁵ *U holandských partyzánů*, in: *Partyzán*, 25/1946, s. 8.; *ELAS – bojovník za svobodu Řecka. Z činnosti řecké partyzánské organizace*, in: *Partyzán*, 29/1946, s. 12–13.; MAREK, K.: *Albánie, země odvěkých partyzánů*, in: *Partyzán*, 38/1946, s. 12–13.

zeměmi, která se započala za války, a o nezbytnosti udržování úzkých spojeneckých vztahů se Sovětským svazem a dalšími slovanskými státy i v době míru.

Závěr

Cílem této práce bylo doplnit studie o československém partyzánském odboji z hlediska mediálního zobrazení této problematiky v Československu v prvních poválečných letech.

K tomuto účelu byli vybráni zástupci československého periodického tisku vycházejícího v letech 1945–1948. Hlavní důraz byl kladen na tiskový orgán Sdružení českých partyzánů – týdeník *Partyzán*. Ten byl analyzován v klíčových letech 1946, tedy od počátku jeho vydávání, až po únorový komunistický převrat v roce 1948, a následně byl konfrontován s některými dalšími československými periodiky – deníkem *Svobodné slovo*, týdeníkem *Dnešek* a týdeníkem *Svět práce*.

Na otázku o utváření mediálního obrazu partyzánského odboje bezprostředně po skončení války poskytuje odpovědi kapitola o analýze jednotlivých článků s partyzánskou tematikou otištěných na stránkách týdeníku *Partyzán*. Jako základní zdroj pro tuto mediální analýzu se časopis *Partyzán* nabízel z toho důvodu, že za účelem samotné prezentace partyzánského odboje vznikl. Jeho úkolem bylo formovat a prezentovat obraz partyzána ve společnosti a jako tiskový orgán Sdružení českých partyzánů se snažil postavu partyzána vykreslit v co nejžárlivějších barvách. Původně se časopis zaměřoval hlavně na čtenáře z vlastního partyzánského prostředí. Postupem času však jeho redakce začala dělat všechno proto, aby co nejvíce rozšířila svůj okruh čtenářů. Díky tomu pak mohla svůj pohled na partyzánské hnutí předávat co nejširší části společnosti a mohla tak ovlivňovat její většinové mínění.

Redakce časopisu podávala obraz partyzánů jako statečných vlastenců, kteří se dobrovolně, nikoli z povinnosti, rozhodli bojovat za osvobození své země z područí nepřátelské okupace. Otištěním mnohých vzpomínek přímých účastníků bojů a románovými vyprávěními přibližovala dobrodružné a zároveň nebezpečné prostředí partyzánských jednotek, aby tak ukázala, že partyzáni skutečně bojovali proti nepříteli s nasazením vlastního života. Svými příspěvky se silně zasazovala o to, aby se pojmu partyzán dostalo zákonného ošetření a vymezení a nikdo již nemohl vyvolávat pochyby o legitimitě osob hlásících se k partyzánskému odboji. Sdružení českých partyzánů bylo ochotné přiznat, že existovali tzv. „partyzáni posledních dnů“, kteří se objevovali mnohdy až po skončení války a dožadovali se neprávem uznání svých bojových zásluh. Zároveň se ale snažilo dokázat, že jejich organizace dělá všechno proto, aby své řady od takovýchto prospěchářů a falešných hrdinů očistila a očistila tak i dobré jméno partyzánského hnutí, které chtěla prosadit ve veřejném diskursu.

V článcích se poměrně výrazně odrážely aspekty, které byly zmíněny v úvodních kapitolách práce, a to především politické ovzduší v novém Československu. V počátcích svého vydávání sice týdeník *Partyzán* skutečně cílil zejména na problematiku partyzánského odboje a politickým tématům a sporům se vyhýbal. Od druhého ročníku časopisu, v roce 1947, se ale obsah jednotlivých čísel počínal výrazně proměňovat a své místo si mezi příspěvky stále častěji nacházely politické zprávy a glosy. Redakce časopisu se nechala postupně stále silněji ovlivňovat politikou komunistické strany, a časopis *Partyzán* se tak stával propagátorem a obhájcem nejen partyzánského hnutí ale i KSČ. Kvůli tomu byl často napadán, že jako orgán Sdružení českých partyzánů by měl vystupovat politicky neutrálně a nestranně. Týdeník *Partyzán* se proti obviněním bránil, když zdůrazňoval, že partyzáni vždy bojovali za nějakou myšlenku, za dosažení lepšího společenského řádu, a že tedy je logické, pokud i v době míru hájí určité politické požadavky.

V knize významného německého teoretika práva a politiky Carla Schmitta *Teorie partyzána* se můžeme dočíst, že výrazným rysem partyzána, který ho odlišuje od ostatních bojovníků a na druhé straně od obyčejných násilníků a zlodějů, je jeho intenzivní politická angažovanost. Vyplývá to již ze samotného pojmu partyzán. Ve francouzštině pojem partyzán označuje stoupence nějakého názoru.²⁰⁶ O politické zainteresovanosti jako jedné z důležitých charakteristik partyzánského odboje tedy nemůže být sporu.

Nutno říci, že ale toto zpolitizování týdeníku *Partyzán* se významně neprojevovalo ve změně přístupu k prezentaci partyzánského odboje. Od chvíle, kdy časopis začala ke svým politickým kampaním využívat KSČ, se sice dostávalo méně prostoru článkům s ryze partyzánskou tematikou, ale předkládání pozitivního obrazu partyzána zůstávalo jedním z důležitých posláních tohoto časopisu. Kladný obraz partyzánského odboje, který v době války ve své podstatě řídil především komunistický exil v Moskvě, byl pochopitelně i pro KSČ silnou kartou v zápasech na politické scéně o přízeň voličů, a tak bylo i jejím cílem ideu partyzánského odboje všemožně podporovat.

Na druhou stranu se nedá říci, že v době třetí republiky by partyzán jako reprezentant protifašistické rezistence byl prosazován výlučně komunistickou částí veřejného prostoru. SČP nebylo od počátku jednoznačně komunistickou organizací, i když postupně k tomu šlo. Ani osobnosti veřejného života přispívající do časopisu *Partyzán* nebyli všichni členy KSČ. Své příznivce a podporovatele mělo partyzánské hnutí i mimo čistě komunisticky vyhraněnou

²⁰⁶ SCHMITT, C.: *Teorie partyzána. Poznámka na okraj k pojmu politična*, Praha 2008, str. 21.

částí společnosti. V *Partyzánu* o tom svědčí mimo jiné příspěvky československého prezidenta Edvarda Beneše či výrazné osobnosti Svazu národní revoluce Josefa Grni.

Jelikož partyzánské hnutí mělo jasnou podporu komunistické části veřejnosti, ale i dalších částí společnosti, bylo mu v prvních poválečných letech věnováno velké množství prostoru ve veřejné debatě a je možné konstatovat, že již tehdy byl jeho význam některými zastánci přeceňován. Jistě však ne tak absolutně jako v pozdější době komunistického mocenského monopolu.

Je logické, že časopis, jehož vydávání řídilo Sdružení českých partyzánů, ve svých článcích upřednostňoval partyzánskou formu odboje před jinými odbojovými aktivitami, mezi něž patřila činnost zahraničních jednotek československé armády, příslušníků odboje, vysílaných západním odbojovým centrem v Londýně, členů Svazu osvobozených politických vězňů nebo účastníků pražského květnového povstání v řadách revolučních gard. Ale nepotvrdil se můj počáteční předpoklad, že například příslušníky západní armády nebo příslušníky západního odboje a jejich činy by příspěvky týdeníku *Partyzán* kritizovaly, či přímo odsuzovaly. Právě naopak pro redakci časopisu, tak jako byl partyzán ztělesněním hrdiny v bojích na zemi, českoslovenští piloti ve službách zejména britské RAF pro ně zase byli ztělesněním hrdinů v oblacích. A podobný názor zastávali novináři i vůči členům západních odbojových skupin. Svými články konkrétně o skupinách Anthropoid, Silver A či Antimon jim vzdávali hold a úctu, stejně jako partyzánům, i když v menším měříku.

Zásadní pro postihnutí utváření mediálního obrazu partyzána v československé společnosti v letech 1945–1948 je jistě zanalyzování i dalších tehdejších československých periodik. Do rozsahu této bakalářské práce se vešel pouze nástin takovéto porovnávací studie, který by si zasloužil důkladnější rozpracování v pozdější magisterské práci.

Představu o sporných bodech ohledně tématu partyzánského odboje, která se objevovala mezi jednotlivými československými periodiky různého zaměření, podává kapitola, analyzující několik konfrontačních článků mezi týdeníkem *Partyzán* a deníkem Československé strany národně socialistické *Svobodným slovem*, dále týdeníkem *Dnešek* a týdeníkem Československé sociální demokracie *Svět práce*.

Z analyzovaných článků je zřejmé, že ne všechna československá periodika, vycházející v prvních poválečných letech viděla v partyzánech za každé situace národní hrdiny. Řekněme, že analyzované články skýtají předpoklad možného objektivnějšího hodnocení partyzánského odboje, než jaký svým čtenářům přinášel časopis *Partyzán*.

Spory se množily zejména od chvíle, kdy v létě 1947 vznikla Komise k prošetření hromadných zákroků proti Němcům po 5. květnu 1945, která měla vyšetřit a potrestat

nejzávažnější případy bezpráví vůči německé národnostní menšině, přičemž z několika případů byli viněni právě příslušníci partyzánských jednotek. Redakce *Partyzána* reagovala na medializaci zmíněných případů v československých novinách velmi podrážděně a snažila se za každou cenu obhajovat správné jednání členů svého sdružení a nedovolit nikomu, aby špinil dobré jméno jejich organizace, které tak pečlivě budovali. A právě zde se nejvíce dostávali novináři z různých novin do konfrontací a polemik, jelikož výše zmíněná periodika se nebála informovat své čtenáře i o stinnějších stranách působení partyzánských oddílů.

Polemické články tak potvrdily můj počáteční předpoklad, že obraz, podávaný prokomunisticky orientovaným tiskem, se lišil od tisku nekomunistického. Tiskové orgány politických stran Národní fronty jako Svobodné slovo používaly argumenty ohledně partyzánského hnutí v politickém zápasu s komunistickou stranou. Zároveň se potvrdilo, že v době třetí republiky bylo díky existenci takto odlišených novinářských proudů umožněno utváření relativně plurálního mediálního obrazu partyzána.

Tato práce si kladla za cíl zobrazit formování mediálního obrazu partyzánského odbojového hnutí bezprostředně po skončení druhé světové války. Nabídla poněkud jiný úhel pohledu na problematiku partyzánského odboje, který doposud chyběl, a doplnila tak předchozí studie k tomuto tématu. Přesto skýtá ještě mnoho prostoru pro detailnější rozpracování.

Seznam použitých zkratek

ČNR – Česká národní rada

ČSOL – Československá obec legionářská

DS – Demokratická strana

MNO – Ministerstvo národní obrany

NV – Národní výbor

ON – Obrana národa

PÚ – Politické ústředí

PVVZ – Petiční výbor Věrní zůstaneme

SČP – Sdružení českých partyzánů

SNP – Slovenské národní povstání

SOE – Special Operations Executive – Výbor pro zvláštní operace

SOPV – Svaz osvobozených politických vězňů

SNR – Svaz národní revoluce

ÚNS – Ústavodárné národní shromáždění

ÚVOD – Ústřední vedení odboje domácího

Prameny a literatura

Prameny

a) Archivní prameny

Národní archiv

fond 1063, Svaz protifašistických bojovníků. *Průvodce II. partyzánského sjezdu v Praze v roce 1948.*

b) Noviny

Partyzán. Praha: Mladá fronta, 1946, roč. I, č. 1–48.

Partyzán. Praha: Mladá fronta, 1947, roč. II, č. 1–51.

Partyzán. Praha: Mladá fronta, 1948, roč. III, č. 1–10.

Dnešek. Praha: Melantrich, 1947, roč. II, č. 14.

Svět práce. Praha: Cíl, 1947, roč. III., č. 39.

Svobodné slovo. Praha: Melantrich, 1947, roč. III, č. 150, 152, 198, 217, 230.

Monografie

BAREŠ, Gustav: *Odboj a revoluce 1938–1945. Nástin dějin československého odboje*, Praha 1965.

BEDNAŘÍK, Petr: *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011.

BENČÍK, Antonín a kol.: *Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války*, Praha 1961.

BRANDES, Detlef: *Češi pod německým protektorátem. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945*, Praha 1999.

BRENNER, Christiane: *Zwischen Ost und West: tschechische politische Diskurse 1945–1948*, München 2009.

BROFT, Miroslav; KIŠ, Štefan; NEJEDLÝ, Miloslav; PAULIAK, Ervín; ŠTEFANSKÝ, Václav; RICHTER, Karel; GEBHART, Jan; ČEJKA, Eduard: *Vojenské dějiny Československa. IV. díl. 1939–1945*, Praha 1988.

BYSTRONĚ, Vladimír: *Svobodná nesvoboda*, Praha 2006.

ČERNÝ, Václav: *Skutečnost a svoboda*. Ed. J. Šulc a J. Kabíček, Praha 1995.

DRÁPALA, Milan: *Na ztracené vartě Západu: antologie české nesocialistické publicistiky z let 1945–1948*, Praha 2000.

DURMAN, Karel: *Popely ještě žhavé, Velká politika 1938–1991, díl I., Světová válka a nukleární mír 1938–1964*, Praha 2004.

GEBHART, Jan.: *Cesta k vítězství. (Kapitoly z dějin partyzánského hnutí v českých zemích v letech 1943–1945)*. Praha 1981.

GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.

GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan: *Velké dějiny zemí Koruny české, XV. a, 1938–1941, XV. b, 1941–1945*, Praha–Litomyšl 2006, 2007.

GEBHART, Jan; ŠEDIVÝ, Ivan: *Česká společnost za velkých válek 20. století: (pokus o komparaci)*. Praha 2003.

GEBHART, Jan; ŠIMOVICEK, Jan: *Partyzáni v Československu 1941–1945*, Praha 1984.

GÖRTLER, Miroslav: *Ve jménu života*, Praha 1980.

GRŇA, Josef: *Sedm roků na domácí frontě*, Brno 1968.

HANZLÍK, František: *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945–1950*, Praha 2003.

HANZLÍK, František; POSPÍŠIL, Jaroslav: *Soumrak demokracie: Reicinovo obranné zpravodajství na cestě KSČ k moci*, Vizovice 2000.

HENDL, Jan: *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha 2005.

HRBEK, Jaroslav; SMETANA, Vít: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945.*, (Svazek I), Praha 2009.

HRBEK, Jaroslav; SMETANA, Vít: *Draze zaplacená svoboda. Osvobození Československa 1944–1945.*, (Svazek II), Praha 2009.

HROŠOVÁ, Marie: *Na každém kroku boj: historie I. československé partyzánské brigády Jana Žižky (srpen 1944 - květen 1945)*, Vsetín 2012.

JELÍNEK, Zdeněk: *Leškovice. Z historie partyzánské brigády Mistra Jana Husa*, Havlíčkův Brod 1994.

- JELÍNEK, Zdeněk: *Partyzánské organizátorské desanty v českých zemích v letech 1944–1945*, Roztoky u Prahy 1984.
- KAJPR, Adolf: *Svědectví doby*, Praha 1993.
- KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1945–1948*, Praha 1991.
- KAPLAN, Karel: *Československo v poválečné Evropě*, Praha 2004.
- KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.
- KAPLAN, Karel: *Pravda o Československu 1945–1948*. Praha 1990.
- KAPLAN, Karel; TOMÁŠEK, Dušan: *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956. Studie, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR*, Praha 1994.
- KLADIVA, Jaroslav: *Kultura a politika 1945–1948*, Praha 1968.
- KLAPÁLEK, Karel: *Ozvěny bojů*, Praha 1987.
- KOCIAN, Jiří: *Poválečný vývoj v Československu – 1945–1948*, Praha 1993.
- KOKOŠKOVÁ, Zdeňka; KOCIAN, Jiří; KOKOŠKA, Stanislav: *Československo na rozhraní dvou epoch nesvobody*, Praha 2005.
- KŠIŇAN, Michal (a kol.): *Komunisti a povstania. Ritualizácia pripomínania si protifašistických povstání v strednej Európe (1945–1960)*, Towarzystwo Słowaków w Polsce, Kraków 2012.
- KUBOVÝ, Josef; LANGER, Václav: *Medailonky statečných příslušníků Československého zahraničního vojska, partyzánů, pomocníků partyzánů, zpravodajců, politických vězňů a domácího odboje 1939–1945*, Fulnek 2010.
- KURAL, Václav: *Vlastenci proti okupaci. Ústřední vedení odboje domácího 1940–1943*, Praha 1997.
- KURAL, Václav; ŠTĚPÁNEK, Zdeněk: *České národní povstání v květnu 1945*, Praha 2008.
- LUŽA, Radomír: *V Hitlerově objetí. Kapitoly z českého odboje*, Praha 2006.
- MACKSEY, Kenneth: *The Partisans of Europe in World War II*, London 1975.
- MACKSEY, Kenneth: *Zapalte Evropu. Partyzáni v Evropě za 2. světové války*, Brno 2000.
- MACURA, Vladimír: *Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře)*, Praha 2009.
- MAREK, Jindřich: *Pátou kartu bere smrt. Českoslovenští parašutisté v britských battledressech 1941–1945*, Cheb 2000.
- MATUŠŮ, Marie: *Muži pro speciální operace*, Praha 2005.

MATUŠŮ, Marie: *SOE a Zvláštní skupina D - příprava čs. parašutistů za druhé světové války*, Praha 2005.

NEBOJSA, Bořivoj: *Jak to bylo s partyzány*, Brno 1998.

NESVADBA, František: *Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945*, sv. 1, Praha 1965.

PEHR, Michal: *Zápas o nové Československo 1939–1946: válečné představy a poválečná realita*, Praha 2011.

RICHTER, Karel: *Dobývání domova: Osvobození Československa bez cenzury a legend*, sv. 2, Praha 2005.

SCHMITT, Carl: *Teorie partyzána: poznámka na okraj k pojmu politična*, Praha 2008.

SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartyzánský aparát v letech 1944–45*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš: *Poválečné „excesy“ v českých zemích v roce 1945 a jejich vyšetřování*, Praha 2005.

ŠOLC, Jiří (ed.): *Edvard Beneš: Vzkazy do vlasti. Směrnice a pokyny československému domácímu odboji za druhé světové války*, Praha 1996.

TÁBORSKÝ, Eduard: *Pravda zvítězila. Deník druhého zahraničního odboje*, Praha 1947.

VEJVODA, Jaroslav: *Pomsta pozdních partyzánů a jiné poválečné tragédie*, Brno 2007.

ŽAMPACH, Vojtěch: *Partyzánské portréty*, Brno 1980.

Český odboj a Květnové povstání: sborník dokumentů 1943–1945, Praha 1975.

Český odboj na sklonku války ve světle nacistických dokumentů: sborník dokumentů k 25. výročí osvobození Československa Sovětskou armádou. 1. sv. Praha 1970.

Dějiny druhé světové války, Svazek 9. Osvobození území SSSR a evropských zemí. Válka v Tichomoří a v Asii, Praha 1981.

Články a studie

BEDNAŘÍK, Petr: *Český tisk v letech 1945–1948*. In: Končelík, Jakub; Köpplová, Barbara; Prázová, Irena; Vykoukal, Jiří (eds.): *Rozvoj české společnosti v Evropské unii (příspěvky z konference konané ve dnech 21. – 23. 10. 2004)*. III, Média, Teritoriální studia. Praha 2004, s. 132–144.

BOUČEK, Jaroslav: *Českoslovenští interbrigadisté jako zdroj poválečných elit po r. 1945*. In: *Politické elity v Československu 1918–1948: Sborník studií*. Eds. I. Koutská a F. Svátek. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Sv. 20. Praha 1994.

KAPLAN, Karel: *Vývoj sociální struktury v Československu v letech 1945–1948*, In: Kalinová, Lenka (ed.): *K proměnám sociální struktury v Československu 1918–1968*, Ústav sociálně-politických věd Univerzity Karlovy, Praha 1993, str. 80–99.

KURAL, Václav: Obrana národa mezi 15. březnem a 1. zářím 1939, In: *Historie a vojensví*, 1970, č. 3, s. 346–385.

NĚMEČEK, Jan: Na cestě k moci. Komunisté a československý zahraniční odboj 1939–1945, In: *Per saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozením prof. Jaroslava Pánka*, sv. 2, Praha, HÚ AV ČR 2007, s. 810–819.

Partyzánské hnutí v českých zemích: Soupis materiálů z let 1945–1975. Praha 1975.

PECKA, Jindřich: *Revoluční národní výbory jako prostor pro místní elity*, In: *Politické elity v Československu 1918–1948: Sborník studií*. Eds. I. Koutská a F. Svátek. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. Sv. 20. Praha 1994, s. 233–254.

PEROUTKA, Ferdinand; BOHDAN, Daniel (ed.): *O věcech obecných: výbor z politické publicistiky I.*, Praha 1991.

PEROUTKA, Ferdinand; BOHDAN, Daniel (ed.): *O věcech obecných: výbor z politické publicistiky II.*, Praha 1991.

Rok 1947: česká literatura, kultura a společnost v období 1945–1948; materiály z konference pořádané Ústavem pro českou literaturu AV ČR, Praha 1998.

ŠACH, Jan: Poválečný stranicko-politický systém v představách domácího odboje v roce 1939, in: *Historie a vojensví*, 1997, č. 6, s. 35–56.

TVARŮŽEK, Břetislav, ed.: *Osvobození Československa Rudou armádou 1944/1945: [Sborník]*. Sv. 2. Praha 1965.

ZUDOVÁ-LEŠKOVÁ, Zlatica: *Československý demokratický odboj na Slovensku od leta 1941 do decembra 1943. Odbojové skupiny Flóra a Justícia*, In: *Historie a vojensví*, 1995, č. 4, s. 50–78.

Diplomové, disertační práce

DOBEŠ, Jan: *Národní shromáždění v letech 1945–1948*, (Disertační práce), Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2010.

KROCOVÁ, Radka: *Mediální obraz černobylské jaderné havárie na stránkách vybraného československého/českého a amerického tisku*, (Magisterská diplomová práce), Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Praha 2013.

KYNCLOVÁ, Vlasta: *Partyzánský odboj na Svratecku v letech 1944–1945*, (Bakalářská diplomová práce), Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2011.

SEDLAŘÍK, Emil: *Percepce partyzánství na Kroměřížsku*, (Bakalářská diplomová práce), Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2011.

TUŽILOVÁ, Petra: *Literární hrdinové dnešních 12 – 13letých dětí*, (Magisterská diplomová práce), Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Brno 2010.

Internetové zdroje

HORKA, F.: *Dekrety prezidenta republiky Edvarda Beneše (Benešovy dekrety)*. [online], 27. 12. 2012. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/dek/>.

Televizní debata historiků Jana Kuklíka, Petra Koury a Jana Borise Uhlíře na téma druhého československého odboje. In: Historie.cs., Česká televize, [online], 24. 4. červen 2008. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/17557-druhy-odboj/>.

Protektorát 1939-1945. Odboj a kolaborace. [online], 18. 02. 2012 Dostupné z: <http://www.protektorat-vystava.cz>.

Předpis č. 34/1946 Sb. Zákon, jímž se vymezuje pojem "československého partyzána." *Zákony pro lidi. cz* [online]. 27. 02. 2013. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-34>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Zákon, jímž se vymezuje pojem československého partyzána (textový dokument)

Příloha č. 2: Titulní strana prvního čísla I. ročníku týdeníku *Partyzán* - 11. 01. 1946 (foto)

Příloha č. 3: Obálka prvního čísla II. ročníku týdeníku *Partyzán* – 01. 01. 1947 (foto)

Příloha č. 4: Titulní strana prvního čísla III. ročníku týdeníku *Partyzán* – 02. 01. 1948 (foto)

Příloha č. 5: Ziskávací soutěž týdeníku *Partyzán* – 01. 01. 1947 (foto)

Příloha č. 6: Ukázka z rubriky Kultura v týdeníku *Partyzán* (15. 02. 1946) – Partyzánská píseň (foto)

Příloha č. 7: Titulní strana týdeníku *Partyzán* k výročí založení Rudé armády – 22. 02. 1946 (foto)